

Odgovori agencije na pripombe operaterjev na dopolnjeno analizo upoštevnega trga 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« s predlaganimi obveznostmi

38240-1/2021/34

Ljubljana, november 2021

1. Uvod

Agencija za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: Agencija) je skladno s 100. členom Zakona o elektronskih komunikacijah (Uradni list RS, št. 109/12, 110/13, 40/14-ZIN-B, 54/14 – Odl. US, 81/15, 40/2017 in 30/2019 - odl. US; v nadaljnjem besedilu: ZEKom-1) 24. 9. 2021 na svoji spletni strani objavila dokument št. 38240-1/2021-25: Odgovori Agencije na pripombe operaterjev na analizo upoštevnega trga 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« s predlaganimi obveznostmi in dokument št. 38240-1/2021/26: Analiza upoštevnega trga 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« s predlaganimi obveznostmi s popravki po javnem posvetovanju in pozvala zainteresirano javnost, da v okviru ponovnega javnega posvetovanja, ki se nanaša na spremenjen del predmetne analize, poda svoje pripombe in predloge do 25.10.2021. Do navedenega roka je Agencija prejela odzive naslednjih deležnikov (navedeni so po abecedi):

1. A1 Slovenija, telekomunikacijske storitve, d. d. (v nadaljnjem besedilu: A1 Slovenija),
2. T - 2 družba za ustvarjanje, razvoj in trženje elektronskih komunikacij in opreme d.o.o. (v nadaljnjem besedilu: T-2),
3. Telekom Slovenije, d.d. (v nadaljnjem besedilu: Telekom Slovenije) in
4. Telemach, širokopasovne komunikacije, d.o.o. (v nadaljnjem besedilu: Telemach).

Agencija po izteku tega roka ni prejela drugih odzivov.

Agencija je združila posamezne pripombe in odgovore na vsebinske sklope, ki v največji možni meri sledijo analizi.

Agencija v zvezi z nekaterimi pripombami prejetimi v ponovnem javnem posvetovanju ugotavlja, da se le te opredeljujejo do tistih delov analize, v katerih ni bilo sprememb. Glede na obvestilo na spletni strani Agencije z dne 24.9.2021, v katerem je Agencija povabila zainteresirano javnost, naj se opredeli le do tistih delov analize, v katerih je prišlo do sprememb, in glede na to, da je bil nespremenjen del analize že v postopku javnega posvetovanja (dokument št. 38240-1/2021/2), v okviru katerega je imela zainteresirana javnost možnost podajanja pripomb in jih je tudi podala, ter je Agencija na pripombe že odgovorila (dokument št. 38240-1/2021/25). Agencija zaradi transparentnosti v nadaljevanju povzema tudi za to javno posvetovanje nerelavantne pripombe, vendar pa se do njih ne bo opredelila, ker niso predmet javnega posvetovanja, se pa je do večine teh pripomb Agencija že opredelila v odgovorih prvega javnega posvetovanja. Poleg tega niso predmet javnega posvetovanja tudi podani odgovori Agencije v prvem javnem posvetovanju.

2. Splošne pripombe

Telekom Slovenije je svojih pripombah navedel odgovor Agencije na pripombo Telekoma Slovenije iz javne razprave na prvotni predlog Analize, v katerem Agencija zavrača ocene Telekoma Slovenije, da trenutna regulacija ne spodbuja h gradnji in da naj bi Slovenija zaradi tega zaostajala pri hitrostih dostopa v primerjavi z razvitimi državami, npr. Švico. Telekom Slovenije nato navaja, da je Slovenija geografsko uvrščena v eno izmed najbolj ruralnih držav EU, kar je navedeno tudi v Analizi s popravki.

Po mnenju Telekoma Slovenije je posledica opredelitve Agencije, da v največji meri zasleduje infrastrukturno konkurenco, ta, da še dolgo časa ne bomo dosegli visokega deleža pokritosti z zelo zmogljivim omrežjem. Investicijska sredstva operaterjev se po mnenju Telekoma Slovenije porabijo za podvojenost omrežja v gosto poseljenih naseljih, kjer so investicije v omrežja najbolj donosne, na redkeje poseljenih območjih (ruralna območja) pa ostaja slaba pokritost, kar je Agencija ugotovila tudi sama.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

3 Opredelitevupoštevnegetrga

Telekom Slovenije uvodoma citira odgovor Agencije, kjer Agencija podrobneje razlaga tehnološko in cenovno zamenljivost xDSL in kabelske tehnologije na maloprodajnem trgu. Agencija je to zamenljivost na maloprodajnem trgu ugotovila in hkrati tudi navedla, da Telemach ponuja višje hitrosti, kot so običajne na xDSL.

Telekom navaja, da se Agencija strinja, da je prek DOCSIS omrežja na maloprodajnem trgu možno zagotoviti boljšo in predvsem zmogljivejšo storitev in da gre v primerjavi z bakrenim omrežjem za kvalitetnejši medij. Po mnenju Telekoma Slovenije je na teh področjih že večina uporabnikov naravno migrirala na DOCSIS in je posledično prisiljena vztrajati na enem ponudniku in nima izbire. Obenem se še tistim nekaj odstotkom uporabnikov na takih področjih posledično odreka boljšo storitev na kvalitetnejšem mediju. Telekom Slovenije ponovno izpostavlja, da čeprav je odtočna hitrost res 10-20% pritočne, je tu na voljo statistični multipleks ter da je govora o nekaj 10 Mbit/s, v primerjavi z odtočno hitrostjo, ki jo dosegajo xDSL sistemi in je v glavnini do 1 Mbit/s. Obenem Telekomu Slovenije ni razumljivo, zakaj Agencija vztraja pri terminu nedeljena pasovna širina, kar je zgolj ena od možnosti in predmet uredbe ali odločitve. Stvar skrbnika DOCSIS omrežja je, da predpiše zmogljivost odtočnih hitrosti glede na stanje na trgu in je možno tako tehnološko kot praktično uporabnikom zagotoviti precej višje odtočne hitrosti kot na xDSL sistemih.

Telekom Slovenije poziva Agencijo, da omogoči uporabo najboljšega medija na posamezni lokaciji vsem operaterjem in s tem znatno izboljša izbiro operaterja ter dostop do višjih hitrosti in stabilnejšega omrežja. Telekom Slovenije hkrati predlaga, da Agencija pozove kabelske operaterje, da posredujejo podatke o povprečnem številu uporabnikov na kabelski povezavi ter hitrostih, ki jih zagotavljajo.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato citira Agencijo, ki opisuje VULA kot protokolno agnostično storitev na L2 nivoju (ethernet) in omogoča več svobode pri oblikovanju produktov kot L3 storitve in je za lokalni prevzem prometa primernejši. DOCSIS deluje na L3 nivoju, obstaja sicer rešitev BSoD, ki pa ni del DOCSIS standarda.

Telekom Slovenije se strinja s trditvijo, da ITU-T še ni vključil BSoD. Ob tem želi Telekom Slovenije izpostaviti, da glavnino specifikacij in razvojnega dela opravlja inštitucija CableLabs, kar velja tudi BSoD. Specifikacijo BSoD izdaja CableLabs, imenuje se Business Services over DOCSIS Layer 2 Virtual Private Networks, izdana je že 15. različic, zadnja posodobitev je bila 29.5.2015. Da gre za star in uveljavljen standard pove tudi podatek, da je bila prva izdaja te specifikacije objavljena 28.3. 2006.

Telekom Slovenije nato citira odgovor Agencije o slabostih BSoD pristopa, kjer operaterji, ki gostujejo na kabelskem omrežju, zasedajo določen delež celotnega spektra, kar bi razdelilo predvsem spekter v odtočni smeri na (pre)majhne segmente, kar bi lahko povzročilo nezanesljivo delovanje storitev pri

končnih uporabnikov. Telekom Slovenije je prepričan, da bi bila taka rešitev še vedno zelo smiselna, saj pasovna širina kljub tem omejitvam še vedno zdaleč presega pasovne širine, ki so na voljo na xDSL sistemih.

Agencija odgovarja, da je slabost BSOD pristopa, da bi se RF območja posameznih iskalcev dostopa razdelila na sorazmerno manjše dele, ki bi bili nagnjeni k zasičenju, saj je v odtočni smeri pri DOCSIS 3.0 na voljo relativno majhna pasovna širina. V današnjem internetu ne gre več le za pritek podatkov temveč sodobne aplikacije zahtevajo interakcijo uporabnikov in ponudnikov, kar zahteva vedno večje pasovne širine tudi v odtočni smeri. Omogočanje uporabe DOCSIS 3.0 s strani več operaterjev bi bilo preveč tvegano, saj obstaja velika verjetnost, da noben od operaterjev, gostujočih na isti kabelski veji, ne bi mogel ponoviti svoje siceršnje ponudbe na lastnem omrežju, niti trenutni lastnik kabelskega omrežja. Delovanje omrežja bi zaradi velikih nihanj zmogljivosti lahko vodilo v mnoge spore, tako uporabniške kot medoperaterske. Agencija pri tem izpostavlja še dodatno težavo pri delitvi frekvenčnega pasu med operaterji, ki imajo različen delež naročnikov. Če se frekvenčni pas deli enakomerno med operaterje, bo imel največje težave operater z največjim deležem naročnikov, če pa se frekvenčni pas deli sorazmerno glede na število naročnikov, pa bo imel operater najmanjšim deležem naročnikov zelo malo prednosti statističnega multipleksa. Tako je tudi s tega vidika težje zagotoviti nediskriminatornost, saj je za doseganje enakih karakteristik pri končnem uporabniku zahtevana nesorazmerno velika pasovna širina za majhne operaterje.

Telekom Slovenije nato navaja odgovor Agencije glede podpore storitev multicast v DOCSIS standardu in njegovih pomanjkljivostih, saj multicast v deljenem komunikacijskem kanalu porabi velik delež pasovne širine in je zato neprimerna za prenos celotnega paketa televizijskih kanalov večih operaterjev..

Telekom Slovenije opozarja, da je v DOCSIS sistemih standardizirana tudi uporaba multicasta, s čimer se omrežje razbremeni podvajanja IPTV tokov v primeru storitev IPTV. Standard je na voljo od 2016. Neglede na podporo muticast se v praksi vse bolj uporablja OTT način. Tu govorimo o IPTV aplikaciji kot primarnem kanalu za spremljanje IPTV, kar deluje preko HLS unicast načina dostave vsebine, tako da po mnenju Telekoma Slovenije dandanes argument zasedanja pasovne širine ne zdrži več.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato citira odgovor Agencije, da je zmogljivost DOCSIS 3.0 v odtočni smeri močno omejena in sicer na 10-20% pritočne. Če bi operater kabelskega omrežja ponudil veleprodajno nedeljeno pasovno širino, bi to znatno zmanjšalo razpoložljive zmogljivosti za uporabnike preostalih iskalcev dostopa. Naložitev storitve VULA v DOCSIS 3.0 z nedeljeno odtočno pasovno širino bi pomenila, da bi moral operater kabelskega omrežja v primeru veleprodajne zahteve v znatni meri nadgraditi svoje omrežje s segmentacijo naročnikov in gradnjo novih optičnih vozlišč, kar bi bilo nesorazmerno breme.

Telekom Slovenije se ne strinja z zgoraj citiranim odgovorom Agencije, saj govorimo o področjih, kjer je večina uporabnik že naravno migrirala na DOCSIS tehnologijo in je posledično prisiljena vztrajati na enem ponudniku in nima izbire. Hkrati se posledično še tistim preostalim nekaj odstotkom uporabnikom na bakrenih omrežjih na takih področjih odreka boljšo storitev na kvalitetnejšem prenosnem mediju. Telekom Slovenije ponovno izpostavlja, da je odtočna hitrost neglede na vse

pomanjkljivosti DOCSIS tehnologije, upošteva je statistični multipleks, nekaj 10 Mbit/s v primerjavi z 1 Mbit/s na xDSL. Obenem za Telekom Slovenije ni razumljivo, zakaj Agencija vztraja pri terminu nedeljena pasovna širina, kar je zgolj ena izmed možnosti in je premet uredbe ali odločitve. Po mnenju Telekoma Slovenije je stvar skrbnika DOCSIS omrežja, da predpiše zmogljivosti odtočnih hitrosti in glede na stanje na trgu in ponudbo je tu možno tako tehnološko kot tudi praktično uporabnikom zagotoviti precej višje odtočne hitrosti kot na xDSL sistemih. Prav tako po mnenju Telekoma Slovenije ni potrebe po gradnji dodatnih optičnih vozlišč, saj se delitev prometa lahko izvede z npr. uporabo PPPoE tunelov.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije citira odgovor Agencije, da Agencija spodbuja infrastrukturno konkurenco, kjer je to ekonomsko smiselno, saj ta zagotavlja najvišjo stopnjo neodvisnosti operaterjev, ki omogoča vzpostavitev konkurenčnih razmer na trgu. Nepodvojena omrežja predstavljajo naravni monopol, zato brez posegov na takšen trg vzpostavitev učinkovite konkurence velikokrat ni mogoča, pri tem pa Agencija dodaja, da bi vsesplošna simetrična regulacija preseгла okvir, ki ga zasleduje EECC.

Telekom Slovenija v svoj odgovor ponovno izpostavlja, da je Agencija z naloženimi ukrepi dosegla podvojenost omrežij samo v gosto naseljenih področjih, s tem usmerila operaterje, da os vlagali v omrežja na območjih, kjer so omrežja že bila, nihče pa zaradi visokih stroškov nima interesa graditi omrežja v redkeje poseljenih območjih (rural), kar se odraža v uporabi omrežja Telekoma Slovenije na teh področjih.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nadalje citira odgovor Agencije, da GPON tehnologija zagotavlja mnogo boljšo kakovost in zanesljivost zaradi uporabe optičnega medija in pasivnih naprav vzdolž prenosne poti, medtem ko je DOCSIS tehnologija mnogo bolj podvržena šumom in okvaram aktivnih elementov (optična vozlišča in dvosmerni ojačevalniki). Pri GPON tehnologiji je za zagotavljanje QoS že v sami zasnovi v komunikaciji med OLT in ONT zagotovljen transport ethernet storitev s pomočjo mapiranja VLAN-ov v različne prioritete razrede. Torej je pri PON na L2 nivoju izvedena delitev med različne vrste prometa in med različne uporabnike (operaterje ali končne uporabnike), kar ne povzroča zmanjšanja prenosnih kapacitet zaradi prisotnosti več operaterjev v omrežju.

Po mnenju Telekoma Slovenije Agencija pretirava z oceno, da je DOCSIS omrežje nestabilno, saj so tudi bakrene povezave zelo podvržene zunanjim vplivom. DOCSIS tehnologija se uporablja širom po svetu, tako za rezidenčne kot poslovne storitve. Glede na to, da mehanizmi za kvaliteto storitev niso izvedljivi na L2, se izvedejo na L3.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato citira odgovor Agencije, da posamezna kabelska optična vozlišča trenutno pokrivajo tudi do 200 končnih uporabnikov, medtem ko GPON oskrbuje tipično 32 – 64 uporabnikov na linijo, ob mnogo večjih razpoložljivih kapacitetah (DOCSIS 3.0 1 Gbit/s pritočno in do 200 Mb/s odtočno, GPON pa 2,4 Gbit/s pritočno in do 1,2 Gbit/s odtočno).

Telekom Slovenije odgovarja, da Agencija ponovno postavlja hipotetični primer števila uporabnikov in ponovno opozarja, da je vedno v uporabi statistični multipleks in da bodo uporabniki v takih primerih imeli boljšo storitev kot na xDSL.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije dalje navaja odgovor Agencije, da je Telemach na vprašalnik v zvezi s tehničnimi možnostmi kabelskega omrežja za veleprodajni dostop in prihodnjimi načrti glede razvoja omrežja odgovoril, da CMTS oprema enega od proizvajalcev, ki pokriva okrog polovico njegovega omrežja, ne podpira v popolnosti BSoD funkcionalnosti. Nadgradnja je s strani Telemacha mogoča, potreben pa je znaten vložek v operativni in poslovni sistem za podporo tej funkcionalnosti. Agencija v citiranem odgovoru še ugotavlja, da tak vložek ne bi bil niti smiseln niti sorazmeren, saj bi kabelsko omrežje za zagotavljanje storitve VULA moralo biti predhodno nadgrajeno na DOCSIS 4.0, ki omogoča simetrične hitrosti, kot v Pojasnilu k Priporočilu o upoštevni trgih navaja Evropska komisija.

Telekom Slovenije v svojem odgovoru poziva Agencijo, naj pojasni, zakaj bi moralo biti kabelsko omrežje najprej nadgrajeno na DOCSIS 4.0, saj zahteva po simetrični hitrosti pri drugih tehnologijah nikoli ni bila predstavljena kot pogoj za ponujanje veleprodajnega dostopa.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije navaja odgovor Agencije, da je namestitev interne kabelske instalacije potrebna povsod, kjer uporabniki prej niso uporabljali kabelskega dostopa. V primeru prehoda iskalcev dostopa na kabelsko infrastrukturo bi bilo tako treba povsod napeljati novo interno instalacijo, razen v primeru, da je uporabnik v preteklosti že uporabljal kabelski dostop.

Telekom Slovenije odgovarja, da so bile CATV oz. DOCSIS instalacije do večine uporabnikov tipično zgrajene že pred časom, da so sploh lahko sprejemali TV signal. Telekom Slovenije naproša Agencijo naj pojasni ali razpolaga s kakšnimi realnimi podatki o potrebni namestitvi interne kabelske kanalizacije, ali gre zgolj za oceno Agencije.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom nato citira odgovor Agencije, ki pritrjuje Telekomu Slovenije v ugotovitvi, da Telemach in T-2 na GPON omrežjih zagotavljata unicast dostavo IP televizije, vendar bi tovrstno zagotavljanje televizije na kabelskem omrežju povzročilo močno povečanje zasedenosti omrežja. V primeru dostopa na kabelskem omrežju bi morali iskalci dostopa prenašati svojo TV storitev v unicast OTT obliki, kar pa bi

povzročilo še mnogo večje potrebe po nadgradnji in segmentaciji kabelskih omrežij, saj so kapacitete frekvenčnega spektra na skupnem deljenem mediju omejene, na voljo pa mnogo večjemu številu uporabnikov, kot pri GPON.

Telekom Slovenije ponovno izpostavlja, da je DOCSIS sistemih standardizirana tudi uporaba multicasta, s čimer se omrežje razbremeni podvajanja IPTV tokov. Neglede na multicast podporo se v praksi vse bolj uporablja dostava storitev v OTT načinu, kjer govorimo o IPTV aplikaciji kot primarnem kanalu za spremljanje IPTV, kar deluje preko HSL unicast načina, tako da argument zasedanja pasovne širine ne zdrži več.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato navaja odgovor Agencije, da so iskalci dostopa v odgovorih na vprašalnik Agencije glede možnosti veleprodajnega dostopa do kabelskega omrežja poudarjali predvsem tehnično neprimernost kabelskih omrežij za oblikovanje veleprodajnega modela, po katerem bi lahko operaterji ponujali lastne širokopasovne storitve končnim uporabnikom, saj ta omogočajo uporabo zgolj enemu operaterju. Prav tako bi vpeljava takšnega modela veleprodajnega zakupa za iskalce dostopa predstavljala visoke stroške za tehnično, organizacijsko in poslovno adaptacijo.

Telekom Slovenije pa meni, da se ob vsaki vpeljavi sprememb v omrežju in storitev pojavijo potrebe po spremembah organizacije, poslovnih procesov in tehnologije. S tem se upravljalci DOCSIS omrežij soočajo že vrsto let od uvedbe novejšje generacije DOCSIS sistemov, ter konec koncev do gostovanja na omrežjih ostalih operaterjev, ki zahtevajo prilagoditev IT sistemov in procesov.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije v nadaljevanju komentira odgovor Agencije, da so kabelska omrežja tudi preveč geografsko razdrobljena in ne zagotavljajo pokritosti, ki bi bila primerljiva z omrežjem Telekoma Slovenije, da bi lahko predstavljala tehnično uporabno, poslovno ter strateško sprejemljivo alternativo operaterju, ki bi želel vstopiti na trg širokopasovnih storitev. Zaradi rasti količine prometa (dodatnih uporabnikov iskalcev dostopa), kar je problematično prav v kabelskih omrežjih, bi se kakovost znižala na raven, s katero iskalci dostopa ne bi bili več konkurenčni, prav tako pa bi se kakovost znižala tudi kabelskemu operaterju, ki bi zagotavljal veleprodajni dostop.

Telekom Slovenije v svojem komentarju navaja, da je naravno, da v primeru novih uporabnikov in rasti prometa, operater svoje omrežje nadgrajuje, saj v tem primeru ustvarja večji prihodek.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije navaja še odgovor Agencije, da so iskalci dostopa izrazili še problematiko ponujanja televizije v tehnologiji, ki ni IP, kar bi predstavljalo dodatno finančno breme za njeno uvajanje in investicijo v opremo pri končnem uporabniku.

Telekom Slovenije nasprotno meni, da večina operaterjev ponuja IPTV, ki je danes glavni način ponujanja TV in posledično imajo strošek platforme vračunan v ceno. Po mnenju Telekoma Slovenije bi večina iskalcev dostopa, ki že imajo svojo IPTV platformo in ponujajo storitve TV preko IP protokola, uporabila HSL način dostave vsebine. Edina večja omejitev je lahko prilagojena programska shema, ki bi se ji operaterji morali prilagoditi, če bi želeli ponuditi tudi CATV, ki je vezana na kanale, ki jih že v osnovi dobavlja upravljalec DOCSIS omrežja.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato citira odgovor Agencije, da je bistvena razlika med stanje na Nizozemskem, v Belgiji in na Danskem ter Slovenij v tem, da je v navedenih državah kabelsko omrežje vseobsežno v Sloveniji pa ne.

Telekom Slovenije pritrjuje mnenju Agencije, da situacija ni primerljiva, vendar po mnenju Telekoma Slovenije predstavlja 50% delež gospodinjestev, ki imajo dostop do kabelskega omrežja tako velik delež, da ga je nemogoče zanemariti. Telekom Slovenije ponavlja svoje mnenje, da bi bilo to tudi v korist končnim uporabnikom.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom nato navaja odgovor Agencije na študijo WIK consult o možnostih dostopa na Nizozemskem. Agencije je v svojem odgovoru poudarila pomanjkljivost, ki jo navaja tudi WIK consult, to je, da potrebno uporabiti IP način prenosa za linearno (multicast) televizijo, kar je po mnenju WIK consult neučinkovito. Tega mnenja so tudi slovenski operaterji.

Telekom Slovenije pa izpostavlja, da se prehod televizije na IP način prenos dogaja neglede na način dostopa, obenem pa je v teku porast uporabe unicast rešitev. Telekom Slovenije tudi poziva Agencijo, da predstavi podatke o rabi linearne TV (multicast) glede na ostale načine ogleda v kolikor z njimi razpolaga.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato navaja sklep o veleprodajni zamenljivosti lokalnega dostopa preko bakrenega in kabelskega omrežja iz analize (poglavje 6.1.3.1.5)

Telekom Slovenije ponovi svoj dogovor, in sicer da po mnenju Telekoma Slovenije predstavlja 50% delež gospodinjestev, ki imajo dostop do kabelskega omrežja tako velik delež, da ga je nemogoče zanemariti. Telekom Slovenije ponavlja svoje mnenje, da bi bilo to tudi v korist končnim uporabnikom.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

4 Geografska opredelitev trga

Telekom Slovenije citira odgovor Agencije, ki je komentirala analizo Telekoma Slovenije o razmerah na upoštevem trgu 1 na področju Kranja. Po mnenju Telekoma Slovenije je izpolnjen pogoj, da trije operaterji (T-2, Tele-TV in Telekom Slovenije) pokrivajo najmanj 65% gospodinjstev, meten ko maloprodajni kriterij ni izpolnjen zaradi visokega deleža T-2. Po mnenju Telekoma Slovenije je maloprodajni tržni delež več kot 50% že sam po sebi pokazatelj znatne tržne moči, Agencija pa je nasprotno navedla podatek, da noben alternativni operater, ki ni kapitalsko povezan s prvotnim operaterjem ni reguliran. Agencija je izvedla tudi analizo pokritosti Kranja s kabelsko kanalizacijo v lasti Telekoma Slovenije in ugotovila, da je 78% gospodinjstev oddaljenih manj kot 50 m od najbližje kabelske kanalizacije v njegovi lasti. Poleg tega je Agencija navedla tudi simetrično regulacijo dostopa do kabelske kanalizacije.

Telekom Slovenije na zgornje navedbe odgovarja, da se ne vidi, kaj se je dogajalo v času z izjemo upadanja aktivnih priključkov Telekoma Slovenije. Telekom Slovenije je na podlagi podatkov iz javne baze OPT v katastru GJI za leta 2018-2021 ugotovil:

- *Da je stanje priključenih (aktivnih) optičnih priključkov T-2 upadlo za več kot polovico (z 2019 na 2020) in da se v letu 2021 v primerjavi z letom 2020 ni spremenilo*
- *Da se stanje zgrajenih (HHC) in HHP priključkov T-2 v letu 2021 v primerjavi z 2020 ni spremenilo*
- *Da se stanje aktivnih in HHC kabelskih priključkov Tele-TV v letih 2019, 2020 in 2021 ni spremenilo.*

Iz navedenih podatkov Telekom Slovenije zaključi, da T-2 in Tele-TV nista ažurirala podatkov v zadnjem letu. Telekom Slovenije navaja javno dostopne podatke iz bizi.si, da prihodki družbe Tele-TV z leti upadajo. Telekom Slovenije lahko le ugiba, da je upad prihodkov lahko posledica izgubljanja naročnikov na račun T-2.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije prosi Agencijo za pojasnilo, od kje podatek, da Tele-TV s kabelskih omrežjem v Kranju pokriva slabih 70 % gospodinjstev (Telekom Slovenije navaja 14 % pokritost).

Telekom Slovenije je na osnovi javnih podatkov ugotovil, da je število priključkov v bazi OPT Tele-TV v Kranju 2162. Na osnovi tega podatka je Telekom Slovenije izračunal pokrivanje Teče-TV in še vedno verjame, da je njegova ocena pravilna. Dopušča pa možnost, da Tele-TV o svojih OPT ne poroča pravilno.

Telekom Slovenije poudarja, da spoštuje 14. člen ZEKom-1 in da spoštuje 3 mesečni rok za osveževanje podatkov, na kar je opozorila Agencija.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije tudi v Kranju posodablja infrastrukturo in gradi optično omrežje, a kupno število priključkov na omrežju Telekoma Slovenije stagnira (Skupaj MT TS), kar pomeni, da kljub vlaganjem v posodabljanje infrastrukture uporabniki prehajajo k drugim operaterjem oz. se selijo na drugo omrežje, ki po mnenju Telekoma Slovenije nerazumno ostaja neregulirano, hkrati pa ostaja omrežje Telekoma Slovenije regulirano.

Telekom Slovenije nato prikaže graf, ki kaže število priključkov na njegovem omrežju v Kranju. Telekom Slovenije zaključuje, da podatki kažejo, da T-2 samo pridobiva na svojem že vzpostavljenem monopolnem položaju.

Telekom Slovenije ostaja prepričan, da sta kriterija za geografsko segmentacijo predmetnega trga Agencije nepravilna tako zanj kot tudi za potencialne nove vstopnike. Agencija po mnenju Telekoma Slovenije na primeru Kranja pojasnjuje, kako bi se v Kranju lahko vzpostavila konkurenca, ne pa, kaj se tam dejansko dogaja in kakšni so trendi. Če bi Agencija zasledovala stanje po geografskih območjih in trende, bi po mnenju Telekoma Slovenije lahko ugotovila, kako specifičen je naš trg in prilagodila regulacijo. Če se pojavljajo anomalije, jih je potrebno rešiti, neglede na to, kakšna je evropska praksa.

Po mnenju Telekoma Slovenije je geografsko območje Kranja vzorčni primer napačnega pristopa k regulaciji trga. Ker dva največja operaterja po deležu maloprodajnih priključkov (tj. T-2 in Tele-TV) na področju Kranja nimata enakovrednega tržnega deleža, Agencija regulira tretjega operaterja. Pri slednjem Agenciji niti ne zmoti, da ima tretji operater sicer najnižji tržni delež na predmetnem geografskem področju. Telekom Slovenije Agencijo prosi za pojasnilo, kakšen cilj zasleduje z regulacijo najmanjšega operaterja v Kranju.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

4.1 Sklep geografske analize

Telekom Slovenije navede zapis s strani 110, da bo Agencija še naprej redno spremljala stanje na predmetnem upoštevnom trgu in bo enkrat letno posodobila seznam naselij, pri čemer bo nanj vključila dodatna naselja, ki ustrezajo zgornjim kriterijem, in bo tako postopoma širila seznam naselij, ki ga bo vsakokrat objavila na svoji spletni strani.

Telekom Slovenije pozdravlja zavezo Agencijo, da bo enkrat letno posodobila seznam naselij in hkrati poziva Agencijo, da določi konkreten datum, npr. 1.9. vsako leto, ko bo seznam posodobila in tako poskrbi za regulatorno predvidljivost.

Agencija se strinja z operaterjem Telekom Slovenije glede določitve konkretnega datuma posodobitev seznama naselij, za zagotovitev regulatorne predvidljivosti in na kratko pojasnjuje, da ključno vlogo pri vsakokratnem pregledu stanja po naseljih predstavljajo tudi podatki o maloprodajnih priključkih in storitvah širokopasovnega dostopa, ki jih Agencija letno z analizo produktov in storitev na maloprodajnem trgu širokopasovnega dostopa zbira od operaterjev, kateri so v opazovanem obdobju

izvajali elektronske komunikacijske storitve širokopasovnega dostopa in so bili vpisani v uradno evidenco agencije kot aktivni operaterji. Zbiranje in validacija teh podatkov praviloma poteka vsaj dva meseca, zaradi občasnih dodatnih popravkov podatkov posameznih operaterjev pa je ta rok lahko celo daljši. V povezavi z navedenim tako Agencija letno seznam naselij lahko posodobi šele po tem, ko ima vse tekoče podatke o maloprodajnih priključkih in storitvah širokopasovnega dostopa zbrane, validirane in urejene. Posodobljene sezname naselij bo Agencija tako letno objavljala v zadnjem četrtletju z veljavnostjo za prihodnje koledarsko leto, ki sledi objavi. Posodobitev v analizi se bo glasila:

Agencija bo še naprej redno spremljala stanje na predmetnem upoštevnom trgu in bo enkrat letno, v zadnjem četrtletju vsakega tekočega leta, posodobila seznam naselij, pri čemer bo nanj vključila dodatna naselja, ki ustrezajo zgornjim kriterijem, in bo tako postopoma širila seznam naselij, ki ga bo vsakokrat objavila na svoji spletni strani. Za dopustitev ustreznega obdobja za prilagoditev operaterjev na spremembe in zagotovitev regulatorne predvidljivosti, bo veljavnost vsakokratne tovrstne posodobitve v začetku koledarskega leta, ki sledi letu objave.

5 Merila za presojo pomembne tržne moči

Telekom uvodoma navaja odgovor Agencije, da se ne strinja z navedbo Telekoma Slovenije, da se ni odzvala na spremenjene razmere na trgu, saj je na območjih, kjer Telekom Slovenije izgublja svoj prevladujoč tržni položaj bodisi zmanjšala obseg predlaganih obveznosti (trg 1) bodisi popolnoma umaknila obveznosti in s tem deregulirala del upoštevnega trga (trg 3b). Prav tako pa bo Agencija tudi enkrat letno prilagodila obseg regulacije, glede na v tem času spremenjene razmere na trgu, kot je to že navedla v zgornjem besedilu. Poleg tega Agencija v analizi za kabelsko omrežje ni ugotovila veleprodajne zamenljivosti niti zadostnega indirektnega pritiska za vključitev kablanskega omrežja na veleprodajni upoštevni trg. Tako ne drži trditve Telekoma Slovenije, da Agencija zastruje obveznosti.

Telekom Slovenije odgovarja, da je od najnovejše analize Agencije pričakoval, da bo Agencija zaznala močno spremenjene pogoje na trgu, ki marsikje Telekom Slovenije postavljajo v podrejen položaj, ki je vodil do največjega padca tržnega deleža nacionalnega operaterja v EU.

Telekom Slovenije razume načrtovane obveznosti v poseg naložitve VULA na višjem nivoju, poseg v investicijske podatke, roke naročila izvedbe, ukinjanje bakrenega omrežja samo na lokaciji, kjer je zgrajeno optično omrežje, uporaba istega informacijskega sistema, spreminjanje cen in vse ostale obveznosti kot nesorazmerno zaostrovanje regulacije, ki vodi do izčrpavanja Telekoma Slovenije. Po mnenju Telekoma Slovenija regulacija ne pripomore k razvoju širokopasovnega dostopa na redko poseljenih območjih.

Telekom Slovenije se ne strinja z odzivom Agencije, da bo bodisi popolnoma umaknila obveznosti in s tem deregulirala le del upoštevnega trga (trg 3b) in da za kabelsko omrežje ni ugotovila veleprodajne zamenljivosti niti zadostnega indirektnega pritiska za vključitev kablanskega omrežja na veleprodajni upoštevni trg.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

6. Predlagane obveznosti na upoštevem trgu

6.1 Obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do komunikacijskih objektov

Stališče A1 Slovenija je, da sicer še naprej ostaja potreba po ohranitvi regulacije dostopa do fizične infrastrukture, ki je potrebna za izgradnjo lastnega dostopovnega omrežja in bi morala biti glede na razvoj tehnologije in zlivanje omrežij tehnološko nevtralna, saj jo na takšen način gradi tudi operater s pomembno tržno močjo. To bi bilo potrebno izrecno naložiti z ukrepom in zagotoviti uporabnikom tehnološko nevtralen dostop do storitev. Agencija te pobude ne sprejema, ostaja pa nujno, da se uredi cenovni vidik najema infrastrukture za oba namena. Iz dosedanjih poskusov sklenitve pogodbe za dostop do infrastrukture na podlagi simetrične regulacije je jasno razvidno, da je tovrstno ločeno sklepanje pogodbe neučinkovito in neizvedljivo v razumnih rokih, prav tako pa omogoča dvojno zaračunavanje iste infrastrukture pri njenem zasedanju z istim optičnim kablom, ki se uporablja za oba namena (gradnjo fiksnega in mobilnega dostopovnega omrežja).

V izogib nejasnostim in potencialnim sporom A1 Slovenija meni, da bi bilo smiselno oz. nujno potrebno jasno določiti, po kateri ceni bi smel operater s pomembno tržno močjo zaračunati najem cevi za tak »mešani« kabl. Glede na to, da je Agencija črtala stavek o tem, da je operater dolžan doplačati razliko med regulirano in tržno ceno za del vlaken, domnevamo, da to pomeni, da se tak mešani kabl ne sme zaračunati dodatnih pribitkov, če je primarni namen kabla gradnja lastnega fiksnega omrežja.

A1 Slovenija predlaga dopolnitev točke 8.1., 1. tako, da se uskladi z obrazložitvijo:

Telekomu Slovenije se bo naložila obveznost dopustitve operaterskega dostopa do komunikacijskih objektov in njihove uporabe, v okviru katere bo moral zagotoviti operaterski dostop do komunikacijskih objektov, ki so v njegovi lasti:

a) dostop do fizične infrastrukture (kabelske kanalizacije, jaškov in drogrov) v dostopovnem delu omrežja, kadar je primarni namen operaterskega dostopa gradnja njihovega lastnega fiksnega omrežja ne glede na tehnologijo,

b) dostop do stavbne fizične infrastrukture in pasivne komunikacijske infrastrukture, ter ugoditi vsem razumnim zahtevam za operaterski dostop do in uporabo omrežnih elementov in pripadajočih zmogljivosti iz a) in b) alineje te točke izreka.

A1 Slovenija navaja, da v kolikor Agencija vendarle meni, da je treba iz definicije fiksnega omrežja izključiti brezžično dostopovno omrežje, naj vseeno v izrek doda jasno navedbo, da v obveznost spada tudi dopustitev dostopa do kabelske kanalizacije, ne glede na to ali kabl vsebuje tudi vlakna za druge oblike dostopa do končnih uporabnikov, kot so fiksne (žične) storitve.

A1 Slovenija predlaga: Za potrebe operaterja za gradnjo lastnega fiksnega omrežja se šteje, kadar je vsaj eno vlakno v kabl namenjeno povezavi do omrežne priključne točke končnega uporabnika fiksnih telekomunikacijskih storitev.

A1 Slovenija navaja, da v kolikor Agencija meni, da mora biti končnim uporabnikom namenjeno večje število vlaken v kabl (npr. vsaj x%), mora urediti tudi cenovni režim za dostop v primeru, da gre za potrebe operaterja za fiksne storitve zgolj v manjšem delu. V tem primeru predlagamo, da se določi, da lahko operater s pomembno tržno močjo iskalcu dostopa za dostop do komunikacijskih objektov določenih v točki a) vzdolž katerih potekajo kabli namenjeni gradnji fiksnega in ostalih omrežij poleg regulirane cene zaračuna zgolj pribitek, ki je razlika med regulirano in tržno ceno. Drugačni pogoji so dovoljeni zgolj, če temeljijo na objektivnih tehničnih razlogih.

Telemach je v prvotnih pripombah na analizo predlagal, da se pri naložitvi obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do komunikacijskih objektov in njihove uporabe, pri dostopu do fizične infrastrukture briše beseda »fiksnega«:

- a) Dostop do fizične infrastrukture (kabelske kanalizacije, jaškov in drogov) v dostopovnem delu omrežja za potrebe operaterjev za gradnjo njihovega lastnega (fiksnega) omrežja.*

Kot je agencija že pojasnila, da sicer nima pravne podlage za naložitev te obveznosti, ampak da od operaterjev ne bo zahtevala podvajanja optičnih kablov, v kolikor lahko z enim kablom zagotovijo storitve tako na trgu fiksnih kot tudi mobilnih storitev. Prav zaradi tega želi Telemach, da se pri obveznosti ne omejuje na tip omrežja (mobilno ali fiksno), ki že trenutno pri realizaciji dostopa povzroča nepotrebno zamudo, ampak se zagotovi tehnološko nevtralen dostop do storitev. Kot je Telemach navedel že v prvih pripombah, operaterji hrbtenično (backhaul) omrežje ne gradijo ločeno na mobilna in fiksna, ampak na tehnološko nevtralna. Dodajajo tudi, da je Agencija že sama ugotovila, da je potrebno upoštevati pogoje simetrične regulacije in potrdila nesmisel stroškovnega vidika, da bi operater mogel v isto kabelsko kanalizacijo uvleči dodatni kabel, kar bi povzročilo dodatno zasedenost za morebitnega drugega operaterja.

Telemach omenja težave pri dostopu do kabelske kanalizacije, saj jim Telekom Slovenije omejuje dostop do kabelske kanalizacije samo za agregacijske točke samo za fiksne naročnike. V kolikor želijo isti kabel uporabiti tudi za mobilni del, nastanejo težave. Zato Telemach predlaga, da se v regulatorni odločbi jasno napiše, da mora Telekom Slovenije omogočiti dostop do kabelske kanalizacije v dostopovnem delu omrežja primerno za gradnjo lastnega fiksnega omrežja IN tudi za mobilno omrežje v kolikor bo uporabljen isti kabel.

Agencija odgovarja operaterjema A1 Slovenija in Telemachu, da se za gradnjo lastnega omrežja lahko uporablja tudi ti. mešani kabel, ki bo operaterju iskalcu dostopa omogočal povezovanje med napravami za zagotavljanje tako fiksnih kot mobilnih storitev. Za zakup mešanega kabla iskalec dostopa Telekomu Slovenije ne bo plačeval zakupa po regulirani ceni, ampak po ceni določeni na podlagi simetrične regulacije. Prav tako zaradi tega ni potrebno v kabelsko kanalizacijo uvleči dodatnega kabla s čimer se ohrani prostor v cevi.

Telekom Slovenije uvodoma citira besedilo iz analize z vključenim sledenjem spremembam: Na podlagi predlagane obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do komunikacijskih objektov bo moral Telekom Slovenije drugim operaterjem omogočiti dostop do svoje kabelske kanalizacije, jaškov in drogov v dostopovnem delu omrežja Telekoma Slovenije za potrebe operaterjev za gradnjo njihovega lastnega fiksnega omrežja. Agencija ne nasprotuje temu, da operater uporabi navedeno infrastrukturo tudi z namenom gradnje drugih omrežij, npr. mobilnega. Pri tem mora biti primarni namen gradnja lastnega fiksnega omrežja, za morebitna dodatna vlakna, znotraj optičnega kabla, ki jih uporablja v drug namen (mobilna omrežja), pa mora operater doplačati razliko med regulirano in tržno ceno. Agencija želi z naložitvijo obveznosti dostopa do kanalizacije, jaškov in drogov v dostopovnem delu omrežja spodbuditi druge operaterje k investiranju v izgradnjo omrežja in jim tako na ta način omogočiti vpihovanje lastnih optičnih vlaken, vse to ob upoštevanju želje po vzpostavljanju infrastrukturne konkurence, kjer je ta ekonomsko smiselna. Drugi operaterji bi bili v nasprotnem primeru prisiljeni vzporedno zgraditi lastne jaške in kanalizacijo, kar predstavlja znatno oviro za vzpostavljanje infrastrukturne konkurence. Operaterji bi bili v opisanem primeru namreč soočeni z nesorazmerno visokimi stroški in drugimi ovirami (zamudni postopki pridobivanja soglasij, prostorsko omejitvijo ipd.). Prav tako pa je obveznost dopustitve dostopa do kabelske kanalizacije, jaškov in

drogov nujno potrebna, da se operaterjem omogoči konkuriranje na maloprodajnem trgu, saj brez dostopa do navedenih elementov na maloprodajnem trgu ne bi mogli ponujati storitev preko lastnega omrežja. Agencija še dodaja, da nima pravne podlage za naložitev te obveznosti za namene uporabe na mobilnem trgu, saj je na maloprodajnem trgu mobilnih storitev že vzpostavljena učinkovita konkurenca, s tem pa ni več izpolnjenih pogojev za morebitno predhodno regulacijo. Agencija se zaveda, da morajo operaterji graditi svoja omrežja maksimalno racionalno, zato od operaterjev ne bo zahtevala podvajanja optičnih kablov, v kolikor lahko z enim kablom zagotavljajo storitve tako trgu fiksnih kot mobilnih storitev. Kljub navedenemu pa bo dostop za namen zagotavljanja fiksnih storitev iskalcem dostopa na voljo po reguliranih pogojih in cenah, dostop za zagotavljanje storitev mobilne telefonije pa na podlagi pogojev simetrične regulacije, ki so opredeljeni v ZEKom-1, pri čemer pa iskalcu dostopa ne bo potrebno uvleči dodatnega optičnega kabla, če tega ne bo želel. Če bi Agencija striktno zahtevala, da se vsa vlakna v optičnem kablju uporabljajo samo za uporabnike fiksnih storitev, bi bil operater v tem primeru prisiljen v isto kabelsko kanalizacijo uvleči dodaten kabel za uporabnike mobilnih storitev, s čemer bi zasedel prostor za morebitnega drugega operaterja, ali pa ob pomanjkanju zadostnega prostora vzporedno zgraditi svojo kabelsko kanalizacijo, kar ne bi bilo racionalno. Vendar pa mora biti primarni namen gradnja lastnega fiksnega omrežja. Dostop do fizične infrastrukture za gradnjo mobilnega omrežja je tako mogoč na podlagi pogojev simetrične regulacije, pri čemer pa je mogoče vlakna v istem optičnem kablju, ki je sicer namenjen za fiksno omrežje, uporabiti tudi za mobilno omrežje.

Po mnenju Telekoma Slovenije Agencija s to obveznostjo posega na področje, ki ni predmet vnaprejšnje regulacije, saj ni del storitev na trgu 1. Telekom Slovenije predlaga, da Agencija dostopa do baznih postaj ne vključuje v regulacijo trga 1, saj je dostop urejen na podlagi pogojev simetrične regulacije, ki so opredeljeni v ZEKom-1.

Telekom Slovenije nato nadaljuje, da v kolikor bo navkljub navedenemu Agencija vztrajala pri vključitvi kabelskih povezav do baznih postaj na trgu 1, naj pri tem jasno navede, do so kabelske povezave, ki so namenjene (tudi) dostopu do baznih postaj, predmet dostopa na podlagi simetrične regulacije. Ali drugače, v kolikor se v kablju nahajajo vlakna, namenjena tako dostopu do končnih uporabnikov na fiksni lokaciji kot vlakna namenjena dostopu do baznih postaj, je predmetni kabel predmet dostopa na podlagi pogojev simetrične regulacije. V nasprotnem bodo operaterji pod krinko dostopa do kanalizacije pod pogoji naloženimi na trgu 1 s kabelskimi povezavami dostopali tudi (izključno) do baznih postaj.

Telekom Slovenije navaja, da je povezave do baznih postaj Agencija že regulirala na trgu 4, kjer mora v okviru obveznosti dopustitve operaterskega dostopa Telekom Slovenije zagotoviti dostop do zaključnega dela omrežja v vseh robnih in posameznih dostopovnih vozliščih, ki omogočajo prevzem posameznih visokokakovostnih produktov, za namene ponujanja storitev končnim uporabnikom oziroma povezovanja baznih postaj.

Telekom Slovenije se zato ne more znebiti občutka, da Agencija ob zadnjih analizah upoštevni trgov fiksnih storitev želi pomagati konkurentom Telekoma Slovenije tudi na mobilnem segmentu, navkljub ugotovitvi o konkurenčnem trgu mobilnih storitev. To po mnenju Telekoma Slovenije izvaja na način, da med obveznosti posameznega upoštevne trga za storitve na fiksni lokaciji dodaja storitve (npr. dostop do baznih postaj), ki so vezane izključno na mobilni trg in nikakor ne sodijo na posamezen

upoštevni trg. S takšnim ravnanjem po mnenju Telekoma Slovenije Agencija vpliva na konkurenčne pogoje na mobilnem trgu oz. Telekom Slovenije na mobilnem trgu postavlja v slabši položaj.

T-2 navaja, da je Agencija v dopoljnjeni analizi trga 1 odgovorila, da navedba A1 Slovenija, da bi morala Agencija obveznost dostopa do fizične infrastrukture za namen gradnje mobilnih omrežij izrecno naložiti z ukrepom in zagotoviti tehnološko nevtralen dostop do storitev, nima zakonske podlage. Agencija lahko namreč določeno obveznost naloži samo kadar na podlagi analize trga ugotovi, da bi zavrnitev operatorskega dostopa ali nerazumni pogoji, ki bi imeli podoben učinek, ovirali vzpostavitev zadostne konkurenčnosti trga na maloprodajnem nivoju in ne bi bili v interesu končnih uporabnikov. Agencija ugotavlja, da je na trgu mobilnih storitev konkurenca na maloprodajnem nivoju ustrezna, kar je tudi v interesu končnih uporabnikov. Zaradi navedenega Agencija nima pravne podlage za naložitev te obveznosti za namene uporabe na mobilnem trgu. [...] Vendar pa mora biti primarni namen gradnja lastnega fiksne omrežja. Dostop do fizične infrastrukture za gradnjo mobilnega omrežja je tako mogoč na podlagi pogojev simetrične regulacije, pri čemer pa je mogoče vlakna v istem optičnem kablju, ki je sicer namenjen za fiksno omrežje, uporabiti tudi za mobilno omrežje.

Stališče Agencije predstavlja kršitev prava EU v dveh pogledih in ga mora Agencija popraviti tako, da izrecno dovoli uporabo fizične infrastrukture ne glede na končno uporabo.

Prvič, čeprav ZEKom-1 formalno ni usklajen z EECC, ga je Agencija dolžna razlagati po zvesto veljavnemu pravu EU (glej na primer UPRS Sodba in sklep I U 796/2016-15). To pomeni konkretno tudi razlago, zvesto določbi člena 72(2) EECC, ki določa, da »nacionalni regulativni organi lahko podjetju naložijo obveznosti, da zagotovi dostop v skladu s tem členom, ne glede na to, ali so sredstva, na katera vpliva obveznost, del upoštevnega trga v skladu z analizo trga, pod pogojem, da je obveznost potrebna in ustrezna za izpolnjevanje ciljev člena 3.« Pavšalna ugotovitev, »da je na trgu mobilnih storitev konkurenca na maloprodajnem nivoju ustrezna«, ne izpolnjuje kriterijev navedenega člena, saj se do kriterijev člena 3 EECC na mobilnem trgu sploh ne opredeljuje. Pri tem T-2 dodaja, da v 105. členu ZEKom-1 ni ničesar, kar bi nasprotovalo zapisani razlagi.

Drugič, razlaga Agencije predpostavlja, da lahko operater s pomembno tržno močjo zavrne dostop do fizične infrastrukture skladno s pogoji lastne vzorčne ponudbe, če operater navedeno infrastrukturo potrebuje za zagotavljanje mobilnih storitev. Tako stališče je napačno, saj nasprotuje 4. alineji drugega odstavka 6. člena ZPOMK-1. Z vidika operaterja s pomembno tržno močjo je povsem nepomembno, zakaj bo iskalec dostopa uporabil fizično infrastrukturo, zato so lahko edini motivi omejevanja dostopa protikonkurenčne narave in bi šlo pri takem omejevanju za »dodatne obveznosti, ki po svoji naravi ali glede na trgovinske običaje niso povezane s predmetom te pogodbe«. Ob tem T-2 dodaja, da predvidene omejitve ni niti v trenutno veljavni odločbi za trg 3a.

T-2 Agencijo poziva, da upošteva citirano določbo člena 72(2) EECC ter dostopa ne omejuje na storitve, ki so del konkretnega upoštevnega trga. T-2 Agenciji predlaga, da iz obveznosti dopustitve operatorskega dostopa do fizične infrastrukture (kabelske kanalizacije, jaškov in drog) v dostopovnem delu omrežja (stran 128. analize za trg 1) izključi omejitve, da je dostop omogočen le za gradnjo fizičnega omrežja. Z odločbo naložena obveznost pa naj se glasi:

»Telekomu Slovenije se naloži obveznost dopustitve operatorskega dostopa do komunikacijskih objektov in njihove uporabe, v okviru katere bo moral zagotoviti operatorski dostop do komunikacijskih objektov, ki so v njegovi lasti:

a) dostop do fizične infrastrukture (kabelske kanalizacije, jaškov in drog) v dostopovnem delu omrežja za potrebe operaterjev za gradnjo njihovega lastnega omrežja,

b) *dostop do stavbne fizične infrastrukture in pasivne komunikacijske infrastrukture, ter ugoditi vsem razumnim zahtevam za operaterski dostop do in uporabo omrežnih elementov in pripadajočih zmogljivosti iz a) in b) alineje te točke izreka.»*

Agencija na pripombi Telekoma Slovenije in T-2 odgovarja, da je primarni namen predlagane obveznosti omogočanje gradnje lastnega fiksnega omrežja operaterjev, vendar je pri tem potrebno zasledovati tudi ostale cilje. Zavrnitev dostopa ali dostop pod neprimernimi pogoji bi namreč močno oviral razvoj trajnostnega konkurenčnega trga in ne bi bil v korist končnega uporabnika. Nalaganje obveznosti, da se lahko znotraj istega kabla uporabi vlakno za zagotavljanje povezljivosti baznih postaj je zato primerna rešitev, v kolikor zasledujemo cilje 3. člena EECC. Pospešitev postavitve fizične infrastrukture, primerne za elektronska komunikacijska omrežja visokih hitrosti pa zasleduje v tudi BCRD direktiva, katere cilje v analizi je zasledovala tudi Agencija. Agencija ponovno navaja, da je dostop do fizične infrastrukture za gradnjo mobilnega omrežja mogoč na podlagi pogojev simetrične regulacije, pri čemer pa je mogoče vlakna v istem optičnem kablu, ki je sicer namenjen za fiksno omrežje, uporabiti tudi za mobilno omrežje, tako da namestitev novega kabla samo za mobilno omrežje ni potrebna. Operater, ki bo kabel najprej uporabljal za fizično omrežje in za katerega mu bo dostop omogočen na podlagi predhodne (ex ante) regulacije, kasneje pa bi želel isti kabel uporabljati tudi za mobilno omrežje, se bo za tak dostop moral dogovoriti na podlagi simetrične regulacije, katere pogoji, vključno s ceno, bodo nato veljali za celoten kabel. Stališče agencije je skladno tudi z navedbo v Pojasnilu k priporočilu o upoštevni trgih, ki določa, da je namen tega trga iskalcem dostopa zagotoviti dostop do omrežja OPTM za zagotavljanje širokopasovnih storitev končnim uporabnikom na fiksni lokaciji.

Agencija glede pripombe T-2, da se obveznost na podlagi 72. člena EECC lahko naloži neglede na to ali so sredstva del upoštevnega trga v skladu z analizo trga, še dodaja, da slednje pomeni, da za sredstva na katera se nanaša predmetni člen, torej za fizično infrastrukturo, ni nujna predhodna ugotovitev zamenljivosti s storitvami, ki so del predmetnega upoštevnega trga. Poleg tega se lahko ta obveznost naloži samo pod pogojem, da je potrebna in ustrezna za izpolnjevanje ciljev 3. člena EECC, torej samo v kolikor je to potrebno za zaščito učinkovite in trajnostne konkurence v interesu končnih uporabnikov. Agencija tako za naložitev predmetne predhodne regulativne obveznosti za mobilno omrežje nima podlage.

Telekom Slovenije nato citira odgovor Agencije, da samo simetrična regulacija pri dostopu do stavbne fizične infrastrukture in pasivne komunikacijske infrastrukture ni dovolj, zato je Agencija obveznost dostopa do navedenih omrežnih elementov Telekomu Slovenije naložila kot del regulacije operaterja s pomembno tržno močjo. Pomanjkljivosti simetrične regulacije na tem področju bistveno otežujejo dostop do končnega uporabnika. ZEKom-1 v 92. členu, na katerega se sklicuje Telekom Slovenije, predvideva ločene postopke pred Agencijo za vsak primer posebej, če se operaterja ne dogovorita, kar v praksi pomeni zavlčevanje prihoda alternativnega ponudnika. Nenazadnje je pomanjkljivosti simetrične regulacije ugotovila tudi Evropska komisija, ki je začela postopek prenove BCRD.

Telekom Slovenije na to odgovarja, da Evropska komisija skozi Direktivo o zniževanju stroškov državam članicam nalaga da:

- *Zgotovijo, da ima vsak ponudnik javnega komunikacijskega omrežja pravico, da postavi svoje omrežje na lastne stroške do točke dostopa in*
- *Da ima vsak ponudnik javnega komunikacijskega omrežja zaradi postavitve elektronskega komunikacijskega omrežja visokih hitrosti pravico do dostopa do katere koli obstoječe stavbne fizične infrastrukture, če je podvajanje tehnično neizvedljivo ali gospodarsko neučinkovito.*

Zaradi tega bi morala po mnenju Telekoma Slovenije Agencija slediti zakonskim zahtevam in naložiti obveznost dopustitve dostopa do hišne napeljave vsem lastnikom nepremičnin in operaterjem simetrično. Telekom Slovenije je velikokrat v situaciji, ko je v večstanovanjski stavbi na voljo infrastruktura drugega operaterja, ki je nezasedena, a stanovalci ne želijo dodatnih posegov v prostor nepremičnine, ki bi Telekomu Slovenije omogočil izgradnjo lastne hišne instalacije.

Telekom Slovenije zato predlaga, da Agencija predlog ukrepa za dostop do hišne napeljave umakne. Navedba Telekoma Slovenije, da bi morala Agencija posebej narediti analizo obstoja prevladujočega položaja na področju stavbne fizične infrastrukture in pasivne komunikacijske infrastrukture nima zakonske podlage, saj navedeno ni samostojen upoštevni trg, za katerega se ugotavlja prevladujoč položaj. Stavbna fizična infrastruktura in pasivna komunikacijska infrastruktura pri tem predstavljata le del dostopovnega omrežja od omrežne priključne točke.

Telekom še citira da se Agencija strinja z navedbo Telekoma Slovenije, da je področje lastništva stavbne fizične infrastrukture in pasivne komunikacijske infrastrukture pogosto nejasno oziroma na terenu neurejeno. Naložena obveznost seveda velja samo za tisto infrastrukturo, ki je v lasti Telekoma Slovenije. Glede na dejstvo, da je nenazadnje pomanjkljivosti simetrične regulacije ugotovila tudi Evropska komisija, ki je začela postopek prenove BCRD, Telekom Slovenije ponovno predlaga, da se ukrep obveznosti dostopa do hišne napeljave Telekoma Slovenije umakne. S tem bo Telekom Slovenije imel enakovredna izhodišča pri dogovarjanju o najemu hišne instalacije.

Telekom Slovenije še navaja, da v primeru zasedanja praznih cevi od razcepne spojke do končnega uporabnika to pomeni poseg v investicijski cikel posamezne izgradnje in postavljanje Telekoma Slovenije v neenak položaj do ostalih operaterjev. Največji strošek, delež časa in reševanje težav na terenu predstavlja prav izgradnja TK omrežja, ki bi bila v tem primeru izvedena tako rekoč samo za ostale operaterje. Agencija bi s tako naloženo obveznostjo demotivirala Telekom Slovenije za gradnjo »last mile« omrežja in ogrozila nadaljnji razvoj gradnje TK omrežja Telekoma Slovenije. Zato Telekom Slovenije predlaga, da Agencija praznih cevi na posamezni trasi ne obravnava kot del dostopovnega omrežja, ampak jih izloči iz regulacije.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije nato citira odgovor Agencije, da Agencija pri samem določanju tehničnih in razvojnih rezerv do sedaj ni zaznala večjih težav, zato v navedeno področje ni dodatno posegala. Zaradi navedenega Agencija meni, da je tudi ureditev dostopa do praznih cevi sorazmeren ukrep, saj si bo Telekom Slovenije preko mehanizma upoštevanja razvojnih rezerv lahko zagotovil potreben prostor v trenutno še praznih ceveh, na ta način pa tudi ne bo ogrožen nadaljnji razvoj telekomunikacijskih omrežij v Sloveniji.

Telekom Slovenije v svojem odgovoru Agencijo opozarja da:

- Se Telekom Slovenije velikokrat pridruži skupni gradnji drugim infrastrukturnim operaterjem z namenom nižanja stroškov izgradnje in zmanjšanja posegov v prostor in hkrati tudi zato, ker kasnejši posegi na tem področju ne bodo več dovoljeni (prepoved gradbenih del na sveže preplaščeni cesti). Telekom Slovenije torej gradi infrastrukturo tudi tam, kjer ni opravil takojšnje nadgradnje na optično omrežje

- *Imajo tudi ostali operaterji možnost, da se pridružijo sočasni gradnji, a tega ne izkoristijo, ker je potrebno bistveno manj truda za kasnejši najem kapacitet omrežja Telekoma Slovenije*
- *Posledično Telekom Slovenije kasneje ostane brez prepotrebnih kapacitet, ki jih že zasedajo drugi operaterji*
- *Prihaja do zasedanja praznih kabelskih cevi na območjih, kjer je izgradnja težja, časovno daljša, vprašljiva razširljivost v kratkem času in dražja izvedba. Tako zasedajo operaterji prepotrebne rezerve Telekoma Slovenije ravno na teh občutljivih območjih*
- *Posledično Telekom Slovenije ne bo več zainteresiran za gradnjo infrastrukture na področjih, ki jih kot dober gospodar načrtuje zase in za svoje potrebe nekaj let vnaprej, vendar pa te kapacitete zasede drug operater, s čimer se poruši finančna shema in poslovni model*
- *Bi morali zavarovati vlaganje na način, da ima investitor pravico, da prvi zasede zgrajene lastne kapacitete in da jih ponudi ostalim operaterjem le v primeru, da jih sam ne potrebuje*
- *Se Telekom Slovenije ob pozivu gradenj drugih infrastrukturnih upravljalcev hitro odzove in sopolži kabelske cevi,. V kolikor bo lahko te prazne cevi takoj zasedel drug operater, Telekom Slovenije ne bo več zainteresiran polagati praznih cevi. Stanje bo tako lahko več let nespremenjeno in še dodatno bo zmanjšan razvoj elektronskih komunikacij v Sloveniji.*

Po mnenju Telekoma Slovenije je ukrep, kot ga je predvidela Agencija, zaradi zgoraj povedanega v nasprotju z namenom vzpodbujanja investicij in podporo poslovnim modelom.

Agencija odgovarja, da ima Telekom Slovenije možnost določitve tehničnih rezerv in rezerv za gradnjo novih omrežij skladno z lastnimi načrti. Te rezerve so namenjene za gradnjo lastnega omrežja za zagotavljanje storitev lastnim uporabnikom, kot tudi za veleprodajne storitve, ki jih na svojem omrežju zagotavlja iskalcem dostopa. Kot investitor ima tako Telekom Slovenije možnost, da skladno z načrti opredeli bodoče potrebe uporabe lastne fizične infrastrukture. V kolikor te možnosti ne bi imel, bi moral v primeru zasedene cevi s strani iskalcev dostopa vzporedno zgraditi novo fizično infrastrukturo, kar pa ne bi bilo sorazmerno. Telekom Slovenije bo moral v primeru, da iskalcu dostopa zavrne dostop do fizične infrastrukture iz razloga razvojnih rezerv, ob zavrnitvi izkazati dokumente, ki izkazujejo upravičenost zavrnitve (npr. skica stanja, izsek iz projekta, povzetek razvojnega načrta z datumi, pomembnimi za izvedbo načrta), vendar samo v obsegu, ki zadostuje za utemeljitev zavrnitve dostopa. Telekom Slovenije pa dostopa ne bo smel zavrniti, kadar se obdobje, za katerega je zaprosen dostop v celoti zaključi pred pričetkom izvedbe načrtov na katere se sklicuje Telekom Slovenije in je po zaključku obdobja dostopa možna nemotena izvedba načrtov Telekoma Slovenije. Agencija bo predlagano obveznost ustrezno dopolnila, kot je to navedla v predhodnih odgovorih na pripombe v tem dokumentu.

T-2 se ne strinja s stališčem Agencije glede zalednih povezav: »Operaterji se sicer lahko dogovarjajo za dostop do neuporabljenih optičnih vlaken na podlagi komercialnih dogovorov, kar pomeni, da bi se morali operaterji v primeru ne naložitve obveznosti dostopa do optičnih vlaken Telekoma Slovenije v zalednem delu omrežja pogajati za vsako traso posebej, Telekom Slovenije pa bi jim dostop do optičnih vlaken lahko celo zavrnil, saj določba 93a. člena ZEKom-1 predvideva simetrično nalaganje obveznosti glede omogočanja dostopa do neuporabljenih optičnih vlaken zgolj za investitorja ali upravljavca druge vrste gospodarske javne infrastrukture. Operaterji torej dostopa niso zavezani omogočiti. V primeru, da Telekomu Slovenije te obveznosti ne bi naložili, dostop dejansko ne bi bil omogočen, saj učinkovitih alternativ (kot že pojasnjeno) v tem delu omrežja ni.«

Nadalje T-2 navaja, da če učinkovitih alternativ v tem delu omrežja ni, ta odsotnost alternativ zanesljivo vpliva tudi maloprodajni trg, vključno z mobilnim maloprodajnim trgom, saj je splošno znano dejstvo, da 5G omrežja zahtevajo optične povezave do baznih postaj.

Nadalje T-2 navaja, da je Agencija BEREC za potrebe BOR (21) 129 poročala, da so zaledne povezave del upoštevnega trga: »Among the 12 NRA that include backhaul in a regulated market 2/2020 or market 4/2014, BIPT (Belgium), CNMC (Spain), OCECPR (Cyprus), HAKOM (Croatia), EETT (Greece), IIR (Luxembourg) and ANACOM (Portugal) oblige the SMP operator to provide fixed backhaul as an ancillary service in markets 1/2020 or market 3a/2014 and 3b/2014. AKOS (Slovenia) imposes such obligation only in market 1/2020 or market 3a/2014 [...]« Če torej ne gre za ancilarno storitev za potrebe zagotavljanja fiksnih storitev, temveč za del upoštevnega trga, kot izhaja iz dokumenta BEREC, je morebitno omejevanje uporabe na fiksna omrežja še toliko bolj nelogično, nezakonito in nesprejemljivo, tako z vidika EECC zvesti razlagi kot tudi z vidika splošnega konkurenčnega prava.

T-2 glede na navedeno agenciji predlaga, da zaledne (backhaul) povezave regulira na podoben način kot je to veljalo v preteklosti na podlagi regulatorne odločbe 382441/2011/5, tako z vidika obveznosti medoperaterskega dostopa kot obveznosti cenovnega nadzora.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba T-2 ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Kot navaja T-2 je Agencija v analizi trga 1 na str. 147 navedla: »Ker Telekom Slovenije v svojem omrežju ne uporablja WDM PON tehnologije, to pomeni, da se stroški uvajanja te storitve dejansko prenesejo na alternativnega operaterja, če bi se odločil za to rešitev. Zaradi navedenih razlogov, kot tudi predhodne ugotovitve Agencije, da razvezava valovne dolžine ni substitut za fizično ali virtualno razvezavo zanke, Agencija razvezave valovne dolžine ni uvrstila med obveznosti na trgu 1.«

Agencija je v analizi trga 3b na strani 164 navedla: »Agencija bo z novo regulatorno odločbo na trgu 1 (t. j. lokalni dostop) naložila tudi razvezavo valovne dolžine, kar bo omogočilo razvezavo tudi na nekaterih območjih, kjer je bil do sedaj možen edino virtualni razvezan dostop, vendar pa je navedena tehnologija omejeno dostopna (samo na optičnih omrežjih) ter še ni v masovni uporabi, poleg tega pa bo iskalcem dostopa na voljo le lokalno, torej zaradi nje ukinitve obveznosti dostopa z bitnim tokom ni mogoča.«

Zgornji navedbi sta si v nasprotju, zato T-2 predlaga uskladitev.

T-2 Agencijo poziva, da omogoči razvezavo valovne dolžine in le to uvrsti med obveznosti določene z regulatorno odločbo ter v obveznost dopustitve operaterskega dostopa, predvideno v 1. točki na 134. strani analize trga 1 doda naslednjo alinejo, ki se glasi »e) WDM razvezavo lokalnega dostopa do optičnega omrežja.«

Agencija potrjuje navedbo T-2, da sta analizi upoštevne trgov 1 in 3b neskladni v delu, ki se nanaša na WDM dostop. Agencija bo zato popravila analizo trga 3b in odstranila nepravilno navedbo.

6.2 Obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe

Telekom Slovenije navaja, vezano na predlagano novo naloženo obveznost virtualne razvezave lokalnega dostopa (VULA) do bakrenega omrežja v poglavju 8.2, točka 2 a) pri dostopu do bakrenega

omrežja zagotoviti dostop preko točk prevzema prometa na posameznih aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON), ki vključuje tudi agregacijo od DSLAM-a do posameznega aktivnega optičnega dostopovnega vozlišča, in v poglavju 8.2, točka 2 b) pri dostopu do optičnega omrežja zagotoviti dostop preko točk prevzema prometa na posameznih aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON), naj Agencija pojasni zakaj ta predvidena obveznost ni umaknjena glede na to, da se je Agencija v Odgovorih strinjala s podanimi pripombami Telekom Slovenije, da:

- Točka 2: Predvidena obveznost virtualne razvezave in zagotavljanje dostopa do bakrenega in optičnega omrežja preko točke prevzema prometa na posameznih aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON), predstavlja poseg v avtonomnost oblikovanja tehnične rešitve pri zagotavljanju arhitekture omrežja, kar agencija Od Telekom Slovenije ne more zahtevati.
- Točka 4: Brez občutnih vlaganj v spremembo povezljivosti obstoječe MSAN opreme in povečanja kapacitet zmogljivosti na aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON), take oblike dostopa ni možno zagotavljati.
- Točka 5: Na posameznih tipih MSAN opreme ta zahteva tehnično ni izvedljiva, zaradi zastarelosti opreme in tehničnih omejitev, ki iz tega izhajajo.
- Točka 6: Na posameznih PON vozliščih tehnično ni možno izvesti virtualno razvezanega dostopa na bakrenem omrežju, zaradi omejitev števila vmesnikov in kapacitete na sami opremi, kar lahko povzroči diskriminacijo med operaterji. Dodatno se z rastjo prometa lahko povzroči prezasedenost same opreme.

Telekom Slovenije nadaljuje, da je Agencija na zgornje točke podala naslednje odgovore:

- Točki 2 in 3: Agencija bo na podlagi pripombe Telekom Slovenije, da je točka agregacije MSAN opreme (bakreno in P2P optično omrežje) na lokaciji lokalnega usmerjevalnika (LAR) in da bi prevzemna točka na posameznih aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON) pomenila poseg v avtonomnost oblikovanja tehnične rešitve pri zagotavljanju arhitekture omrežja, predlagano obveznost dopolnila tako, da bo prevzem VULA za bakreno in P2P optično omrežje na lokaciji lokalnega usmerjevalnika (LAR). Pri tem bo Telekom Slovenije stroške za aktivno povezavo Od MSAN opreme do LAR lahko dodatno zaračunal po metodi LRIC+.
- Točka 4: Glede na to, da bo Agencija premaknila točko prevzema VULA na lokacijo lokalnega usmerjevalnika (LAR), dodatna vlaganja s strani Telekom Slovenije ne bodo potrebna. Prav tako morebitno povečanje kapacitet za zaledne povezave na obstoječi MSAN opremi ne bo izven kapacitet, ki so predvidene za posamezno nameščeno MSAN opremo iz razloga, ki ga Agencija pojasnjuje v naslednji točki.
- Točka 6: Agencija bo točko prevzema prometa prestavila na lokacijo lokalnega usmerjevalnika (LAR), tako ta pripomba Telekom Slovenije ni več relevantna.

Telekom Slovenije nadaljuje, da glede na odgovore Agencije pričakuje, da bo Agencija to obveznost iz predvidenih obveznosti umaknila oziroma ustrezno popravila.

Agencija na pripombo Telekom Slovenije odgovarja, da bo dopolnila predlagani obveznosti v točkah 8.2.2 a) in 8.2.2 b). Agencija bo tako za bakreno omrežje omogočila prevzem VULA na lokaciji lokalnega usmerjevalnika (LAR), za P2P optično omrežje pa na lokaciji LAR, vendar le v primeru funkcijskih lokacij, na katerih Telekom Slovenije zgrajenih P2P povezav še ne priklaplja na pasivno optično omrežje (PON),

sicer pa bo moral zagotoviti dostop preko točk prevzema prometa na aktivnem dostopovnem vozlišču pasivnega optičnega omrežja (PON).

Agencija bo na podlagi navedenega v poglavju 8.2. analize dopolnila prvi dve alineji točke 2, kot sledi: »a) pri dostopu do bakrenega omrežja zagotoviti dostop preko točk prevzema prometa na posameznih pripadajočih vozliščih z robnimi usmerjevalniki jedrnega omrežja (LAR), ki vključuje tudi agregacijo od DSLAM-a do posameznega pripadajočega LAR vozlišča,

b) pri dostopu do optičnega omrežja zagotoviti dostop preko točk prevzema prometa na posameznih pripadajočih aktivnih dostopovnih vozliščih pasivnega optičnega omrežja (PON), razen za optične povezave na funkcijskih lokacijah na katerih Telekom Slovenije zgrajenih P2P povezav še ne prikloplja na pasivno optično omrežje (PON), za katere pa mora zagotoviti dostop preko točk prevzema prometa na posameznih pripadajočih vozliščih z robnimi usmerjevalniki jedrnega omrežja (LAR), ki vključuje tudi agregacijo od MSAN-a do posameznega pripadajočega LAR vozlišča.«

Telemach opozarja, da je Telekom Slovenije v zadnjem letu definicijo »backhaul optike« razširili tudi na hrbtenično omrežje oz. zakup hrbtenične optike, ki pa ne spada pod nobeno regulacijo in se ureja s komercialnimi dogovori med operaterji. Posledično Telekom Slovenije Telemachu za optične povezave med njihovimi lastnimi napravami v skupnih lokacijah zaračunava regulirano ceno backhuala. Telemach navaja definicijo backhaul optike in navaja, da je to zakup optičnih vlaken med opremo operaterja in robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja Telekoma Slovenije ali kot je BEREC v dokumentu »Draft BEREC Report on the regulatory treatment for fixed and mobile backhaul« opredelil: »Fixed backhaul: Connection of one or several fixed network elements (e.g., DSLAM, OLT, BNG, splitter, etc.) to operator's own core network and/or connection of the network to an internet exchange.« Nadalje Telemach navaja, da se hrbtenična optika definira smo za tisti del, ki poteka le med vozlišči operaterja (med opremo operaterja iskalca dostopa) oz./ali je hrbtenični del povezave operaterjev iskalcev dostopa z lastnimi napravami v omrežju Telekoma Slovenije. V izogib različnemu razumevanju in tolmačenju obveznosti Telemach predlaga, da se pri izvrševanju obveznost dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe v točki 5. f) alineji natančno in nedvoumno napiše kateri dostop v okviru regulatornih obveznosti mora Telekom Slovenije zagotavljati.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telemacha ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

A1 Slovenija navaja, da Agencija na strani 140, Analiza upoštevne trga 1, s popravki po javnem posvetovanju, pravilno ugotavlja, da v zvezi z izpolnjevanjem obveznosti operatorskega dostopa iz b) in d) alinej 1. točke pri zagotavljanju operatorskega dostopa z virtualno razvezavo lokalnega dostopa (VULA) 2. točki izreka, z odločbo št. 382441/2017/29 z dne 5. 12. 2017, razširja na celotno bakreno in optično omrežje, ne glede na tehnologijo. Pri tem A1 Slovenija opozarja na besedilo v prvem stavku na strani 142, ki v nasprotju s pravkar povedanim, omogoča tolmačenje, da se VULA omejuje le na tehnične rešitve v primeru dostopa do pasivnega optičnega omrežja v točka več točk (P2MP) omrežju, dostopa do skrajšane bakrene znake in dostopa do bakrenega omrežja nadgrajenega z vektorring tehnologijo. Navedeno pojasnilo je treba prilagoditi, da se VULA nanaša na vse načine izvedbe tudi v primeru P2P optičnega omrežja in neskrajšane bakrene zanke.

Navedeno je izjemnega pomena, saj zaradi nenehnih sprememb v omrežju Telekoma Slovenije prihaja do sprememb topologije omrežja, ki jim investicije operaterjev, ki dostopajo do njegovega omrežja ne morejo slediti. Kolokacije, ki so bile vzpostavljene v preteklosti postajajo zaradi tega ekonomsko

neupravičene, saj se število končnih uporabnikov, ki jih pokrivajo praviloma zmanjšuje. Temu trendu se mora dinamično prilagajati tudi alternativni operater, s prehodi med dostopom preko fizične razvezave in VULA. Predpogoj za uspešen in učinkovit prehod pa so jasna pravila, ki jih mora zagotavljati Telekom Slovenije.

A1 Slovenija predlaga, da se besedilo v izogib različnim tolmačenjem uskladi z izrekom ter pojasnilom, da se VULA razširja na celotno bakreno in optično omrežje ne glede na tehnologijo.

Agencija odgovarja A1 Slovenija, da bo popravila besedilo, tako da bo zbrisala del teksta, ki se ne nanaša več na dopolnjeno obveznost, kot navedeno: »Telekom Slovenije bo moral pri zagotavljanju operaterskega dostopa z virtualno razvezavo lokalnega dostopa (VULA) ~~v primeru dostopa do pasivnega optičnega omrežja v točka-več-točk (P2MP) omrežju, dostopa do skrajšane bakrene zanke in dostopa do bakrenega omrežja nadgrajenega z vectoring tehnologijo~~ izpolnjevati najmanj tehnične pogoje določene na začetku tega poglavja.«

Telekom Slovenije navaja, da glede na dejstvo, da je Telekomu Slovenije na področju lokalnega dostopa (upoštevni trg 1) za bakreno omrežje in optično omrežje grajeno v načinu točka-točka (P2P), naložena obveznost dostopa do kableske kanalizacije in obveznost razvezanega dostopa, je predvidena obveznost virtualno razvezanega dostopa do tega omrežja nerazumna. Agencija naj zato pojasni, kakšne cilje zasleduje z naložitvijo te obveznosti in zakaj se je odločila za naložitev virtualne razvezave za bakreno in optično P2P omrežje.

Telekom Slovenije nadalje navaja, da je obveznost virtualno razvezanega dostopa razumna izključno v primeru dostopa do optičnega omrežja grajenega v načinu točka-več-točk, kjer ni možno zagotoviti razvezanega lokalnega dostopa. Virtualno razvezan dostop do bakrenega omrežja in do optičnega omrežja grajenega v načinu točka-točka (P2P) je z upoštevanjem že pojasnenih tehničnih omejitev, možno pogojno zagotoviti na lokaciji posameznega aktivnega dostopovnega vozlišča (MSAN), kjer se zaključuje bakreno in optično dostopovno omrežje.

Kot je Telekom Slovenije že pojasnil, tehnična rešitev zagotavljanja storitev v omrežju Telekoma Slovenije omogoča naslednjo točko prevzema na lokaciji najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR), ki predstavlja točko agregacije MSAN opreme.

Agencija ponovno pojasnjuje, da obveznost VULA tudi za bakrene krajevne zanke in P2P optiko nalaga predvsem zaradi lažjega prehoda iskalcev dostopa na optično omrežje, saj pri postopnem ukinjanju bakrenih paric za iskalce dostopa fizična razvezava bakra ne bo več rentabilna, prav tako pa ne bodo rentabilne niti lokacije s premajhnim številom P2P optičnih zank. Navedena obveznost bo iskalcem dostopa omogočala večjo fleksibilnost, prav tako pa tudi Telekomu Slovenije, ki bo lahko v primeru prehoda na VULA tudi hitreje izvajal optimizacijo omrežja.

Glede na pripombo Telekoma Slovenije, da tehnična rešitev zagotavljanja storitev v omrežju Telekoma Slovenije omogoča virtualno razvezan dostop do bakrenega omrežja in do optičnega omrežja grajenega v načinu točka-točka (P2P) le na lokaciji najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR) in pogojno na lokaciji posameznega aktivnega dostopovnega vozlišča (MSAN), Agencija pojasnjuje, da je to delno upoštevala in ustrezno dopolnila VULA obveznost, kot je bilo to že pojasnjeno v enem izmed predhodnih odgovorov v tem dokumentu.

A1 Slovenija navaja, da prevzem prometa na robnem vozlišču operaterja s pomembno tržno močjo (LAR) kjer se nahaja tudi zadnja aktivna oprema iskalca dostopa in uporaba produkta VULA za operaterja, ki je do sedaj uporabljal osrednji dostop oz. prevzemal promet na regionalnem nivoju, pomeni pomembno alternativo v primeru deregulacije upoštevne trga 3b. Za operaterja s pomembno tržno močjo pa možnost razbremenitve zalednega omrežja, ki je zaradi vedno večjih količin prenosa podatkov končnih uporabnikov, vedno bolj obremenjeno. Za A1 Slovenija je ključnega pomena, da se zagotovi možnost funkcionalne izvedljive alternative za prehod iz nujenja širokopasovnih storitev z bitnim tokom na VULA dostop, ki bo omogočal nudenje širokopasovnih storitev vsem končnim uporabnikom ne glede na tehnološko izvedbo omrežja operaterja s pomembno tržno močjo. Tovrstno povpraševanje je bilo na operaterja s pomembno tržno močjo posredovano že v letu 2020.

Za potrebe ponujanja storitev končnim uporabnikom (povezljivost med končnim uporabnikom in operaterjem), A1 Slovenije predlaga, da Telekom Slovenije zagotovi transparentno povezljivost med končnim uporabnikom in omrežjem operaterja na celotni poti, ne glede na uporabljeno tehnologijo.

A1 Slovenija predlaga, da se zaradi jasnosti dopolni točka 8.2., 2. c):

c) na zahtevo operaterja zagotoviti aktivno povezavo od najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR) do aktivne opreme Telekoma Slovenije, na kateri se izvaja virtualna razvezava (VULA), ki mora omogočati transparenten prevzem prometa na lokaciji robnega usmerjevalnika (LAR), ki je tehnično primerljiv s prevzemom prometa z bitnim tokom na regionalnem oziroma nacionalnem nivoju;

Agencija odgovarja, da navedba: »zagotoviti aktivno povezavo, ki mora omogočati transparenten prevzem prometa na lokaciji robnega usmerjevalnika (LAR)« določa, da gre za preslikavo prevzemne točke z aktivne opreme Telekoma Slovenije na LAR. Za virtualno razvezavo (VULA) so tehnične zahteve opredeljene, torej jim mora ustrezati tudi v preslikani točki in zato se predlog A1 ne zdi relevanten.

Telekom Slovenije vezano na novo naloženo obveznost v poglavju 8.2, točka 2 c) na zahtevo operaterja zagotoviti aktivno povezavo od najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR) do aktivne opreme Telekoma Slovenije, na kateri se izvaja virtualna razvezava (VULA), ki mora omogočati transparenten prevzem prometa na lokaciji robnega usmerjevalnika, Telekom Slovenije iz zapisane razbere, da aktivna povezava, katere regulacijo namerava naložiti Agencija ni del VULA, ampak da bo naložena kot pomožna storitev.

Telekom Slovenije izpostavlja, da je omenjena povezava že danes in bo tudi z novo odločbo del trga 3b in ni jasno, zakaj jo hoče Agencija dodatno uvrstiti še na trg 1. Ta del agregacijskega omrežja je po mnenju Telekoma Slovenije lahko predmet regulacije izključno na trgu 3b, kot dodatna točka prevzema oziroma dodaten nivo dostopa operaterja do omrežja Telekoma Slovenije, poleg že obstoječega regijskega in nacionalnega nivoja dostopa. Ta del agregacijskega omrežja Telekoma Slovenije ni predmet lokalnega dostopa in po mnenju Telekoma Slovenije ne bi smel biti predmet regulacije na trgu 1 niti kot pomožna storitev.

Agencija na pripombo Telekoma Slovenije glede predlagane obveznosti zagotavljanja aktivne povezave od najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR) do aktivne opreme Telekoma Slovenije na kateri se izvaja virtualna razvezava (VULA) odgovarja, da bo z navedeno pomožno storitvijo oziroma t.i. »ancillary service«, ki sicer ni del VULA, iskalcem dostopa omogočila lažji prehod s trga 3b na trg 1, saj z deregulacijo dela trga 3b velik del trga 3b ne bo več reguliran. Ker

premik s trga 3b na trg 1 zahteva znatne investicije za vzpostavitev skupnih lokacij za zagotovitev lokalnega prevzema prometa, bo Agencija k obveznosti zagotavljanja neosvetljenih vlaken za povezovanje skupnih lokacij z robnimi vozlišči (LAR), ki je bila Telekomu Slovenije naložena že s trenutno veljavno odločbo, dodala še obveznost zagotavljanja aktivne povezave, ki bo omogočala prevzem prometa na vozliščih z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR), s čimer bo iskalcem dostopa olajšan prehod na trg 1. V tem delu omrežja namreč ni drugih učinkovitih komercialnih alternativ za povezovanje, zaradi dodatne možnosti zakupa aktivne povezave, pa iskalcem dostopa samo zaradi prevzema VULA prometa ne bo treba vzpostavljati skupnih lokacij na tem nivoju omrežja. Agencija ugotavlja, da je naložena obveznost primerna in sorazmerna cilju. Poleg tega bo Telekom Slovenije za zagotavljanje navedene storitve iskalcem dostopa lahko zaračunal ustrezno nadomestilo.

A1 v pripombah navaja, da se je treba zaradi potrebnih prilagoditev prevzema prometa na lokacijah robnih usmerjevalnikov jedrnega prometa (LAR) za vse končne uporabnike, če ga bo operater predlagal, v kar največjem obsegu izogniti situaciji, da prevzem ne bi bil mogoč zaradi nerazumnih prostorskih omejitev vezanih na najem kolokacije na točkah robnih usmerjevalnikov jedrnega prometa. Prehod na VULA je smiseln le v primeru, da je dostop brez omejitev omogočen na vseh LAR lokacijah.

A1 Slovenija predlaga, da se doda nova točka n):

n) Telekom Slovenije je dolžan operaterju na lokaciji robnega usmerjevalnika zagotoviti kolokacijo, ki bo primerna za namestitev potrebne opreme operaterja za prevzem prometa.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telemacha ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

A1 Slovenija predlaga, da se v okviru prehoda iz modela z bitnim tokom na VULA, uredi tudi vprašanje brezplačnega skupinskega prehoda iz modela z bitnim tokom na VULA. Pri prehodu naročniške baze iz modela z bitnim tokom na VULA ni potrebnih nobenih dodatnih aktivnosti na posamezni uporabniški liniji oziroma uporabniškem profilu, ki bi povzročile kakršen koli strošek. Ustrezen prevzem podatkovnega prometa na LAR nivoju je sicer še potrebno opredeliti, oz. bo to storil Telekom Slovenije v veleprodajnem ceniku, s čimer bi se pokrili vsi potrebni stroški prehoda oz. prenosa uporabniških linij na VULA. Prilagoditve informacijskega sistema, sploh ne velike, kot to trdi Telekom Slovenije, niso potrebne, glede na to, da je LAR obstoječa delujoča točka v arhitekturi omrežja Telekoma Slovenije in vsekakor ni nov model.

Iz previdnosti, če bi bilo potrebno hkrati A1 Slovenija opozarja, da obseg skupinskega prehoda ne sme biti omejen, saj je potrebna le izvedba na ravni softwara, odprava omejitve pa naj velja le za prehodno obdobje. Če naj ostane v veljavi splošna opredelitev skupinskega prehoda (najmanj 10 končnih naročnikov), prehod pri naročniški bazi A1 Slovenija, nikakor ne bo končan v prehodnem obdobju.

A1 Slovenija predlaga, da se doda nova točka o):

o) V prehodnem obdobju je Telekom Slovenije dolžan zagotoviti hkraten skupinski prehod končnih uporabnikov, ki mora biti za operaterja brezplačen, Telekom Slovenije pa ga je dolžan uskladiti z operaterjem.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telemacha ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

A1 Slovenija navaja, da so pomemben del povezave na nivoju LAR tudi ažurni podatki, ki morajo biti na razpolago operaterjem. Ne glede na splošno opredelitev transparentnosti predlagajo, da se v okviru opredelitev VULA, opredeli tudi kategorija podatkov, ki je za dostop na nivoju LAR izrednega pomena.

A1 Slovenija predlaga, da se doda nova točka p):

p) Operater s pomembno tržno močjo zagotovi v informacijskem sistemu podatek o vseh funkcijskih lokacijah, ki so povezane na posamezen robni usmerjevalnik jedrnega omrežja (LAR).

Agencija odgovarja, da se strinja, da je za iskalce dostopa podatek o funkcijskih lokacijah, ki so povezane na posamezen robni usmerjevalnik jedrnega omrežja (LAR) pomemben pri načrtovanju lastnega omrežja, prav tako pa ta podatek za Telekom Slovenije ne predstavlja kategorije podatkov, ki jih ne bi mogel ali smel posredovati iskalcem dostopa. Agencija se strinja s predlogom A1 Slovenija, zato bo v poglavju 8.3 v 3. točki dopolnila podtočko e), ki se bo glasila: »e) o geografski pokritosti iz vseh lokacij, kjer je mogoča skupna lokacija, vključno s podatki za vsako posamezno tehnologijo in zmogljivost priključka ter možno obliko razvezave lokalnega dostopa, ki je na voljo na skupni lokaciji, do naslova natančno, kot tudi podatek o vseh funkcijskih lokacijah, ki so povezane na posamezen robni usmerjevalnik jedrnega omrežja (LAR).«

Nadalje bi Telemach želel pojasniti svojo pripombo oz. predlog glede postavitve WDM sistema. Agencija je v odgovorih navedla, da v kolikor želi iskalec dostopa implementirati lasten WDM sistem na zaledni povezavi, mora najeti neosvetljeno vlakno in vzpostaviti skupno lokacijo.

Telemach pojasnjuje, da se je njihova pripomba nanašala na možnost postavitve WDM opreme, ki je že v prostorih skupne lokacije in bi se uporabila za namen povezave MSANov med seboj v skupni lokaciji. Sedaj je namreč tako, da mora operater iskalec dostopa pri Telekomu Slovenije, v primeru da so v skupni lokaciji 3 MSANi, imeti 3 ločene povezave do teh MSANov, kar je čisto nepotrebno in stroškovno neučinkovito. V kolikor bi se omogočilo, da se v skupni lokaciji postavi pasivni CWDM filter bi operater iskalec dostopa za povezavo do vseh MSANov v skupni lokaciji potreboval samo eno povezavo. Telemach predlaga, da se v obveznosti dopustitve operatorskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe vključi možnost postavitve pasivnega CWDM filtra za namene povezave MSANov v isti skupni lokaciji.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telemacha ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije navaja Agencijo, ki zapiše, da bo z navedeno pomožno storitvijo oziroma t.i. »ancillary service«, ki sicer ni del VULA, iskalcem dostopa omogočila lažji prehod s trga 3b na trg 1, saj z deregulacijo trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« velik del trga 3b ne bo več reguliran. Ker premik s trga 3b na trg 1 zahteva znatne investicije za vzpostavitev skupnih lokacij za zagotovitev lokalnega prevzema prometa, bo Agencija k obveznosti zagotavljanja neosvetljenih vlaken za povezovanje skupnih lokacij z robnimi vozlišči (LAR), ki je bila Telekomu Slovenije naložena že s trenutno veljavno odločbo, dodala še obveznost zagotavljanja aktivne povezave, ki bo omogočala prevzem prometa na vozliščih z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR), s čemer bo iskalcem dostopa olajšan prehod na trg 1. Agencija ugotavlja, da je naložena obveznost primerna in sorazmerna cilju.

Telekom Slovenije navaja, da je Agencija del trga 3b deregulirala, ker je ugotovila, da so na pod-trgu A, ki obsega 430 naselij, ki imajo skupno 293.048 gospodinjstev, že prisotne konkurenčne razmere. Z

uvajanjem aktivne povezave od najbližjega vozlišča LAR do aktivne opreme Telekoma Slovenije, Agencija v celoti izniči deregulacijo na pod-trgu A trga 3b in operaterjem zagotovi, da se zanje v resnici skoraj nič ne bo spremenilo. Namesto regionalnega dostopa na 4-ih regijskih točkah, jim omogoči nov regijski dostop, vendar tokrat do 67 lokacij, kjer se nahaja LAR oprema, pri čemer je nov (pod)nivo regijskega dostopa umestila na trg 1. Samo poimenovanje storitve z imenom VULA v ničemer ne spreminja tehnične oblike dostopa, ki ostaja dostop z bitnim tokom. Upošteva je slednje, lahko v naslednji analizi trga pričakujemo popolno deregulacijo trga 3b in naložitev obveznosti aktivne povezave na trgu 1 še nekoliko višje v omrežju, npr. od MSAN-a do nivoja nacionalnega dostopa.

Telekom Slovenije nasprotuje vključitvi aktivne povezave od najbližjega vozlišča LAR do aktivne opreme na trg 1. Razumemo namero Agencije, da želi regulirati del agregacijskega omrežja Telekoma Slovenije od posameznega aktivnega dostopovnega vozlišča (MSAN), kjer se zaključuje bakreno in optično dostopovno omrežje do najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR), pri čemer pa se nikakor ne strinja, da je ta del agregacijskega omrežja del regulacije na trgu 1. Menimo, da slednje predstavlja izigravanje napotil Evropske Komisije in BEREC-a, vezanih na definicijo relevantnih upoštevanih trgov, ki dostop z bitnim tokom umeščajo na trg 3b.

Agencija na pripombo Telekoma Slovenije glede nadaljnje regulacije dela trga 3b, ki ga je Agencija deregulirala, ker je ugotovila, da so na pod-trgu A, ki obsega 430 naselij, ki imajo skupno 293.048 gospodinjstev, že prisotne konkurenčne razmere, odgovarja, da je pri ugotavljanju upravičenosti nadaljnje regulacije razmere na trgu 3b ugotavljala na podlagi t.i. prilagojenega Greenfield pristopa, na podlagi katerega se razmere konkurence ugotavljajo ob upoštevanju regulacije vertikalno povezanega veleprodajnega trga, torej upoštevne trga 1. Agencija v delu agregacijskega omrežja, kjer ni učinkovitih komercialnih alternativ, poleg dostopa do neosvetljenih vlaken predlaga tudi naložitev aktivne povezave, saj je ta pomožna storitev nujna, da iskalcem dostopa ni potrebno vzpostavljati skupnih lokacij samo za prevzem VULA prometa, s čemer jim je omogočen lažji prehod na vertikalno povezan veleprodajni trg. Premik s trga 3b na trg 1 namreč zahteva znatne investicije za vzpostavitev skupnih lokacij, ki pa so lahko nižje, v kolikor ni potrebno zagotoviti lokalnega prevzema prometa, in je ta en nivo višje. Agencija je v analizi tudi ugotovila, da je zaradi dosegljivosti podrejenih manjših lokacij s produktom, ki je primerljiv z razvezanim dostopom, ki na manjših lokacijah za iskalce dostopa ni ekonomsko upravičen, nujna virtualna razvezava lokalnega dostopa VULA na zankah, ki jih je možno tudi fizično razvezati, tovrsten dostop pa lahko Telekom Slovenije po lastni navedbah zagotovi samo na vozliščih z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR).

Agencija dodatno pojasnjuje, da z omenjeno obveznostjo Telekomu Slovenije omogoča fleksibilnost pri načrtovanju omrežja, mu omogoča, da se izogne kolokacijam na manjših funkcijskih lokacijah. Poleg tega bo Telekom Slovenije za zagotavljanje aktivne povezave od najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR) do aktivne opreme Telekoma Slovenije, na kateri se izvaja virtualna razvezava (VULA), iskalcem dostopa lahko zaračunal ustrezno nadomestilo. Predvsem pa se bo na ta način zagotovila zadostna fleksibilnost pri oblikovanju in ponujanju storitev, ki bo primerljiva s fizično razvezavo, s tem pa bodo končni uporabniki imeli na voljo večjo izbiro.

Telekom Slovenije nadalje navaja odgovor Agencije, da pri oblikovanju ukrepov s katerimi spodbuja razvoj učinkovite konkurence upošteva načelo sorazmernosti, pri tem pa ne zavira razvoja Telekoma Slovenije. Nadaljuje, da sta XGS-PON in GPON bila načrtovana tako, da lahko sobivata na istem omrežju, zato hkraten prehod vseh uporabnikov na istem razcepniku na drugo tehnologijo ni tehnološko nujen. Poleg tega mora Telekom Slovenije na posamezni lokaciji iskalcu dostopa zagotoviti eno točko prevzema, saj je stroškovno povsem neučinkovito, da bi morali iskalci dostopa plačevati

stroške za dve ločeni povezavi. S tem pa Agencija ne posega v pravico Telekoma Slovenije glede nameščanja in premeščanja PON opreme v njegovem omrežju. Agencija tako ne vidi razlogov, da bi zaradi razlogov, ki jih zgoraj navaja Telekom Slovenije, morala v tem primeru v regulatorni odločbi zahtevati prilagoditve od iskalcev dostopa.

Glede na posredovane dodatne tehnične obrazložitve navedene v nadaljevanju, že prejeta stališča Agencije, da ne posega v pravico Telekoma Slovenije glede oblikovanja tehnične rešitve, nameščanja in premeščanja PON opreme v omrežju Telekoma Slovenije, menimo, da je ob naložitvi obveznosti zagotavljanja virtualne razveze lokalnega dostopa, s strani Agencije v odločbi nujno potrebno opredeliti pogoje vezane za zagotavljanje virtualno razvezanega lokalnega dostopa predvsem z vidika transparentnosti naloženih obveznosti tako za Telekom Slovenije, kot za iskalce dostopa.

Telekom Slovenije zato Agenciji predlaga naslednjo dopolnitev opredelitve obveznosti virtualno razvezanega dostopa:

»Obveznosti zagotavljanja virtualno razvezanega dostopa ne posegajo v pravico Telekoma Slovenije glede oblikovanja tehnične rešitve, kot so na primer: zagotavljanje načina vezave dostopovnega omrežja na aktivno dostopovno vozlišče, nameščanje in premeščanje MSAN opreme itd. Telekom Slovenije v okviru naloženih obveznosti lahko izvaja optimizacijo ali prilagaja tehnično rešitev, pri čemer ta lahko zahteva prilagajanje s strani operaterjev. Kot na primer vzpostavitev točke prevzema do posameznega aktivnega dostopovnega vozlišča v primeru, ko tehnična rešitev predvideva prestavitev povezav v dostopovnem omrežju na drugo dostopovno vozlišče. V primeru, da operater do te aktivne opreme ne bi želel vzpostaviti točke prevzema za zagotavljanje virtualno razvezanega dostopa, Telekom Slovenije povezave ne sme izključiti vendar mora ob tovrstnih predstavitev posamezno povezavo prekvalificirati kot osrednji dostop na trgu 3b (nacionalni ali regijski nivo dostopa ali dodatno dostop na vozlišču z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja (LAR), če bi bila takšna obveznost naložena).«

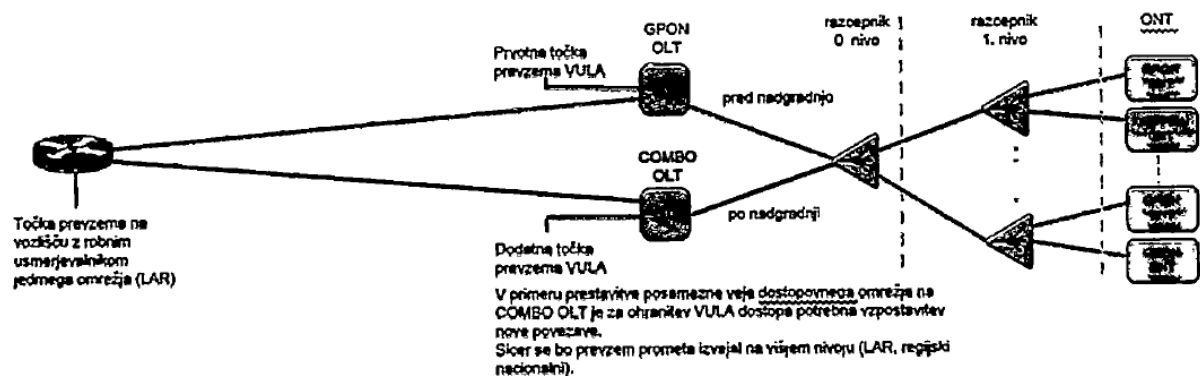
Telekom Slovenije se je pri uvajanju PON tehnologij odločil za novejšo, ekonomsko bolj učinkovito in tehnološko naprednejšo tehnično rešitev z uporabo Combo SFP (GPON + XGS-PON), zato se samostojnih WDM filtrov v omrežju Telekoma Slovenije ne uporablja. Takšna tehnična rešitev dolgoročno pomeni zmanjšanje števila aktivnih dostopovnih vozlišč, optimalno izrabo pasovnih širin na posameznem vozlišču, manjšo porabo energije, enostavnejšo odpravo napak in uporabo vmesnikov, ki so najbolj razširjeni in stroškovno najbolj učinkoviti.

Telekom Slovenije potrjuje, da XGS-PON in GPON tehnologiji lahko sobivata na istem omrežju, vendar je Telekom Slovenije z izbiro Combo tehnične rešitve implementiral tehnološko rešitev, ki pri vključitvi novega XGSPON priključka zahteva fizično preključitev vlakna (do spliterja) iz obstoječega MSANa z GPON porti, na novi MSAN s Combo porti. Na delu omrežja, ki pokriva posamezno področje končnih uporabnikov in je vezano na skupen razcepnik, bo v primeru prve vključitve enega izmed uporabnikov na tehnologijo XGS-PON, potrebna prestavitev vseh uporabnikov na tem področju na novo aktivno opremo.

Pri tem posegu mora imeti v primeru virtualno razvezanega dostopa na MSAN z GPON porti tudi MSAN s Combo porti vzpostavljeno medoperatersko povezavo, če želimo ohraniti isti tip/nivo dostopa za priključke. V kolikor MSAN s Combo zmogljivostmi nima vzpostavljene medoperaterske povezave kot MSAN z GPON zmogljivostmi, se bo spremenil tip/nivo dostopa za vse priključke, ki se predstavijo na MSAN s Combo porti. V tem primeru bo za priključke vključene na MSAN s Combo porti v uporabi tip/nivo dostopa na robnem usmerjevalniku jedrnega omrežja (LAR), regijski ali nacionalni dostop. Zato

bi bilo za ohranitev istega tipa/nivoja dostopa priključkov, ki so predmet prestavitve, potrebno vzpostaviti medoperatersko povezavo na MSANu s Combo zmogljivostmi, še preden se nanj pričnejo vključevati XGS-PON priključki in predstavljati GPON priključki.

Zaradi fizične topologije omrežja in uporabe Combo rešitve, je nujen prehod vseh uporabnikov na določenem področju — razcepniku (ki sicer podpira obe tehnologiji) na drugo MSAN opremo. To pomeni, da je v primeru, ko operater želi še naprej dostopati do uporabnikov na način VULA, potrebno vzpostaviti NNI povezavo tudi do te MSAN opreme. V tem primeru to povzroči dodatne stroške nove povezave, za potrebe povezovanja operaterja, ki jih mora kriti operater. Pri tem Telekom Slovenije podaja v pripombah tudi Slikovni prikaz PON tehnične rešitve s Combo SFP:

Agencija na pripombo Telekoma Slovenije odgovarja, da Telekom Slovenije lahko izvaja optimizacijo omrežja, ki pa ne sme biti v škodo iskalcev dostopa, še posebej če z izbiro določene tehnične rešitve največ pridobi on sam. Tehnologiji XGS-PON in GPON sta bili načrtovani tako, da lahko sobivata na istem omrežju, zato hkraten prehod vseh uporabnikov na istem razcepniku na drugo tehnologijo ni tehnološko nujen in je pogojen z izbiro tehnične rešitve, ki jo je predstavil Telekom Slovenije. Zaradi navedenega iskalci dostopa niso dolžni plačevati stroškov dodatne povezave na novo Combo MSAN, v kolikor tudi sami ne zahtevajo uporabe XGS-PON tehnologije, kljub navedenemu pa morajo izvesti priključitev na novo opremo, saj bi bila sicer nadgradnja omrežja Telekoma Slovenije onemogočena. Agencija še dodaja, da mora Telekom Slovenije glede zahtev po priključitvi na individualne MSAN-e upoštevati enako obravnavo, kar pomeni, da v kolikor Telekom Slovenije na posamezni skupni lokaciji agregira promet več MSAN-ov na dodatnem stikalu, mora na tem stikalu omogočiti dostop tudi iskalcem dostopa in v tem primeru ne more zahtevati individualnega priključevanja na posamezne MSAN-e.

Telekom Slovenije navaja točko 1.c, kjer je Agencija zapisala, da bo moral v primeru ukinitve bakrenega omrežja operaterju za vsakega posameznega končnega uporabnika ali skupino uporabnikov omogočiti nemoten prehod na enakovredno ali boljše tehnološko rešitev na optičnem omrežju s hitrostjo, ki je primerljiva ali večja od hitrosti ukinjene bakrene zanke, z izjemo območij, kjer ukinja bakreno omrežje in ga ne nadomešča s svojim lastnim optičnim, če je končnega uporabnika možno priključiti na najmanj tehnološko enakovredno odprto širokopasovno omrežje, pri čemer bo Telekom Slovenije lahko omrežje ukinil šele, ko bo na območju predvidenem za ukinitve izključil tudi svoje končne uporabnike.

Telekom Slovenije predlaga, da obveznost dostopa do bakrene zanke ne bi več veljala v naseljih oziroma na posameznih območjih, kjer je prisotno vzporedno optično omrežje Telekoma Slovenije ali OŠO ali pa gre za naselje, kjer je na podlagi javnega razpisa z javno dražbo za dodelitev radijskih

frekvenc za zagotavljanje javnih komunikacijskih storitev v radiofrekvenčnih pasovih 800 Hz, 900 MHz, 1800 MHz, 2100 MHz in 2600 MHz, Si.mobil (sedaj A-1) na dražbi pridobil frekvence v frekvenčnem pasu 800 MHz s posebno obveznostjo pokrivanja z LTE omrežjem na območju belih lis. To bi pripomoglo k spodbujanju prehoda operaterjev in uporabnikov na NGA omrežja, kar je tudi eden od ciljev Agencije.

Prav tako Telekom Slovenije predlaga, da niso več dolžni vzdrževati bakrenega omrežja po najavi 6 mesečnega ukinitvenega roka in izključitvi vseh svojih naročnikov. Vsi naročniki morajo imeti možnost prehoda na enake ali boljše storitve, kot jih je imel do sedaj (primerljiva ali višja hitrost, ne glede na medij). Storitve na bakrenem omrežju se ukinejo in se s tem tako naročnikom Telekoma Slovenije kot novim iskalcem dostopa ponudi možnost koriščenja optičnega ali brezžičnega omrežja, ki je pogoj za hitrejši prehod na NGA omrežje.

Telekom Slovenije ima primere, kjer je na določeni trasi priključenih v omrežje samo še nekaj naročnikov. Dolžina trase je lahko tudi več kilometrov in vzdrževanje take trase ni več rentabilno. Takšnih primerov je predvsem na ruralnih območjih veliko, zato ima, kot navaja, visoke stroške vzdrževanja omrežja, ki je pred ukinitvijo.

Pri tem navaja, da lahko naročnike prestavi na enako ali boljše omrežje. Omrežje je lahko optično ali brezžično. Brezžično omrežje v tem primeru ne sme biti zanemarljivo, saj je tako Telekom Slovenije kot drugi operaterji že investiral v nakup licenčin za ponujanje 5G in bo še dodatno investiral v izgradnjo 5G omrežja. Pogoj Agencije, ki navaja priključitve naročnikov samo na optično omrežje, ponovno kaže na nov način izčrpavanja podjetja. Zato nova dopolnitev obveznosti »na optičnem omrežju s hitrostjo, ki je primerljiva ali večja od hitrosti ukinjene bakrene zanke« po mnenju Telekoma Slovenije ni ustrezna in jo je potrebno iz obveznosti črtati.

Telekom Slovenije navaja, da lahko na primeru OŠO Kostak Krško pokaže, da je obveznost, kot jo načrtuje Agencija za Telekom Slovenije škodljiva. Občina Krško je prejela sredstva za izgradnjo OŠO omrežja, vendar ni pokrila vseh gospodinjstev v naselju. Razlog za to je lahko tudi v neobstoju povpraševanja po optičnem omrežju s strani končnih uporabnikov ali nepripravljenosti za soinvesticijo v omrežje.

Nato Telekom Slovenije prikaže tabelo naselij v občini Krško, v katerih je Telekom Slovenije prisoten samo z bakrenimi priključki, istočasno pa so v naselju tudi optični priključki OŠO Kostak. Gre za 76 naselij s skupno 4.013 gospodinjstvi, kjer ima Kostak zgrajenih 2.068 optičnih OPT, Telekom Slovenije pa ima aktivnih 570 priključkov na naslovih, kjer optično omrežje Kostak ni zgrajeno. Telekom Slovenije ima na bakrenem omrežju še 14 % gospodinjstev, zaradi katerih mora vzdrževati bakreno omrežje, ki je bilo grajeno za praktično 100 % gospodinjstev, kar v tem primeru predstavlja nekaj 100 km bakrenih kablov.

Kot navaja Telekom Slovenije, bo na takšnih področjih še vedno v celoti reguliran in ne bo mogel ukiniti dragega bakrenega omrežja, ne da bi investiral v izgradnjo optičnih priključkov kljub temu, da je država financirala izgradnjo optičnega omrežja v teh naseljih, ker je na takšnem območju vsakršna tržna izgradnja nerentabilna.

Podobno kot v zgoraj opisanem primeru OŠO v Krškem, ima Telekom Slovenije v večini naselij z OŠO posamezne bakrene priključke, ki niso pokriti z optiko. Načrtovana regulacija mu ne bo dopuščala koristiti niti brezžičnega omrežja, ki bi v posameznih primerih omogočalo ukinitve celih vej bakra. Agencija bo na ta način Telekom Slovenije silila v izgradnjo optičnih priključkov tudi tam, kjer je

vsakršna izgradnja tržno nezanimiva, ne da bi mu bila pri tem sredstva povrnjena, kot v primeru OŠO. Agencija je s to obveznostjo naložila pogoje, ki jih Telekom Slovenije ni dolžan zagotavljati niti kot izvajalec univerzalne storitve. Pri univerzalni storitvi je pomembno, da izvajalec končnemu uporabniku omogoči koriščenje predpisanih storitev, način(medij) zagotavljanja pa je prepuščen izbiri izvajalca.

Agencija na pripombo Telekoma Slovenije najprej odgovarja, da Telekom Slovenije ni dolžen zagotavljati bakrenega omrežja na lokacijah, na katerih nima aktivnih uporabnikov. Poleg tega lahko Telekom Slovenije sam spodbudi končne uporabnike, da preidejo na storitve na mobilnem omrežju in na ta način sprostijo bakreno omrežje, ki ga lahko posledično ukine. Agencija glede pokrivanja gospodinjstev na območju belih lis na odprtih širokopasovnih omrežjih dodaja, da mora upravljalec omrežja upoštevati pogoje, ki so bili objavljeni v javnem razpisu, kjer je bila med drugim za pogoje izgradnje določena tudi razdalja 200 m med traso in belo liso, ki šteje za pokritost posamezne bele lise, do katere pa mora prejemnik javnih sredstev zgraditi povezavo šele na zahtevo končnega uporabnika.

Opredelitev Agencije glede implementiranja omrežja 5G na ruralu je zaenkrat preuranjeno, bo pa Agencija spremljala razvoj 5G trga in bo ob znatnih spremembah ponovno izvedla analizo trga.

Glede zagotavljanja univerzalne storitve (USO) Agencija odgovarja, da storitev USO preko signala mobilnega omrežja ne more biti a priori nadomestek za optično omrežje, saj je nabor storitev, ki morajo biti zagotovljene preko univerzalne storitve manjši, kot pa jih lahko uporabnik dobi preko bakrenega, kabelskega ali optičnega omrežja. Storitve USO obsega minimalni nabor storitev za funkcionalni dostop do interneta, ki jih mora zagotavljati izvajalec USO storitve, med katerimi pa npr. ni storitve TV, ki je danes poleg interneta paradna storitev vseh operaterjev na slovenskem telekomunikacijskem trgu.

Telekom Slovenije navaja Agencijo, ki pravi, da bi predlog Telekoma Slovenije, da se umakne obveznost dostopa do bakrenega omrežja v naseljih, kjer je optično omrežje Telekoma Slovenije ali OŠO, pomenil diskriminacijo iskalcev dostopa, ki tako za razliko od Telekoma Slovenije ne bi mogli ponujati storitev na bakrenem omrežju.

Telekom Slovenije odgovarja, da je v smernice za tržno analizo in ocenitev pomembne tržne moči v skladu z regulativnim okvirom EU za elektronska komunikacijska omrežja in storitve Komisija zapisala »Ko večina strank preide na zmogljivejšo infrastrukturo, morda ostane skupina uporabnikov, ki še vedno uporablja zastarelo tehnologijo. V tem primeru bi morali nacionalni regulativni organi ubrati regulativni pristop, ki s preozko opredelitvijo trgov ne bi na neustrezen način še ohranjal cikla ujetosti.« Agencija bi v primerih, ko že danes obstaja vzporedno optično omrežje Telekoma Slovenije ali OŠO brez škode za potrošnike in operaterje deregulirala bakrene priključke in njihovo morebitno uporabo prepustila komercialnim dogovorom. Telekom Slovenije navaja, da Agencija ni v ničemer utemeljila ali dokazala, da bi bila regulacija teh priključkov še vedno potrebna in bi pripomogla k večji konkurenčnosti na teh območjih z nameravano regulacijo pravzaprav podaljšuje cikel ujetosti in zavira prehod na zmogljivejše tehnologije.

Agencija odgovarja, da bo imel Telekom Slovenije s predvideno regulacijo možnost ukiniti bakreno omrežje, v kolikor je prisotno vzporedno optično omrežje Telekoma Slovenije ali OŠO, kar so v tem trenutku ustrezne alternative za iskalce dostopa, ki pa kljub navedenima alternativama še vedno v veliki meri vztrajajo na bakrenem omrežju. Nenazadnje pa je agencija Telekomu Slovenije omogočila ukinitvev bakrenega omrežja, pod pogojem da ga tudi sam preneha uporabljati.

T-2 ocenjuje, da bi bilo potrebno razširiti regulacijo na OŠO priključke Telekoma Slovenije ter njegove hčerinske družbe GVO. Operaterji iskalci dostopa se namreč lahko na OŠO priključke Telekoma Slovenije oziroma GVO priključujejo le na regijskem nivoju, v korist večje konkurenčnosti pa bi bilo, da bi bila priključitev mogoča tudi na lokalnem nivoju.

T-2 Agencijo poziva, da v okviru trga 1 razširi regulacijo tudi na OŠO priključke Telekoma Slovenije ter njegove hčerinske družbe GVO. Obenem T-2 predlaga, naj Agencija Telekomu Slovenije naloži obveznost, da na razumno zahtevo operaterja omogoči prehod med regijskim dostopom in lokalnim dostopom, vključno s hkratnim skupinskim preходом končnih uporabnikov (najmanj 10 končnih uporabnikov) na določeni lokaciji.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba T-2 ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

T-2 navaja, da kot izhaja iz analize za trg 1 (str. 136) namerava Agencija zvišati mejo za izjeme od lokacij, za katere bo moral Telekom Slovenije še naprej zagotavljati fizično razvezavo obstoječih optičnih P2P povezav in povezav, ki so bile sprva zgrajene v P2P konfiguraciji, zdaj pa so nadgrajene v P2MP konfiguracijo z razcepnikom na lokaciji, in sicer iz 48 na 64. Agencija bo s tem delno upoštevala predlog Telekoma Slovenije.

Kot navaja T-2, gre za povsem nesprejemljiv in arbitraren odziv Agencije. Tudi dejstvo, da se iskalci dostopa do nekega konkretnega zaključka Agencije niso opredelili, ne more biti uporabljeno njim v škodo, niti tu ne more iti za zakonito ugotavljanje dejstev. Iskalci dostopa v javni razpravi nimajo dolžnosti kakorkoli podpreti vsakega konkretnega predloga Agencije.

Edini namen spremembe je očitno arbitrarna pomoč Telekomu Slovenije pri nadaljnjem uničevanju lokalne infrastrukturne konkurence, saj ni nobenih dokazov, da bo imela sprememba za rezultat kakršenkoli prihranek oziroma povečanje učinkovitosti za Telekom Slovenije in bo šlo le za dodatne stroške iskalcev dostopa zaradi nepotrebne selitve. Ob tem dodajamo, da sprememba topologije iz P2P v P2MP zahteva od operaterjev iskalcev dostopa uporabo druge veleprodajne storitve z višjo ceno. T-2 še dodaja, da se je P2P omrežje gradilo pod tržnimi pogoji, pri čemer je le Telekom Slovenije ves čas lahko sprejemal odločitve brez regulatornega pritiska, na podlagi česar lahko sklepamo, da so bile te učinkovite, navedeni predlog pa je posledično lahko namenjen zgolj izkrivljanju konkurence s trga. Zato T-2 poziva Agencijo, da ohrani dosedanje število 48 lokacij.

Telekom Slovenije navaja Agencijo, ki odgovarja, da bi predlog Telekoma Slovenije v praksi lahko pomenil še večje število P2P povezav, saj so lahko nekatere, ki so sicer zgrajene, še neaktivne zaradi obstoječega vzporednega bakrenega omrežja, za iskalca dostopa pa je ključen potencial, ki je na nekem območju. Glede na to, da iskalci dostopa glede tega niso podali pripomb, bo Agencija zvišala mejo in sicer na 64 zgrajenih P2P povezav, ki so povezane na ODF kar še vedno predstavlja le slabo četrtnino funkcijskih lokacij Telekoma Slovenije z P2P optičnimi povezavami oziroma manj kot 15 % funkcijskih lokacij Telekoma Slovenije z optiko. S tem bo Agencija delno upoštevala predlog Telekoma Slovenije. Agencija ponovno poudarja, da navedena meja velja samo na funkcijskih lokacijah, na katerih pred nameravano ukinitvijo ni bila fizično razvezana nobena optična zanka. Agencija še dodaja, da lahko Telekom Slovenije v vseh ostalih primerih ukine celotno P2P lokacijo, pri tem pa mora bodisi ohraniti obstoječi ODF bodisi postaviti primeren ulični kabinet, ki omogoča namestitvev razcepnikov iskalcev dostopa in prevezovanje P2P povezav. Telekom Slovenije v nadaljevanju dodatno pojasnjuje,

zakaj je predlagal 128 povezav in zakaj število 64 povezav ni ustrezno. 128 priključkov je kapaciteta dveh GPON portov, s čimer je Telekomu Slovenije dana možnost, da ukine celoten MSAN, ki zaseda dve vlakni proti agregacijskem omrežju. Ob tem Telekom Slovenije dodaja, da je na vseh MSANih, na katere seli priključke, na voljo reguliran VULA dostop.

Telekom Slovenije odgovarja, da Agencija s spremembo na 64 zgrajenih P2P OPT nikakor ne pripomore k temu, da bi Telekom Slovenije lahko vsaj v manjši meri optimiziral svoje omrežje. Če govorimo o 15 % funkcijskih lokacij, ki so s tem tangirane, moramo opozoriti, da je na teh lokacijah zgolj 0,5 % P2P zgrajenih priključkov ali 2 promila vseh FTTH OPT. Že predlog, ki ga je Telekom Slovenije podal je bil minimalističen. Meja 128 aktivnih priključkov omogoča optimizacijo na 4 % P2P zgrajenih priključkov. Telekom Slovenije predlaga, da Agencija omogoči ukinitve vseh manjših lokacij, na katerih je do vključno 128 tovrstnih povezav. V kolikor so bile na teh lokacijah pred nameravano ukinitvijo razvezane zanke, sta morali od vzpostavitve zanke miniti vsaj 2 leti od vzpostavitve kolokacije pa vsaj 5 let. Na takih lokacijah je danes 2 % razvezanih OPT, to je 369 LLU vlaken. Vse kolokacije tipa A, B, ali C na katerih se nahajajo ta razvezana vlakna, so krepko starejše od 5 let, in predstavljajo manjši del vseh razvezanih dostopov na teh kolokacijah, kar pomeni, da bi bile kolokacije za operaterje še vedno smiselne. Večino teh razvezanih zank bi lahko operaterji, brez poseganja v kvaliteto storitve, prestavili na že vzpostavljeni VULA model. Prav tako bi lahko bili predmet potencialne ukinitve vse lokacije, kjer še ni vzpostavljene razvezave. Telekom Slovenije bi na ta način pridobil možnost optimizacije omrežja, ne da bi potreboval vzdrževati neoptimalno stanje, ob tem pa operaterji ne bi bili v ničemer prikrajšani, saj jim je na vseh lokacijah omogočena virtualna razvezava.

Agencija na pripombi T-2 in Telekoma Slovenije odgovarja, da gre za manjše funkcijske lokacije na katerih je na ODF povezanih do vključno 64 P2P optičnih povezav in na katerih pred nameravano ukinitvijo ni bila fizično razvezana nobena optična zanka. Naveden poseg tako neposredno ne vpliva na poslabšanje položaja iskalcev dostopa, prej nasprotno, saj je Agencija v predlogu obveznosti na drugi strani Telekomu Slovenije naložila, da VULA dostop zagotovi tudi za P2P optično omrežje in s tem omogoči iskalcem dostopa vstop na trg 1 tudi na območjih, kjer fizična razvezava ni stroškovno vzdržna.

Agencija še dodaja, da lahko Telekom Slovenije v vseh ostalih primerih ukine celotno P2P lokacijo, pri tem pa mora bodisi ohraniti obstoječi ODF bodisi postaviti primeren ulični kabinet, ki omogoča namestitve razcepnikov iskalcev dostopa in prevezovanje P2P povezav.

6.3 Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja

A1 Slovenija navaja, da so bili v mesecu oktobru 2021 operaterji pozvani na predstavitev popolnoma novega informacijskega sistema BSS, ki naj bi bil uveden 1.12.2021. Operaterji bi morali zagotoviti, da v 30 dneh prilagodimo vse lastne informacijske sisteme namenjene poizvedbam, naročanju, najavam, prijavam napak, da bi bilo sploh mogoče uporabljati informacijski sistem Telekoma Slovenije. To je popolnoma nemogoče, še toliko bolj, ker s prehodom na BSS, vmesnik, ki je v uporabi 7 let, postaja popolnoma neuporaben in nedelujoč. S tem lahko A1 Slovenija do prilagoditve, ki se ne zgodi čez noč, ne more uporabljati avtomatiziranega dostopa. Naj opomnimo, da je Telekom Slovenije več kot eno leto razvijal informacijski sistem, torej je prehod na novega v zgolj 30 dneh popolnoma nerazumen. V izogib ponovitvi te situacije v prihodnosti predlagamo, da se iz previdnosti doda nov zadnji stavek:

V primeru zamenjave ali bistvenih nadgradenj informacijskega sistema, lahko Telekom Slovenije spremembe uvede v skladu z dogovorom z operaterji, a ne prej kot v treh mesecih, pri čemer mora biti zagotovljeno najmanj 1 mesečno testno obdobje.

Agencija se strinja z navedbo A1, da operaterji za prilagoditev lastnih informacijskih sistemov na nov informacijski sistem Telekoma Slovenije potrebujejo več časa. Zato bo Agencija pri obveznosti enakega obravnavanja v 1. točki dodala novo alinejo g), v kateri bo zapisala, da bo Telekom Slovenije moral v primeru zamenjave ali bistvenih sprememb informacijskega sistema vsaj 3 mesece pred prehodom na nov sistem operaterjem sporočiti vse tehnične specifikacije novega sistema, ki so relevantne za prilagoditev njihovih lastnih informacijskih sistemov na nov sistem Telekoma Slovenije. Operaterjem bo moral omogočiti tudi 1 mesečno testiranje pred prehodom na nov sistem. Besedilo predlagane obveznosti se bo tako glasilo: »V primeru prehoda na nov informacijski sistem oziroma v primeru sprememb vmesnikov informacijskega sistema, bo moral Telekom Slovenije najmanj 3 mesece pred prehodom vsem operaterjem, ki imajo operaterski dostop do njegovih zmogljivosti, posredovati tehnične specifikacije novih vmesnikov do nivoja, ki bo operaterjem omogočal prilagoditve njihovih lastnih informacijskih sistemov. Omogočiti jim bo moral tudi 1 mesečno testiranje novega sistema pred prehodom na nov sistem.«

A1 Slovenija navaja, da Agencija tudi v dopolnjenih analizah v točki 2 pri predlaganih obveznosti enakega obravnavanja vztraja pri regulaciji cen navzgor, torej tudi pri regulaciji oz. omejevanju popustov, ki jih sme dajati operater s pomembno tržno močjo. Po mnenju A1 Slovenija bi popusti morali biti spodbujani v največji možni meri, omejeni pa zgolj z zavezo po transparentnosti in nediskriminatornosti. Tako učinki popustov kot tudi sam način dolgoročnega zakupa »po sistemu polno za prazno« so namreč zelo blagodejni za potrošnike, saj spodbujajo konkurenco s cenami in hitrostjo, spodbujajo trženje sodobnejših tehnologij in vlaganje vanje.

A1 Slovenija sicer na tem mestu pozdravlja bistven napredek, da je Agencija iz točke 2 črtala del, ki je popust omejeval na neko eksterno določeno vrednost, ampak da ga prepušča samooceni naložbenega tveganja s strani operaterja s pomembno tržno močjo in nalaga sorazmernost. Po našem mnenju je ta samoocena edina relevantna metoda za določitev deleža tveganja, ki ga operater prenese na iskalca dostopa, saj samo operater sam lahko oceni razliko med verjetnostjo povrnitve investicij v NGA omrežje s prodajo zgrajenih priključkov z ali brez prevzema tveganja s strani alternativnega operaterja, ki priključke zakupi v naprej.

Zato se A1 Slovenija strinja z Agencijo, da je smiselno, da je popust ponujen na vseh veleprodajnih trgih, saj tudi v naprej prodani priključki zmanjšujejo investicijsko tveganje operaterja ne glede na nivo dostopa. Je pa res, da na primer prodani »priključek« na trgu 1 (npr. zgolj razvezana parica ali vlakno) ne pokrije tveganja investicije v nadgradnje transportnih povezav in agregacijskih naprav, ki so potrebne za delovanje priključka na trgu 3b. Torej popusti, če so regulirani z namenom enake obravnave, morajo biti enaki za enako tveganje in ustrezno različni za različno tveganje. Povedano drugače, isti »priključek« na trgu 3b in na trgu 1 zajema različne elemente in stroške. Enaka obravnava bi torej terjala enake popuste za npr. sam najem parice, ki je del obeh storitev na obeh trgih, ni pa mogoče enakega popusta na trgu 1 zagotoviti na ostalih storitvah, ki so del priključka na trgu 3b.

V nadaljevanju A1 Slovenija navaja, da ob morebitni različni višini popustov za različne storitve torej ni mogoče govoriti o »različnem obravnavanju trgov« in »rušenju razmerja cen veleprodajnih storitev«, saj regulirana cena za npr. prenosno kapaciteto do nacionalnega ali regijskega vozlišča operaterja s pomembno tržno močjo na trgu 1 ne obstaja, ampak se operater v tem delu zanaša na lastno

dolgoročno investicijo v jedrno in transportno omrežje. Agencija v obrazložitvi ukrepa uporablja termine kot so »neenako obravnavanje operaterjev« in »izrivanje konkurence na povezanem maloprodajnem trgu«. Očitno zasleduje cilj v naprej preprečiti omejevanje konkurence z zlorabo prevladujočega položaja, ki bi jo povzročili popusti, ki so nesorazmerni s stroški storitev. Vendar omejevanje popustov v smislu enakega % za vse veleprodajne storitve ni primerno sredstvo za doseg tega cilja, saj se s tem v škodo operaterjev in potrošnikov lahko prepove tudi ekonomsko povsem učinkovite na stroških temelječe popuste.

A1 Slovenija se strinja z Agencijo, »da je pribitek v absolutnem znesku višji pri storitvah, ki vključujejo več elementov omrežja (torej na trgu 3b), saj je v tem primeru tudi strošek kapitala višji, posledično pa je višji tudi absolutni znesek popusta«. Vendar to ne izključuje možnosti, da je različen (višji ali nižji) tudi relativni znesek oziroma odstotek popusta (torej kolikor je različen tudi odstotek tveganja).

V obrazložitvi Agencija še pojasni, da bi lahko previsoki popusti na reguliranem trgu v slabši položaj postavili operaterje, ki vlagajo v lastno infrastrukturo, pri čemer ni jasno, kaj pomenijo previsoki popusti. Kolikor so popusti odraz (sorazmerni) prevzema tveganj kot izhaja iz ukrepa, le-ti ne morejo biti previsoki v smislu, da bi bili pod stroški učinkovitega operaterja in da bi zato obstajala bojazen, da bi bil slednji izrinjen s trga. Če pa operater v lovu za čim večjim popustom prevzame preveliko tveganje, bo lahko veliko število priključkov ostalo neprodanih, s čimer bo povprečni strošek prodanega priključka zanj višji. Poleg tega imajo operaterji, ki vlagajo v lastno infrastrukturo tudi možnost svoje omrežje ponuditi novim vstopnikom in tako razporediti lastno tveganje investicij, vendar takih ponudb na trgu ni. Vprašanje, ali so popusti previsoki, tako da bi lahko škodili konkurenci in zavirali investicije (t.i. popusti na zvestobo ang. loyalty rebates) pa ni mogoče opredeliti v naprej v izolaciji od konkretnih okoliščin, zlasti stroškovnih cen, zato ga je primerneje obravnavati ex post.

A1 Slovenija nadaljuje, da je po drugi strani zelo smiselna dopolnitev ukrepa tako, da se zdaj nanaša na vse NGN priključke tehnološko nevtralnno. Operater s pomembno tržno močjo namreč ni investiral samo v FTTH priključke, ampak je tudi pri ostalih tehnologijah, s katerimi se lahko zagotavlja hitrosti nad 30 Mb/s, mogoče učinkovito razporejanje tveganja.

A1 Slovenija navaja, da je omejitev na najmanj 5 letno obdobje zakupa, da bi bil mogoč popust, popolnoma nepotrebna, saj je trajanje zakupa eden od faktorjev tveganja. Agencija očitno meni, da vezava za manj kot pet let ni tvegana, da bi upravičevala popust, čeprav so bili v preteklosti popusti na 24 mesečno vezavo povsem običajna stvar. Ni jasno, kakšen cilj z navedeno omejitvijo zasleduje Agencija, kvečjemu pa je pristop »ena velikost za vse« v škodo manjšim operaterjem in novim vstopnikom, ki morda niso pripravljeni sprejeti vsaj 5 letnega tveganja. Če že, bi bilo trajanje zakupa bolj smiselno omejiti navzgor, da se prepreči prevelika odvisnost operaterjev od enega omrežja in ohrani možnost novega vstopa na veleprodajni trg.

Prav tako se A1 Slovenija še vedno ne strinja, da količinski popusti v vsakem primeru povečujejo vstopne ovire za nove vstopnike. Če so le-ti ponujeni z ustreznimi pragovi, nove vstopnike spodbujajo k rasti in napredovanju ter jih tako postavijo v enak položaj z uveljavljenimi operaterji. V korist potrošnikov je namreč treba varovati le učinkovito konkurenco. Varovanje položaja, da operater ne prevzema tveganj, pa ni učinkovito in zavira razvoj.

Ključna je torej dopolnitev analiz, da mora biti popust sorazmeren tveganju za naložbe, ki ga prevzamejo operaterji. Dokler je sorazmeren in s tem ekonomsko upravičljiv, ne more imeti negativnih posledic na konkurenco. Ostale omejitve so sicer po mnenju A1 Slovenija neprimerne in nepotrebne za

dosego različnih nejasno definiranih ciljev, vendar se s to dopolnitvijo operaterju s pomembno tržno močjo pušča nekaj manevrskega prostora, da lahko operaterjem tudi po uveljavitvi nove regulacije ponudi učinkovito razporeditev tveganja s tem, da v naprej zakupijo določene dele omrežja. Skupaj z obveznostjo transparentnosti pa navedena obveznost zagotavlja enako obravnavo in daje Agenciji zadostno možnost ukrepanja v primeru, da bi bil morebitni popust škodljiv za konkurenco, še dodaja A1 Slovenija.

Agencija odgovarja, da se je do večjega dela navedb A1 Slovenija že opredelila v prejšnji javni obravnavi, ponovno pa želi poudariti, da bi se s ponujanjem popustov ob pogoju dolgoročne (5-letne) vezave le na trgu 3b iskalce dostopa sililo, da še naprej ostajajo na tem trgu oziroma, da na ta trg preidejo iz trga 1 in so tako pri ponujanju maloprodajnih storitev v največji meri odvisni od infrastrukture Telekom Slovenije, posledično pa ne bi vlagali v lastna omrežja. Siljenje operaterjev na trg 3b predstavlja omejevanje tehničnega napredka in pomeni manjšo raznolikost in kakovost storitev, kar negativno vpliva na konkurenco in posledično dolgoročno škodi koristim potrošnikov. Agencija še dodaja, da je pribitek v absolutnem znesku višji pri storitvah, ki vključujejo več elementov omrežja (torej na trgu 3b), saj je v tem primeru tudi strošek kapitala višji, posledično pa je višji tudi absolutni znesek popusta. Poleg tega bi na izkrivljanje konkurence vplival tudi popust, ki bi bil višji kot je tveganje za naložbe v NGA omrežja, saj bi to zmanjšalo pripravljenost operaterjev na vlaganja v lastna omrežja.

Agencija še dodaja, da se zaveda, da so tehnične rešitve za ponujanje storitev na trgih 1 in 3b različne in da zajemajo različno število gradnikov (omrežnih elementov in naprav), zato je omejila odstotek popusta, ne pa absolutnih zneskov. Agencija se strinja z navedbo A1 Slovenija, da iskalec dostopa ne prevzema enakega deleža tveganj na vsakem od gradnikov. Kljub temu pa Agencija meni, da ni smiselno uvajati različnih odstotkov popustov. Izračun različnih odstotkov bi zelo zapletel kalkulacijo, hkrati pa bi bile spremembe popustov minimalne, ker je glavnina investicijskih stroškov nastala iz naslova gradnje omrežja, le v manjši meri pa iz naslova nakupa naprav. Zaradi navedenega bi bile spremembe tako majhne, da dodatna kompleksnost in posledično tudi manjša transparentnost modela izračuna popustov ni sorazmerna in torej tudi ni upravičena.

Telekom Slovenije v pripombi izpostavi, da Agencija navaja, da bo moral biti popust za dolgoročen zakup v enakih odstotkih in v enakem časovnem okviru na voljo vsem operaterjem, s katerimi ima Telekom Slovenije sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu na upoštevnihih trgih 1 in 3b. Vsi operaterji bodo morali biti istočasno obveščeni o popustih. V primeru pogajanj bodo morali biti vsi operaterji obravnavani enakopravno, vključno s hkratnim povabilom na pogajanja. Telekom Slovenije popustov ne bo smel obračunati sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem.

Telekom Slovenije navaja, da je določilo, po katerem Telekom Slovenije popustov ne bo smel obračunati sebi oziroma svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, v neposrednem nasprotju z Priporočilom Evropske komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU), uvodna izjava 19: »Količinski popusti in/ali dolgoročni sporazumi o oblikovanju cen dostopa so pomembno orodje za spodbujanje naložb v omrežja NGA, zlasti kjer so med potrošniki še slabo uveljavljena, in so lahko združljivi s pristopom Eol in EoO. Vendar pa bi smeli NRO, da bi zagotovili možnost vstopa na trg učinkovitim konkurentom, sprejeti količinske popuste operaterjev s pomembno tržno močjo za njihova lastna podjetja na koncu prodajne verige, na primer njihovo maloprodajno enoto, le, če ne presegajo najvišjega količinskega popusta, v dobri veri ponujenega tretji stranki, ki želi imeti dostop.«

Telekom Slovenije nadaljuje, da priporočilo Agencijo napotuje, da sme sprejeti količinske popuste operaterjev s pomembno tržno močjo za njihovo maloprodajno enoto, v kolikor so enako visoki popusti na veleprodajnem trgu ponujeni tudi drugim operaterjem. Omenjena prepoved obračuna popustov samemu sebi postavlja maloprodajno enoto Telekoma Slovenije v podrejen položaj v primerjavi z ostalimi konkurenti. Vsi operaterji na trgu bodo smeli dostopati do veleprodajnega vložka po ceni s popustom in na podlagi slednje oblikovati maloprodajno ceno storitve. Maloprodajni enoti Telekoma Slovenije bo slednje onemogočeno, kar bo Telekom Slovenije prisililo v oblikovanje višjih maloprodajnih cen od konkurence.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije navaja pojasnilo Agencije, izraženo v Odgovorih na pripombe v 1. krogu Analize trgov: "Agencija še dodaja, da Telekom Slovenije sam sebi oziroma svoji maloprodajni enoti popustov za dolgoročni zakup ne bo smel obračunati, ker bi to lahko privedlo do dviga rednih reguliranih veleprodajnih cen, ki so predmet preverjanja po ERT modelu. Telekom Slovenije bi namreč dolgoročni popust lahko apliciral na vse lastne priključke in na ta način ob nižji maloprodajni ceni priključkov, ki bi bili podvrženi dolgoročnemu zakupu, pozitivno opravil ERT. Na drugi strani pa bi bila redna veleprodajna cena še vedno vezana na redno maloprodajno ponudbo Telekoma Slovenije, ki pa je kot tako Telekom Slovenije na trgu niti ne bi ponujal, saj bi vsa maloprodajna ponudba Telekoma Slovenije temeljila na veleprodajni ceni, ki vključuje popust za dolgoročni zakup.«

Kot navaja Telekom Slovenije je pojasnilo Agencije povsem v nasprotju s Priporočilom Evropske komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU), uvodna izjava 49: »Zaradi sedanje negotovosti povpraševanja glede opravljanja širokopasovnih storitev zelo visoke hitrosti je za spodbujanje učinkovitih naložb in inovacij pomembno, da se v skladu s členom 8(5)(d) Direktive 2002/21/ES operaterjem, ki vlagajo v omrežja NGA, omogoči določena stopnja prožnosti pri oblikovanju cen, da preskusijo cenovne točke in izvajanje ustreznega oblikovanja cen za prodor na trg. To bi operaterjem s pomembno tržno močjo in tistim, ki želijo imeti dostop, omogočilo delno delitev tveganja, povezanega z naložbami, na podlagi oblikovanja različnih cen v skladu s stopnjo zavzetosti tistih, ki želijo imeti dostop. Posledica tega bi lahko bile nižje cene za dolgoročne sporazume z jamstvi za količine, kar bi lahko pomenilo, da tisti, ki želijo imeti dostop, prevzamejo nekatera tveganja, povezana z negotovim povpraševanjem. Poleg tega je nujna prožnost po oblikovanju cen na veleprodajni ravni, da se tistim, ki želijo imeti dostop, in operaterjem s pomembno tržno močjo omogoči oblikovanje različnih cen na maloprodajnem trgu širokopasovnih storitev, da se bolje obravnavajo prednostne izbire odjemalcev in hitrejši prodor širokopasovnih storitev zelo visoke hitrosti. «

Telekom Slovenije nadaljuje, da mu priporočilo omogoča oblikovanje cen v skladu s stopnjo zavzetosti tistih, ki želijo dostop do omrežja. Slednje pomeni, da so tisti, ki pri dostopu kažejo večjo zavzetost (tj. zakupijo večje količine), lahko deležni nižje cene. Dostop do omrežja Telekoma Slovenije želijo tako operaterji kot maloprodajna enota Telekoma Slovenije. Zakaj bi torej slednja ne smela biti deležna enakih ugodnosti kot drugi operaterji? Zato Telekom Slovenije naproša Agencijo za pojasnilo, kakšen regulatorni cilj zasleduje z neupoštevanjem Priporočila in predhodno opisano diskriminacijo maloprodajne enote Telekoma Slovenije. Želijo namreč verjeti, da cilj niso visoke maloprodajne cene

Telekoma Slovenije, kot v pojasnilu med drugim navaja Agencija (tj. »in na ta način Ob nižji maloprodajni ceni priključkov, ki bi bili podvrženi dolgoročnemu zakupu, pozitivno opravil ERT«).

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

T-2 meni, da je za razvoj konkurence pomembna tudi enaka obravnava operaterjev iskalcev dostopa s strani Telekoma Slovenije. Različna obravnava iskalcev dostopa s strani Telekoma Slovenije, ki bi enemu operaterju nudil boljše pogoje dostopa kot drugim, bi pomenila postavitev enega od operaterjev v konkurenčno slabši položaj, kar bi imelo negativni učinek na konkurenco, posledično pa izrivanje na maloprodajnem trgu. Navedeno je skladno z duhom obveznosti v zvezi s popusti za dolgoročni zakup (154. str. analize za trg 1 oziroma 171. str. analize za trg 3b).

Kot navaja T-2, je Agencija pravilno ugotovila, da bo popust v odstotku moral biti enak za vse veleprodajne storitve na obeh vertikalno povezanih veleprodajnih trgih (tj. upoštevniemu trgu 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji in upoštevniemu trgu 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«), saj bi različno obravnavanje navedenih dveh trgov porušilo razmerja cen veleprodajnih storitev, kar bi imelo za posledico neenako obravnavanje operaterjev glede na doseženo stopnjo na investicijski lestvi in s tem izrivanje konkurence na povezanem maloprodajnem trgu. Menimo pa, da je z vidika zagotavljanja konkurence na maloprodajnem trgu prav tako potrebna enaka medsebojna obravnava ne le operaterjev, ki nastopajo na različnih trgih, ampak tudi tistih, ki nastopajo na istem trgu. Predlagana rešitev je skladna s 103. členom ZEKom-1 ter 70. členom Direktive EECC, saj se noben izmed aktov pri prepovedi nediskriminacije ne omejuje zgolj na razmerje do vertikalno povezane maloprodajne enote oziroma hčerinskega in partnerskega podjetja.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba T-2 ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije navaja Agencijo, ki je zapisala, da bo Telekom Slovenije moral pri izvrševanju obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja upoštevati naslednje roke in zahteve:

a) rok za odgovor na poizvedbe preko istega informacijskega sistema v zvezi z informacijami glede ~~lokalnega~~ dostopa do komunikacijskih objektov je največ ~~15 minut~~ 3 delovne dni od oddaje popolne poizvedbe, ki mora vsebovati dokumentacijo iz katere je nedvoumno razvidna zahteva operaterja. V primeru, da bo moral Telekom Slovenije za pripravo odgovora izvesti dodatne aktivnosti na terenu, znaša rok za odgovor na poizvedbo ~~3 delovne dni~~ 8 delovnih dni. V primeru, da je pri dostopu do fizične infrastrukture skupna dolžina trase več kot 1 km oziroma v primeru dostopa do stavbne fizične ali pasivne komunikacijske infrastrukture za več kot 50 omrežnih priključnih točk, se navedeni rok podaljša za 1 delovni dan za vsak nadaljni začetni kilometer oziroma nadaljnih 50 omrežnih priključnih točk. Telekom Slovenije mora ob odgovoru navesti tudi kontaktne podatke osebe, ki bo vodila postopek.

b) V primeru zavrnitve operaterjeve poizvedbe za dostop do komunikacijskih objektov bo moral Telekom Slovenije z razlogi za zavrnitev nemudoma seznaniti operaterja preko istega informacijskega sistema, tako, da bo že na podlagi ~~avtomatiziranega~~ odgovora na poizvedbo jasno in nedvoumno razviden razlog za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral na podlagi izrecne zahteve operaterja najkasneje v roku 35 delovnih dni v ~~njenih~~ njegovih prostorih predložiti tehnično dokumentacijo, iz katere morajo izhajati natančni razlogi za zavrnitev. Telekom Slovenije bo moral operaterju na njegovo zahtevo izročiti tudi kopijo tehnične dokumentacije. V primeru, da bo Telekom Slovenije operaterju zavrnil dostop do komunikacijskih objektov iz razloga razvojnih rezerv, bo moral izkazati dokumente,

ki izkazujejo upravičenost zavrnitve (npr. skica stanja, izsek iz projekta, povzetek razvojnega načrta z datumi, pomembnimi za izvedbo načrta) vendar samo v obsegu, ki zadostuje za utemeljitev zavrnitve dostopa. Telekom Slovenije dostopa ne bo smel zavrniti, kadar se obdobje, za katerega je zaprosen dostop v celoti zaključi pred pričetkom izvedbe načrtov, na katere se sklicuje Telekom Slovenije in je po zaključku obdobja dostopa možna nemotena izvedba načrtov Telekoma Slovenije. V primeru, da bo Telekom Slovenije zavrnil poizvedbo brez navedbe jasnega, nedvoumnega in razumljivega razloga, take poizvedbe operaterju ne bo smel zaračunati, ker se šteje, da storitev ni bila opravljena.

Telekom Slovenije navaja, da je pri tej dopoljnjeni obveznosti Agencija združila roke za poizvedbo in naročilo storitev množičnih rezidenčnih storitev razvezanega dostopa, ki so v sistemih evidentirane in informacijsko podprte ter fizične infrastrukture Telekoma Slovenije (kabelske kanalizacije, jaškov, drogov, ki zaradi zgodovinskih razlogov ni niti evidentirana v sistemih, niti informacijsko podprta. Telekom Slovenije nadaljuje, da je predlog Agencije v praksi neuresničljiv, saj se npr. poizvedba pri storitvah razvezanega dostopa do končnega uporabnika, lahko izvede elektronsko, pri fizični infrastrukturi pa je cel sklop aktivnosti potrebno izvesti fizično na terenu. Na podlagi tehnične dokumentacije se izvede preveritev trase in dejanskega stanja na terenu, odpiranje kabelskih jaškov, ogled zasedenosti kanalizacije in cevi, ter izdelava poročila o trasi in zasedbi kapacitet.

Telekom Slovenije predlaga, da Agencija ločeno analizira roke za storitve razvezanega dostopa in ločeno za storitve dostopa do fizične infrastrukture. V nadzornih postopkih na upoštevnihih trgih 3a in 3b je Agencija večkrat lahko pridobila podatke, kjer so zbrani podatki, da Telekom Slovenije za poizvedbe in naročila operaterjem zagotavlja krajše roke kot za svojo maloprodajno enoto. Agencija naj ohrani trenutno predpisane roke, ki jih zaradi dalj časa zaostrenih epidemioloških razmer za Telekom Slovenije predstavljajo še dodaten izziv. Veliko aktivnosti pri izvajanju in zagotavljanju poizvedb in projektiranja je na strani operaterja ali izvajalca operaterja, Telekom Slovenije pri aktivnostih sodeluje (zagotavlja nadzor), nista pa sama izvedba in rok za izvedbo aktivnosti odvisna od Telekoma Slovenije. Telekom Slovenije zato Agencijo poziva, da naj roke za aktivnosti na strani operaterja izloči iz obveznosti ali pa naj roke predpiše samo za aktivnosti, ki jih dejansko opravlja Telekom Slovenije.

Glede informacijske podpore Telekom Slovenije pojasnjuje, da bo operaterjem informacije zagotovil na enak način in v enakem obsegu, kot jih zagotavlja samemu sebi.

Agencija na pripombo Telekoma Slovenije odgovarja, da je roke za poizvedbo in naročilo storitev ločila glede na vrsto storitve. Podtočke 6a, 6b in 6c se nanašajo na komunikacijske objekte (kabelska kanalizacija, jaški, drogovi), preostale podtočke točke 6 izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja pa na lokalni dostop, torej za poizvedovanje oziroma priključitve novih naročnikov. Agencija je tudi mnenja, da so naloženi roki za Telekom Slovenije dosegljivi in da zanj ne predstavljajo prevelikega dodatnega bremena, saj ima trase evidentirane v svojih sistemih, kljub navedenemu pa Agencija razume, da je določene aktivnosti potrebno izvesti tudi na terenu, zato je temu ustrezno prilagodila predlagane roke.

Telekom Slovenije dalje navaja Agencijo, da je:

~~c) rok za izvedbo naročila (priključitev končnega uporabnika) v primeru bakrenega omrežja, ki ga za dostop do komunikacijskih objektov je 15 delovnih dni od prejema naročila. Naročilo lahko operater poda takoj največ tri mesece po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema, je 8 delovnih dni od prejema naročila, ki ga lahko operater poda takoj po prejemu pozitivnega odgovora na preveritev preko istega informacijskega sistema vsehobvati pa mora vso dokumentacijo,~~

ki je potrebna za izvedbo, pri čemer lahko Telekom Slovenije zahteva njeno dopolnitev v roku največ 8 delovnih dni od prejema dokumentacije, sicer se ~~lahko ta rok~~ dokumentacija šteje za popolno. V primeru, da je pri dostopu do fizične infrastrukture skupna dolžina trase več kot 1 km oziroma v primeru dostopa do stavbne fizične ali pasivne infrastrukture za več kot 50 omrežnih priključnih točk, se rok za izvedbo naročila podaljša za 2 delovna dneva za vsak nadaljni začetni kilometer oziroma nadaljnih 50 omrežnih priključnih točk. Rok za izvedbo naročila se lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljša, pri čemer bo moral o podaljšanju roka ~~pa mora~~ obvestiti operaterja in Agencijo, slednjo pa ~~mora~~ bo moral takoj po nastanku takšne situacije tudi seznaniti s podrobnejšo obrazložitvijo in dokazi. Za izredne razmere se štejejo okoliščine, na katere Telekom Slovenije nima vpliva, niti jih ne more vnaprej napovedati in ki bistveno otežujejo izvajanje obveznosti oziroma povzročijo dodatno delo, ki ga je potrebno opraviti prioritarno in je zaradi tega potrebno preložiti izvajanje naloženih obveznosti (npr. žledolom). Navedeni rok se lahko sporazumno spremeni, če se operaterja dogovorita drugače. Telekom Slovenije in operater se lahko dogovorita, da bo dela izvajal operater. V tem primeru bo moral Telekom Slovenije zagotoviti prost dostop do mest, na katerih bo potekalo varjenje vlaken in ostala potreba dela, ter po svoji presoji zagotoviti nadzor nad izvajanjem del, ki se bodo lahko pričela največ 10 delovnih dni po prejemu naročila.

Telekom Slovenije odgovarja, da veliko aktivnosti pri izvajanju naročil in sprememb (projektiranje, pridobivanje soglasij, priprava dokumentacije za gradnjo omrežja, priprava projekta izvedenih del, primopredaja posameznih tras, vpis v informacijske sisteme, priprava predloga vpisa v kataster GJ[, ...]) je na strani operaterja ali izvajalca operaterja, Telekom Slovenije pri aktivnostih sodeluje (zagotavlja nadzor), nista pa sama izvedba in rok za izvedbo aktivnosti odvisna od Telekoma Slovenije.

Telekom Slovenije navaja Agencijo, da se rok za izvedbo naročila lahko v primeru nastanka izrednih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije za izvedbo vseh nadaljnjih naročil razumno podaljša in podaja opredelitev izrednih razmer. Definicija, ki jo predlaga Agencija je neprimerna, skuša omejiti nedoločen pravni pojem in postavlja prestroge kumulativne pogoje, saj bi lahko tudi v primeru naravnih nesreč prišlo do ugovorov, da niso izpolnjeni vsi pogoji. Prav tako je primeroma naveden le naravni pojav žledolom, kar bi lahko navedlo na sklepanje, da izredne razmere predstavljajo le naravne nesreče, kar pa v realnosti ne drži. Poslovanje lahko privede tudi do drugih razmer izven neposrednega nadzora Telekoma Slovenije, ki niso posledica naravnih pojavov, npr. nenadno znatno povečanje vlog v primerjavi s preteklimi obdobji. Telekom Slovenije se pri poslovanju vede racionalno in planira zasedbo ekip glede na pričakovani prirast vseh opravil (vklopi, izklopi, odprave napak), zato nima na »rezervi« ekip, ki bi lahko takšen nenaden dvig vlog za vklop izvedla v predpisanih rokih. V nasprotnem bi morali operaterji natančno napovedati predvideno (konstantno) število opravil po tednih mesecih ali celo tednih, ki bi jih moral Telekom Slovenije operaterjem zaračunati ne glede na dejansko izvedbo, saj bi temu primerno dvignil stroške za dodatne kadrovske okrepitve. Števila zaposlenih tudi ni moč racionalizirati preko noči, oz. jih za predmetna opravila najemati kot začasno prekarno delovno silo, saj je za tovrstno delo potreben ustrezno usposobljen kader, ki ni na voljo za sezonsko oziroma mesečno delo. Zato Telekom Slovenije predlaga, da se definicija iz ukrepov izbriše, izredne razmere predstavljajo pravni standard, ki se v vsakem posamičnem primeru napolni z vsebino, in bi neustrezna omejujoča definicija pripeljala le do dodatnih spornih situacij in potreb po re definiranju.

Zato Telekom Slovenije Agencijo poziva, da roke za aktivnosti na strani operaterja izloči iz obveznosti ali pa naj roke predpiše za posamezne aktivnosti, ki jih dejansko opravlja Telekom Slovenije.

Glede informacijske podpore Telekom Slovenije pojasnjuje, da bo operaterjem informacije zagotovil na enak način in v enakem obsegu, kot jih zagotavlja samemu sebi.

Agencija odgovarja, da se strinja z navedbo Telekoma Slovenije, da je del aktivnosti na strani operaterja, ki zahteva dostop oziroma njegovega podizvajalca. Vendar pa so tveganja, ki izhajajo iz naslova projektiranja, pridobivanja soglasij, priprave dokumentacije za gradnjo omrežja in priprave projekta izvedenih del, pokrita z navedbo, da rok začne teči od dneva, ko Telekom Slovenije prejme popolno dokumentacijo, ki vključuje vse zgoraj navedene dokumente. Telekom Slovenije mora popolnost dokumentacije potrditi. Vpis v informacijske sisteme je interna naloga Telekoma Slovenije in ne more vplivati na sam zaključek naročila, rok za vpis spremembe na obstoječi trasi (nov kabel) v GJI pa je skladno s prvim odstavkom 14. členom ZEKom-1 3 mesece. Vpis v GJI se ne more šteti v okvir roka za dokončanje del. Agencija še dodaja, da bo zaradi jasnosti zapisala, da se dela, ki jih opravi operater ne štejejo v roke, zato bo dopolnila obveznost z dodatnim stavkom v točki 6. c obveznosti enakega obravnavanja, ki se glasi: »Pri čemer se aktivnosti na strani operaterja ne štejejo v roke.«

Agencija glede opredelitve izrednih razmer dodaja, da bo delno upoštevala pripombo Telekoma Slovenije in bo natančneje opredelila, da tudi razmere zaradi bistveno povečanega obsega naročil ali obsega prijavljenih napak vplivajo na izvedbo vseh nadaljnjih naročil oziroma rokov odprave napak. Agencija bo tako ustrezno dopolnila 6. točko obveznosti enakega obravnavanja. Poleg tega bo Agencija kot primer razmer, ki povzročijo dodatno delo, namesto besede »žledolom« navedla »naravne in druge nesreče«.

Telekom Slovenije dalje navaja Agencijo:

7. Telekom Slovenije bo moral v okviru izvrševanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja v svoji vzorčni ponudbi za veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji določiti naslednje pogodbene kazni:

a. v primeru zamude pri izvedbi naročila ~~razvezanega~~ dostopa do komunikacijskih objektov ali lokalnega dostopa bo dolžen za prvih 10 dni zamude plačati pogodbeno kazen v višini 50 % mesečne zakupnine za ustrezno obliko ~~razvezanega~~ dostopa do komunikacijskih objektov ali lokalnega dostopa za vsak posamezen dan in od 11. dne zamude dalje 150 % mesečne zakupnine za ~~naročeno~~ ustrezno obliko ~~razvezanega~~ dostopa do komunikacijskih objektov ali lokalnega dostopa za vsak posamezen dan zamude, vendar v posameznem primeru zamude skupno ne več kot 18-kratnik mesečne zakupnine za ustrezno obliko ~~razvezanega~~ dostopa do komunikacijskih objektov ali lokalnega dostopa, pri čemer se tovrstna oblika pogodbene kazni upošteva tudi v primeru napačnega odgovora na poizvedbe.

Telekom Slovenije navaja, da predlagana obveznost Agencije ne upošteva dejanskega stanja, kdo izvaja posamezen korak procesa zagotavljanja naročil storitev in je nesorazmerna po višini. Veliko aktivnosti pri izvajanju naročil in sprememb (projektiranje, pridobivanje soglasij, priprava dokumentacije za gradnjo omrežja, priprava projekta Izvedenih del, primopredaja posameznih tras, vpis v informacijske sisteme, priprava predloga vpisa v kataster GJI, ...) je na strani operaterja ali izvajalca operaterja, Telekom Slovenije pri aktivnostih sodeluje, nista pa sama izvedba in rok za izvedbo aktivnosti odvisna od Telekoma Slovenije. Zaradi opisanega razloga Telekom Slovenije Agencijo poziva, da navedeno upošteva in tako ne predpiše enega samega roka za izvedbo posameznega naročila in posledično naloži še nesorazmerne pogodbene kazni za zamudo tega roka. Telekom Slovenije predlaga, da Agencija pogodbenih kazni ne določi za zamudo roka za aktivnosti na strani operaterja oziroma da pogodbene kazni določi samo za aktivnosti in roke, ki jih dejansko opravlja Telekom Slovenije. Poleg tega Telekom Slovenije meni, da je treba pri določanju pogodbene kazni upoštevati tudi pomen

obveznosti in dolžino predpisanih rokov ter da so aktivnosti, ki so vštete v rok na strani operaterja ali izvajalca operaterja, Telekom Slovenije pri aktivnostih sodeluje (zagotavlja nadzor), nista pa sama izvedba in rok za izvedbo aktivnosti odvisna od Telekoma Slovenije in zato tudi posledic zamude roka z določanjem pogodbenih kazni ni primerno in sorazmerno predpisati oziroma določiti Telekomu Slovenije.

Glede same višine določanja pogodbene kazni Telekom Slovenije ocenjuje, da je le-ta nesorazmerna, zlasti ob upoštevanju zgoraj navedenega. V skladu s pravili obligacijskega prava, ki jih je treba upoštevati tudi pri določanju pogodbenih kazni v teh primerih, saj gre za neizpolnitev oziroma kršitev pogodbene obveznosti ali za zamudo z izpolnitvijo pogodbene obveznosti, pogodbena kazen ne sme biti nesorazmerno visoka. Kot merilo pri presoji višine pogodbene kazni se uporabi pomen, ki ga ima predmet obveznosti za pogodbi zvesto stranko in tudi kakšna potencialna škoda bi lahko zaradi zamude ali kršitve pogodbene obveznosti nastala. Poleg tega celotna izvedba ni odvisna le od Telekoma Slovenije, ampak so določene aktivnosti, ki so vštete v rok, na strani operaterja ali izvajalca operaterja. Telekom Slovenije glede na navedeno predlaga, da se pogodbene kazni določijo samo za aktivnosti in roke, ki jih dejansko opravlja Telekom Slovenije ali njegovi podizvajalci ter da so le-te določene tudi po višini sorazmerno glede na pomen predmeta obveznosti.

Agencija odgovarja Telekomu Slovenije, da bo upoštevala njegovo pripombo na način, da bo pogodbene kazni določila samo na aktivnosti in roke, ki jih dejansko opravlja Telekom Slovenije ali njegovi podizvajalci. Dodaten stavek v obveznosti enakega obravnavanja v točki 7. se bo glasil: »Pri čemer se pogodbene kazni nanašajo samo na aktivnosti in roke, ki jih dejansko opravlja Telekom Slovenije ali njegovi podizvajalci.«

Operater Telekom Slovenije citira Agencijo:

Agencija ugotavlja, da bi bilo Telekomu Slovenije potrebno naložiti tudi obveznost, da bo moral operaterjem, s katerimi ima sklenjeno pogodbo o operaterskem dostopu, v enakih časovnih in kakovostnih okvirih kot svojim hčerinskim ali partnerskim podjetjem, omogočiti dostop do informacij z uporabo istega informacijskega sistema, predvsem pa do informacij o topologiji omrežja, o načrtih začetku posodabljanja ali gradnje omrežja (razen vzdrževalnih del), zlasti glede gradnje optičnega omrežja in morebitnega ukinjanja bakrenega omrežja, s podatki za posamezen priključek do naslova natančno pred pričetkom del (tj. razred priključka 4), vključno s ~~planiranim~~ predvidenim datumom izgradnje priključka, zlasti ~~glede polaganja optičnega kabla in morebitnega ukinjanja bakrenega omrežja do posameznih uporabnikov, za vse posodobitve (razen vzdrževalnih del) — najmanj 10 delovnih dni pred možnostjo~~ o možnosti oddaje naročila za spremembo ali izvedbo priključka, ki je zgrajen na novo in ki ustreza razredu 3, ~~veda~~ pa najmanj 10 delovnih dni pred tem, v vseh navedenih primerih pa ne kasneje, kot je o tem obveščena maloprodajna enota Telekom Slovenije, oziroma njegova hčerinska ali partnerska podjetja. Za priključke, ki sicer ustrezajo razredu 3, niso pa bili vpisani v informacijski sistem, ker gre za novo zgrajene stavbe, ki v času gradne omrežja na terenu niso obstajale, je možno naročilo oddati takoj, pri tem pa je potrebno razred priključka hkrati tudi vnesti v informacijski sistem, informacije o spremembi razreda priključka (npr. prehod iz razreda 4 v razred 3) morajo biti objavljene v roku 3 dni od nastanka spremembe.

Telekom Slovenije navaja, da je operater omrežja reguliran v okviru zagotavljanja dostopa do obstoječega omrežja in ne v okviru posodabljanja in izgradnje novega omrežja. Po zgraditvi omrežja je operater omrežja podatke o zgrajenem omrežju dolžan posredovati, plan izgradnje in izvedbe pa je izključno v pristojnosti operaterja omrežja in o tem operater omrežja ne bi smel biti dolžan obveščati drugih. Telekom Slovenije vsem operaterjem in svoji maloprodajni enoti ter partnerskim podjetjem

daje iste informacije ob istem času. Tudi lastna maloprodaja nima možnosti izvajanja sklepanja pogodb, saj na podlagi plana še ni jasno kdaj in kje točno bo zgrajeno omrežje. Zato Telekom Slovenije ne more sklepati pogodb z naročniki, saj so lahko le te zaradi dinamike spreminjanja prodajnih paketov drugačne ob dejanski izgradnji naročnika. Telekom Slovenije zato predlaga Agenciji, naj z regulacijo ne posega v investicijsko gradnjo, saj bo s tem dosegla zgolj ustavitev investicij v omrežje in izčrpala operaterja, ki največ vlaga v ruralna območja.

Telekom Slovenije navaja, da na operaterskem portalu redno objavlja vse spremembe na omrežju. Prav tako je Agencija v postopkih nadzora na Telekomu Slovenije pregledovala objavljene podatke o spremembah v omrežju in ni ugotovila nepravilnosti. Podatke o ukinjanju svojega omrežja in podatke o novih priključkih Telekom Slovenije objavlja na operaterskem portalu. Zaradi opisanih dejstev Telekom Slovenije meni, da je naložena obveznost nesorazmerna in predlagajo, da Agencija zbrši dodatne obveznosti, ker do sedaj ni ugotovila kršitve ali neenake obravnave in njihova naložitev ni niti potrebna niti sorazmerna.

Agencija odgovarja, da je namen predlagane obveznosti glede obveščanja o gradnjah novih omrežij preprečevanje asimetrije informacij. Maloprodajna enota Telekoma Slovenije oziroma z njo povezane družbe bi v nasprotnem primeru namreč imela veliko prednost, saj bi lahko obiskala večino potencialnih naročnikov še preden bi ostali operaterji sploh izvedeli, da se pripravlja gradnja. Roki, ki jih je določila Agencija, ne omejujejo Telekomove maloprodajne enote, ki tako lahko predhodno začne s pridobivanjem novih naročnikov, vendar ne prej kot drugi operaterji. Obvestilo šele po izgradnji priključkov bi bilo sporno, ker bi iskalci dostopa izvedeli za gradnjo šele naknadno in bi bili zato diskriminirani v primerjavi z maloprodajno enoto Telekoma Slovenije, ki bi lahko za izgradnjo izvedela prej. Agencija z navedenimi določili v ničemer ne posega v plane izgradenj in njihove izvedbe, zahteva samo, da Telekom Slovenije vsem operaterjem in svoji maloprodajni enoti ter partnerskim podjetjem daje iste informacije ob istem času. Prav tako Agencija z ničemer ne privilegira drugih operaterjev pri predprodajnih in prodajnih aktivnostih pri kupcu na področjih, kjer se gradi nova infrastruktura, saj oboji informacije dobijo istočasno.

Čas za pripravo tehnične dokumentacije naj se podaljša na 8 delovnih dni, kar po mnenju Telekoma Slovenije še vedno predstavlja razumen rok. Pri predlogu so upoštevali obstoječe poslovne procese in obremenjenost delavcev s tekočimi delovnimi nalogami. Navajajo Agencijo, ki odgovarja, da bo deloma ugodila zahtevi Telekoma Slovenije in podaljšala rok za pripravo tehnične dokumentacije v primeru zavrnitve poizvedbe na 5 delovnih dni. Navedeni rok je kompromis med obremenitvijo Telekoma Slovenije in pravico operaterja, da je seznanjen s podrobnimi razlogi za zavrnitev, ki so pomembni pri odločanju o nadaljnjih korakih na strani operaterja. Ob zavrnitvi bo moral Telekom Slovenije izkazati tehnično dokumentacijo, ki izkazuje upravičenost zavrnitve, vendar samo v obsegu, ki zadostuje za utemeljitev zavrnitve dostopa. Agencija se strinja, da lahko Telekom Slovenije zaračuna dodatne aktivnosti, vendar samo v primeru, če je razlog zavrnitve nastal zaradi nedvoumne in nesporne napake na strani operaterja, ki je Telekom Slovenije ni mogel zaznati že v času posredovane poizvedbe.

Telekom Slovenije navaja, da še vedno vztraja pri roku 8 delovnih dni, saj agencija s krajšanjem rokov posega v prioriteto obravnavo operaterjev. Delovne naloge, ki jih imajo zaposleni do drugih naročnikov so obravnavane po vrstnem redu, zato bi navedena obveznost predstavljala neupravičen privilegiran položaj. Kompromisna odločitev, ki jo predlaga Agencija ni sorazmerna glede na dejstvo, da je operater že lahko informiran o zavrnitvi, potrebna pa je samo še utemeljena dokumentirana zavrnitev.

Telekom Slovenije nadaljuje, da v primerih, ko je za izvedbo naročila potrebna še vzpostavitev omrežne priključne točke in poseg na omrežju za določanje rokov izgradnje iz razloga zagotavljanja stroškovno učinkovitega načina gradnje in narave gradnje po prepričanju Telekoma Slovenije Agencija ni pristojna.

Telekom Slovenije navaja Agencijo, ki odgovarja, da je rok izgradnje potrebno določiti, da ne prihaja do diskriminacije med lastno maloprodajno enoto Telekoma Slovenije in iskalci dostopa. Če rok ne bi bil določen, bi lahko Telekom Slovenije zavlačeval z izgradnjo priključka. Agencija dodaja, da se z navedbo Telekoma Slovenije, da z regulacijo posega v regulacijo trga investicijske izgradnje do posameznega naročnika, ne strinja, saj je s predlagano obveznostjo v primeru naročila priključitve novega uporabnika na omrežje zagotovila enako obravnavanje maloprodajne enote Telekoma Slovenije in iskalcev dostopa (to pomeni, da v kolikor maloprodajna enota Telekoma Slovenije poda naročilo za izvedbo priključka, se priključitev izvede v razumnem času, in enako pri iskalcih dostopa). Agencija je mnenja, da izključitev investicijske gradnje ni mogoča, saj bi pomemben del omrežja s tem dejansko deregulirali in to praviloma na območjih, kjer deregulacija skladno z zakonodajo ni mogoča. Agencija je Telekomu Slovenije predpisala roke, ki so vezani na dinamiko izgradnje in je v ničemer ne omejujejo, torej sta omogočeni tako zadostna cenovna kot tudi časovna fleksibilnost izgradnje. Uporaba agregatnega pristopa bi lahko pomenila pravno praznino, ki bi omogočala, da bi na nekem zanimivem območju (npr. na območju, kjer je na novo zgrajeno optično omrežje) Telekom Slovenije počasneje priključeval naročnike, ki so se odločili za alternativne ponudnike storitev, na manj zanimivem območju pa hitreje in bi tako še vedno izpolnjeval naloženo obveznost.

Praksa, da bi Telekom Slovenija zavlačeval z izgradnjo priključkov bi bila v nasprotju s potrebami čim hitrejšega obrata investicijskih sredstev. Poseg v vmešavanje Agencije je sporen predvsem s stališča časovne fleksibilnosti izgradnje in doseganja rokov za katere so zagrožene kazni tako v postopkih nadzora kot pogodbene kazni, saj se Telekom Slovenije velikokrat srečuje s težavami na terenu pri sami gradnji in vključevanju naročnikov.

Agencija pojasnjuje, da je med obremenitvijo Telekoma Slovenije in pravico operaterja, da je seznanjen s podrobnimi razlogi za zavrnitev, navedeni rok (5 dni) primeren, glede na cilje regulacije. Upravičenost zavrnitve Telekom Slovenije izkazuje s tehnično dokumentacijo samo v obsegu, ki zadostuje za utemeljitev zavrnitve dostopa, operater pa se na osnovi teh informacij odloča o nadaljnjih korakih – morebitni pritožbi oziroma reklamaciji neupravičene zavrnitve. Hkrati pa Agencija ugotavlja, da je že v postopku obdelave zahteve Telekom Slovenije moral zbrati podatke, na osnovi katerih je zahtevo zavrnil, torej posredovanje istih podatkov ne more predstavljati nesorazmernega bremena za Telekom Slovenije.

Telekom Slovenije navaja, da klasifikacija priključka razreda 3 z razdaljo 200 m zračne razdalje oziroma 300 m presega določene načine investicijske gradnje, ki jih ima Telekom Slovenije do svojih podizvajalcev. Telekom Slovenije od Agencije pričakuje enakovreden odnos, kot je že pri razpisih za gradnjo OŠO omrežij. Za neposredno bližino fiksnega omrežja pri OŠO omrežjih je v razpisni dokumentaciji opredeljeno, da se šteje zračna razdalja do največ 200 m od lokacije gospodinjstva do mesta, kjer je možen priklop na omrežje, če na tej razdalji ni ovir, ki bi preprečevale izgradnjo povezave. Pogoji izgradnje OŠO omrežja nadalje opredeljujejo, da izbrani prijavitelj izvede izgradnjo zadnjih 200 m in ne daljše razdalje, kakor je Telekomu Slovenije vsiljeno po novem predlogu Agencije. Kot že navedeno, razdalja 300 m za najmanj 50 % podraži izgradnjo in ustaljene postopke, ki jih ni mogoče zagotoviti v tako kratkem roku za izvedbo do podizvajalcev. Telekom Slovenije predlaga, da se upošteva samo meja zračne razdalje 200 m. Ponovno opozarjamo, da je nova obveznost velik poseg v investicijsko gradnjo, saj predstavlja dostopovno omrežje oziroma razvejanost naročnikov velik

finančni zalogaj oziroma kot že rečeno 50 % podražitve izgradnje. Že obveznost 200 m je v velikih primerih nevzdržna, pri pogoju 300 m pa Agencija ne dopušča več svobodne izbire da bi se Telekom Slovenije lahko sam odločil o možnosti realizacije nerentabilnega priključka. S tem ukrepom je Telekom Slovenije še enkrat prisiljen v izgradnjo vseh priključkov za vsako ceno kar ponovno kaže na namensko izčrpavanje podjetja in sklicevanje na primere da Telekomu Slovenije ni potrebno izvesti priključitve naročnika, če je trasa daljša od 300 m kljub temu, da se nahaja znotraj 200 m zračne razdalje kaže na iskanje redkih izjem, ki jih je predvidela Agencija.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

V primeru, da je potrebno zaradi naročene kolokacije povečati priključno moč objekta, je postopek v 4 mesecih neizvedljiv. Elektro distributer ima skladno z zakonom na razpolago 1 mesec za pripravo soglasja in še dodaten mesec dni za pripravo pogodbe. Elektro distributer po navadi zahteva še izdelavo PZI-ja, večkrat pa je potrebno pridobivati še druga soglasja. Postopek povečave priključne moči objekta tako traja od minimalnih 3 pa tudi 6 ali več mesecev.

Agencija odgovarja, da je bila navedena obveznost Telekomu Slovenije naložena že s predhodno odločbo, pri tem pa do sedaj Agencija ni zaznala, da bi pridobivanje soglasja za priklop na napajanje vplivalo na nezmožnost Telekoma Slovenije, da v predvidenem roku 4 mesecev zagotovi skupno lokacijo, zato predlagane obveznosti ne bo spreminjala. Telekom Slovenije zgornji odgovor Agencije razume v smeri, da bi bile lahko upoštevane pripombe šele, ko bi bile naložene obveznosti že kršene.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telemach, kljub spremembam v analizi opozarja na problem odprave napak, ki se zgodijo med prazniki ali tik pred vikendom, npr. v petek. Po lestvici, ki jo je določila Agencija se potem takem napaka lahko odpravi šele v ponedeljek, v kolikor pade na lestvici nad 60%, pa se napaka odpravi komaj v torek, kar pomeni, da je končni uporabnik brez storitve skoraj 4 dni. Glede na to, da so storitve elektronskih komunikacij v današnjem času postale nepogrešljive in vsakodnevno uporabne bi se čas odprave napak moral skrajšati na minimum. Telemach zato predlaga, da Agencija dodatno določi čas odprave lažjih napak v primeru vikenda oz. praznikov na največ 48 ur od odprave napake v sistemu.

Agencija odgovarja, da gre pri storitvah na trgu 1 za rezidenčno storitev. Kljub temu so bili z namenom zagotavljanja enakega obravnavanja določeni nekateri ključni kazalniki uspešnosti tudi glede odprav napak. Agencija meni, da bi z upoštevanjem predloga družbe Telemach, določila med vikendom strožje pogoje kot med delavnikom, kar se ji ne zdi primerno. Zahteve po zagotavljanju višje kakovosti storitev med vikendi pa seveda lahko operaterji med seboj usklajujejo z dodatnimi SLA pogodbami.

6.4 Obveznost zagotavljanja preglednosti

Telekom Slovenije navaja Agencijo: Na navedeni podlagi bo Agencija Telekomu Slovenije naložila, da bo moral do 30. 6. vsakega tekočega leta na svoji spletni strani objaviti izkaz poslovnega izida in ~~bilance stanja~~ izkaz vloženih sredstev za upoštevni trg ~~3b1~~ (za dejavnost veleprodajnega ~~osrednjega~~ lokalnega dostopa na fiksni lokaciji ~~za izdelke za množični trg~~) skladno z zadnjimi veljavnimi Slovenskimi

računovodskimi standardi. Agencija odgovarja, da se strinja s pripombo Telekom Slovenije, da Agenciji posreduje izkaz poslovnega izida in izkaz angažiranih sredstev ter da jih ne objavlja na spletni strani. Agencija pri tem ne bo objavila podatkov Telekoma Slovenije, ki bodo predstavljali poslovne skrivnosti. V zvezi z navedbo Telekoma Slovenije glede bilance stanje, je Agencija podala odgovor v poglavju Obveznost ločitve računovodskih evidenc. Glede na odgovor Agencije bi Telekom Slovenije pričakoval, da bo Agencija črtala navedbo, da naj Telekom Slovenije do 30. 6. vsakega tekočega leta na svoji spletni strani objavi izkaz poslovnega izida in bilanco stanja. Kot v Telekomu Slovenije razumemo zapisan odgovor Agencije, se posredovanje izkazov nanaša na Obveznost ločitve računovodskih evidenc in ne posredovanje dodatnih izkazov. Telekom Slovenije meni, da navedba, da naj Telekom Slovenije pripravi izkaze skladno s Slovenskimi računovodskimi standardi ni ustrezna, saj so računovodski izkazi družbe Telekom Slovenije sestavljeni v skladu z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (MSRP), kot jih je sprejela EU in v skladu z zahtevami Zakona o gospodarskih družbah (ZGD), kar je tudi zapisano v letnem poročilu družbe.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Glede na to, da je Telekom Slovenije zapisal, da pripravlja izkaze v skladu z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (MSRP), kot jih je sprejela EU in v skladu z zahtevami Zakona o gospodarskih družbah (ZGD), pa Agencija nadalje odgovarja, da bo pripombo Telekoma Slovenije upoštevala in bo analizo v tem delu popravila na način, da bo moral Telekom Slovenije pripraviti izkaze skladno z zapisano zakonodajo.

6.5 Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva

Agencija povzema pripombo A1 Slovenija, v kateri navede, da je potrebno za VULA zagotoviti tudi ekonomsko ponovljivost, kar pomeni, da operater s pomembno tržno močjo ne sme pri produktu VULA zaračunavati dodatnih stroškov, kar konkretno pomeni, da lahko zaračuna zgolj kapaciteto kanala glede na tehnologijo (različno za baker in optiko), ne pa tudi dodatnih stroškov količin prenesenega prometa. Enako velja za aktivno povezavo od robnega vozlišča operaterja s pomembno tržno močjo (LAR nivoja) do aktivne opreme Telekoma Slovenije, na kateri se izvaja virtualna razvezava (VULA). Nadaljuje, da Telekom Slovenije trenutno operaterjem, ki dostopajo do njegovega omrežja, zaračunava virtualno razvezavo lokalne zanke na enak način kot dostop z bitnim tokom, to je poleg stroška kapacitete povezave še dodatni strošek za preneseni promet. Ker v primeru virtualne razvezave operater zakupi transparentni kanal do končnega uporabnika, ni nobenega utemeljenega razloga, da bi se dodatno zaračunaval še transport od robnega vozlišča operaterja s pomembno tržno močjo do končnega uporabnika.

Agencija v zvezi z navedeno pripombo ugotavlja, da se le ta opredeljuje do tistih delov analize, v katerih ni bilo sprememb. Ne glede na ugotovljeno, Agencija glede na povzeto pripombo A1 Slovenija odgovarja, da se preskus gospodarske ponovljivosti nanaša na ugotavljanje razlike med maloprodajno ceno ustreznega maloprodajnega proizvoda operaterja s pomembno tržno močjo in vsoto ustreznih reguliranih veleprodajnih (upstream) in prodajnih (downstream) stroškov, in ne na zagotavljanje stroškovne naravnosti cen, kar pomeni, da je cena mesečnega najema VULA predmet preskusa gospodarske ponovljivosti, in ne stroškovno naravnana cena. Agencija pojasnjuje, da lahko Telekom Slovenije prožno oblikuje cene veleprodajnih NGA vložkov ob spoštovanju ostalih predlaganih pogojev, ki izhajajo iz analize tega upoštevnega trga. Model gospodarske ponovljivosti se uporablja za storitev VULA do prve aktivne opreme neglede na tip te opreme (VDSL, ADSL, optika P2P, P2MP).

Nadalje Agencija pojasnjuje, da bo cena mesečnega najema za preneseni promet ali pa za kapaciteto kanala glede na tehnologijo, to je za kapacitete za storitve virtualno razvezanega lokalnega dostopa (VULA), kjer je prevzem prometa na drugem vozlišču, kot aktivna oprema, in ki jih je preko tega dostopa možno zagotoviti na povezanem maloprodajnem trgu (internet, IP telefonija (VoIP), IP televizija (IPTV) in druge storitve), za katero bo moral Telekom Slovenije oblikovati veleprodajni cenovni strop na podlagi stroškovne metodologije LRIC+ in na podlagi tekočih stroškov CCA, pri čemer bo moral upoštevati vsakokrat veljavno primerno stopnjo donosnosti naložbe na vložena sredstva ((WACC) pred davki), ki ga izračunava Agencija za tradicionalna bakrena omrežja in za NGA omrežja, prav tako vključena v prodajne (downstream) stroške preskusa gospodarske ponovljivosti.

T-2 navaja, da bo moral Telekom Slovenije, kot je predvideno na 183. strani analize trga 1 oziroma 197. strani analize trga 3b, za storitve veleprodajnega lokalnega dostopa na fiksni lokaciji do NGA omrežja oziroma za storitve veleprodajnega osrednjega dostopa na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg do NGA omrežja, upoštevati gospodarsko ponovljivost in sicer za ceno mesečne zakupnine, ki se nanaša na štiri kategorije (med drugim):

- *NGA veleprodajni vložek, ki ga uporabljajo iskalci dostopa in dosega najmanj 20-odstotni delež veleprodajnih priključkov na NGA omrežju Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva delež NGA priključkov na tem upoštevnem trgu, na zadnji dan preteklega meseca in*
- *NGA veleprodajni vložek, ki se nanaša na maloprodajni proizvod, ki dosega najmanj 10-odstotni delež priključkov na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije, pri čemer se upošteva delež priključkov na zadnji dan preteklega meseca, in hkrati ta NGA veleprodajni vložek predstavlja eno izmed dveh najbolj uporabljenih oblik dostopa na tem upoštevnem trgu, na zadnji dan preteklega meseca.*

Določitev nižjega 10-odstotnega deleža za priključke na NGA omrežju v aktualni maloprodajni ponudbi Telekoma Slovenije ter višjega 20-odstotnega deleža veleprodajnih priključkov, ki jih uporabljajo iskalci dostopa, je v korist Telekoma Slovenije ter v škodo operaterjev iskalcev dostopa. Obveznost zagotavljanja gospodarske ponovljivosti se bo namreč s tem nanašala na manjši delež veleprodajnih priključkov, ki jih uporabljajo operaterji iskalci dostopa. T-2 meni, da za določitev različnih deležev ni nobenega utemeljenega razloga, Agencija pa odločitve za različne odstotne deleže ni obrazložila. T-2 predlaga, da se naložena obveznost spremeni na način, da se deleža v obeh primerih izenačita in sicer, da se tudi v primeru NGA veleprodajnih vložkov, ki ga uporabljajo iskalci dostopa kot kriterij za upoštevanje gospodarske ponovljivosti določi 10-odstotni delež.

Nadalje je po mnenju T-2 neustrezno, da so cenovni pogoji dostopa, vključno z naborom NGA veleprodajnih vložkov, na katere se nanaša obveznost upoštevanja gospodarske ponovljivosti pri določitvi mesečne zakupnine, na trgu 1 in trgu 3b izenačeni. T-2 meni, da bi morali operaterji iskalci dostopa na trgu 1, ki so več vlagali v izgradnjo omrežja in so dosegli višjo stopnjo na investicijski lestvi, uživati boljše cenovne pogoje kot operaterji na nižji stopnji investicijske lestve (trg 3b). Iz navedenega razloga T-2 predlaga, da se cenovni pogoji na trgu 1 izboljšajo na način, da se poveča obseg produktov, na katere se nanaša obveznost upoštevanja gospodarske ponovljivosti. T-2 poziva Agencijo, da v okviru nalaganja obveznosti operaterju s pomembno tržno močjo kot pri nadzoru njihovega izpolnjevanja dosledno upošteva Priporočilo komisije z dne 11. septembra 2013 o doslednih obveznostih nediskriminacije ter metodologijah za izračun stroškov za spodbujanje konkurence in izboljšanje okolja za naložbe v širokopasovne povezave (2013/466/EU).

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba T-2 ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

V zvezi s pozivom T-2, da naj Agencija v okviru nalaganja obveznosti operaterju s pomembno tržno močjo kot pri nadzoru njihovega izpolnjevanja dosledno upošteva Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, Agencija odgovarja, da obveznosti nalaga ter spremlja njihovo spoštovanje v skladu z regulativnim okvirom in veljavno zakonodajo.

Telekom Slovenije ponovno navaja naslednje pripombe: Prav tako bi moral model pokriti tudi stroške tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo glavni delilniki. Ob tem Telekom Slovenije ponovno izpostavlja, da model Agencije ne upošteva sorazmernega dela stroškov (CAPEX; OPEX, stroški kapitala) tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo delilniki, se pa Agencija do te pripombe ni opredelila.

Agencija v zvezi s pripombo Telekoma Slovenije, v kateri ponovno izpostavlja, da se Agencija v odgovorih ni opredelila do tega, da model Agencije ne upošteva sorazmernega dela stroškov (CAPEX; OPEX, stroški kapitala) tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo delilniki, odgovarja, da je Telekom Slovenije verjetno spregledal odgovor Agencije v okviru predhodnega javnega posvetovanja, ki ga je v zvezi z navedeno pripombo podala na 83. strani Odgovorov na pripombe.

Glede na pripombe, ki jih je že predhodno posredoval Telekom Slovenije, v okviru katerih predlaga, da bi se glede na veljavni pravilnik o obračunu amortizacije za osnovna sredstva Telekoma Slovenije, morala navedena doba koristnosti kableske kanalizacije v modelu znižati iz 40 na 33,33 in doba koristnosti dostopnega nadzemnega kableskega omrežja (tudi drogovi) pa iz 15 na 10, da bi se morali upoštevati prihodnji izkoristki, da bi se moral upoštevati 6 parični kabel, da bi se morali upoštevati interni stroški v okviru rednih del zaposlenih, posredni stroški infrastrukture, stroški zaposlenih v organizacijski enoti, pristojni za dostopna omrežja, stroški tehnoloških zgradb, v katerih se nahajajo glavni delilniki, stroški avtomobilov in njim pripadajočih stroškov, Agencija pojasnjuje, da je v skladu s Priporočilom o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah posodobila le vhodne podatke, ki se nanašajo na razvoj cen, saj navedeno priporočilo določa, da se pri posodabljanju modela praviloma prilagodi le podatke v skladu z dejanskim razvojem posameznih vhodnih cen. Telekom Slovenije se ne strinja z argumentacijo Agencije in vztraja pri svoji argumentaciji iz javnega posvetovanja na Analizo.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije pripominja, da bi morala Agencija upoštevati splošne stroške tudi pri drugih stroškovnih komponentah poleg OPEX. Agencija je ponovno preverila stroškovni model in se strinja s pripombo Telekoma Slovenije, zato je v skladu z njegovo pripombo ustrezno posodobila stroškovni model in upoštevala pribitek splošnih stroškov tudi pri ostalih stroškovnih kategorijah. V skladu s posodobljenim stroškovnim modelom znaša veleprodajna cena mesečnega najema povsem razvezanega dostopa do krajevne bakrene zanke tako 5,46 EUR, sodostopa do bakrene krajevne zanke 2,21 EUR, dostopa do kableske kanalizacije 72,09 EUR in do drogov 28,86 EUR. Glede na navedeno bo Agencija dopolnila analizo v tem delu. Telekom Slovenije pojasnjuje, da se bo glede na ponovni preračun Agencije, cena razvezave bakrene zanke v primerjavi z do sedaj veljavno ceno znižala za 2,63 € oziroma za 32,5 %. Drastična sprememba, ki jo predvideva Agencija je v nasprotju s stabilnimi in predvidljivimi cenam dostopa do bakrenega omrežja, ki je eden od ciljev, ki ga zasleduje Agencija. Telekom Slovenije Agenciji zato predlaga, da za znižanje cene omogoči prehodno obdobje »glide path«.

Telekom Slovenije predlaga, da Agencija z dnem uveljavitve nove vzorčne ponudbe na osnovi izdane odločbe ceno zniža na 7,21 €, čez 6 mesecev na 6,3 €, po enem letu pa se cena zniža na 5,46 €. Na ta način bo Agencija Telekomu Slovenije omogočila predvidljiv prehod cene razvezanega dostopa, ki bo ena najnižjih v EU.

Agencija glede na pripombo Telekoma Slovenije odgovarja, da ne more slediti njegovemu predlogu, da se za znižanje cene omogoči prehodno obdobje po pristopu »glide path« in da naj agencija z dnem uveljavitve nove vzorčne ponudbe na osnovi izdane odločbe ceno zniža na 7,21 €, čez 6 mesecev na 6,3 €, po enem letu pa na 5,46 €. Agencija glede na navedeno pripombo pojasnjuje, da Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodah ne predvideva možnosti prehoda (glide path), zato ne more slediti predlogu Telekoma Slovenije. Priporočilo o nediskriminaciji in stroškovnih metodah namreč določa, da ko regulator zaključi priporočeno metodologijo za izračun stroškov, bi moral poskrbeti za njeno ohranjanje ob uporabi člena 8(5)(a) Direktive 2002/21/ES.

Telekom Slovenije povzema, da v zvezi z njegovim predlogom, da bi se moralo vrednost amortizacijske dobe kableske kanalizacije znižati iz 40 na 33,33, Agencija odgovarja, da je življenjska doba kableske kanalizacije določena v skladu s 36. členom Priporočila o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, ki določa, da za vode običajno znaša najmanj 40 let, zato ne more slediti predlogu Telekoma Slovenije. V zvezi z mnenjem Telekoma Slovenije naj se za dostopovno nadzemno kabelsko omrežje (tudi drogovi) zaradi veljavnega pravilnika o obračunu amortizacije za osnovna sredstva Telekoma Slovenije, ki velja od 1. 1. 2021 in določa amortizacijsko stopnjo 10,00 oz. z dobo koristnosti 10 let, navedena vrednost zniža iz 15 na 10, Agencija odgovarja, da je življenjska doba določena v trajanju, ki ustreza pričakovani uporabni dobi sredstva in profilu povpraševanja, torej 15 let. Prav tako je življenjska doba sredstev za potrebe regulacije lahko tudi drugačna od življenjske dobe sredstev, ki jo v svojih poslovnih knjigah uporablja operater. Telekom Slovenije naproša Agencijo naj pojasni, na osnovi česa je določila, da sta pričakovana uporabna doba sredstva in profil povpraševanja 15 let, saj iz odgovora Agencije to ni jasno razvidno.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije, glede navedbe Agencije, da bi morala cena dostopa do drogovi določati za obesni prostor za en kabel na posamezen drog, navaja odgovor Agencije, da je v stroškovnem modelu upoštevala, da ima sodobno učinkovito omrežje hipotetično učinkovitega operaterja v povprečju med drogovi razdaljo 50m (20 drogovi/km), kar pomeni, da bi bila (ob upoštevanju pripombe Telekoma Slovenije) stroškovna cena mesečnega najema dostopa do drogovi v tem primeru znašala 1,41 EUR/drog (28,18 EUR/20 drogovi). Agencija ugotavlja, da bi bilo v primeru predlaganega zaračunavanja cene na enoto drog in ne na enoto km nesorazmerna tako za Telekom Slovenije kot za druge operaterje, saj so v praksi med drogovi različne razdalje, kar pomeni na primer, da bi bil v primeru krajše razdalje od 50m med drogovi prikrajšan drugi operater, v primeru daljše razdalje nad 50m med drogovi pa bi bil prikrajšan Telekom Slovenije. Tako je enota km primernejša kot enota drog, in sicer tako za Telekom Slovenije kot za druge operaterje. Glede na pripombo Telekoma Slovenije v zvezi s tem, da bi morala biti cena različna tudi glede na tip in material droga oziroma bi morala Agencija to upoštevati pri izračunu cene, Agencija odgovarja, da je cena mesečnega najema dostopa do drogovi izračunana na podlagi povprečnih stroškov ne glede na tip in material droga. Nadalje Agencija pojasnjuje, da stroški dostopa do drogovi v stroškovnem modelu vključujejo tudi dejanske podatke o drogovi, ki jih je Telekom Slovenije posredoval iz registra osnovnih sredstev — to so

posodobljene vrednosti fiksirane regulativne osnove sredstev, in jih je Agencija v celoti upoštevala. Agencija v povezavi s pripombo Telekoma Slovenije glede ureditve pravnih razmerij z lastniki zemljišč odgovarja, da so vprašanja urejanja z lastniki nepremičnin urejena v veljavni zakonodaji. Telekom Slovenije ponovno opozarja, da kot je navedla Agencija, da je lahko v primeru različnih razdalj ali operater ali Telekom Slovenije prikrajšan. Telekom Slovenije poziva Agencijo k doslednosti in upoštevanju realnega stanja na terenu in tako določite ceno dostopa za obesni prostor za en kabel na posamezni drog. Telekom Slovenije želi cene na te področju čim bolj približati dejanskemu stanju. Agencija pa se pri tem sklicuje, da naj Telekom Slovenije poskrbi tudi za tip in material droga, kar vodi v popolnoma drugo skrajnost, ki pa se v praksi tudi pri najemanju drogov Telekoma Slovenije pri npr. elektro podjetjih ne upošteva.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije navaja odgovor Agencije iz predhodnega javnega posvetovanja, da je mesečna najemnina dostopa do kabelske kanalizacije in do drogov rezultat stroškovnega modela, ki temelji na pristopu BU LRIC+ z upoštevanjem regulatorne prevrednotene knjigovodske sedanje vrednosti starejše ponovno uporabljive gradbene infrastrukture, in ki odseva ceno, pričakovano na trgu z učinkovito konkurenco, in ki daje drugim operaterjem signal »zgradi ali kupi« (ang. build or buy). Metodologija BU LRIC+ za izračun stroškov, ki zagotavlja signal »zgradi ali kupi«, dosega ustrezno ravnotežje med zagotavljanjem učinkovitega vstopa in zadostnimi spodbudami za naložbe. Glede na navedeno stroškovna cena mesečnega najema dostopa do kabelske kanalizacije vključuje ceno najema dostopa na km za posameznega operaterja, ne glede na število in premer cevi oziroma podcevi v kabelski kanalizaciji. Agencija je torej določila enako ceno najema na meter dolžine kabelske kanalizacije ne glede na presek, ki ga zaseda iskalec dostopa s kablom. Agencija pojasnjuje, da v skladu s pristopom »zgradi ali kupi« za posameznega operaterja velja ista mesečna najemnina dostopa do kabelske kanalizacije ne glede na to, kolikšno je število cevi oziroma podcevi, kakšen premer imajo in kakšna je najmanjša obračunska enota. Glede na pripombo Telekoma Slovenije, da se poleg najemnine zaračuna kot priključnina še četrtnina investicije v četvorček, Agencija pojasnjuje, da so v stroškovni ceni mesečnega najema dostopa do kabelske kanalizacije že vključene investicije (osnovna sredstva in stroški kapitala (WACC)), zato le teh ne more vključiti v priključnino, saj v nasprotnem primeru to predstavlja dvojno zaračunavanje stroškov. Slednje pomeni, da Telekom Slovenije ne sme posebej zaračunati dodatnih stroškov podcevi, če jih namesti. Glede na navedeno, bo Agencija v tem delu analizo dopolnila. Telekom Slovenije vztraja pri svojih prvotnih navedbah, da ni logično, da po predlogu za razvezavo kabelske kanalizacije cena velja le na dolžino kanalizacije. To hipotetično pomeni, da v primeru dveh operaterjev v KK Telekoma Slovenije na isti trasi, prvi zaseda prostor s svojim kablom premera 15mm, drugi pa z 20 kabli premera vsak 10 mm, oba plačujeta isto vsoto, pri čemer prvi zaseda le del cevi, drugi pa več cevi. Povsem ekvivalentno je zasedanje tehničnega prostora z eno omaro ali 5 omarami — prostor je končen in vanj gre končno število omar, torej se obračunava po površini zasedanja ne pa enako za vse operaterje ne glede na število nameščenih omar.

Agencija je na pripombo Telekoma Slovenije v zvezi z enoto kabelske kanalizacije že odgovorila v okviru predhodnega javnega posvetovanja in sicer na 86. in 87. strani Odgovorov na pripombe.

Telekom Slovenije povzema navedbe Agencije, kjer odgovarja, da z novim predlogom obveznosti ne zaostreje regulacije in posledično cenovne fleksibilnosti maloprodaje Telekoma Slovenije, ampak je nekatere parametre ERT podrobneje definirala zaradi učinkovitejše izvedbe preverjanja spoštovanja

obveznosti gospodarske ponovljivosti. Na navedbo Telekoma Slovenije glede padca tržnega deleža, Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije zavaja, da je uvedba obveznosti gospodarske ponovljivosti povzročila znižanje njegovega tržnega deleža. Na podlagi podatkov je razvidno, da je njegov tržni delež padal že pred izdajo trenutno veljavne regulatorne odločbe, nekoliko izrazitejše upadanje pa je Agencija zaznala od njegove uvedbe ponudbe za dolgoročni zakup od tretjega četrtertletja 2018 dalje. Prva nadzorna odločba v zvezi s preverjanjem izvajanja gospodarske ponovljivosti je bila izdana decembra 2018, torej eno leto po izdaji regulatorne odločbe, kar pomeni, da ni mogla vplivati na padec tržnega deleža pred njeno izdajo. Tudi pri pregledu priloge, ki jo je Telekom Slovenije priložil komentarijem na analizo, Agencija ugotavlja, da Telekom Slovenije izkrivlja sliko na maloprodajnem trgu, saj ponudbe med seboj niso primerljive, ker nekateri paketi ne vključujejo vseh dodatnih storitev, kot na primer, časovni zamik, Wi-Fi storitev, mobilne storitve, in drugo, ki za končnega uporabnika predstavljajo dodatno plačilo. Nadalje Telekom Slovenije zapiše, da je prva odločba v zvezi s preverjanjem gospodarske ponovljivosti bila izdana decembra 2018, vendar pa se je izvajanje ERT odločbe začelo že v februarju 2018, ko se je hkrati znižala cenovna fleksibilnost Telekoma Slovenije, kar ima za posledico znižanje cenovne konkurenčnosti maloprodajne ponudbe Telekoma Slovenije ob dejstvu, da oblikovanje ponudb nereguliranih operaterjev temelji na nižanju maloprodajnih cen, čemur pa Telekom Slovenije zaradi načina regulacije lahko sledi zgolj v manjši meri. Tržni delež Telekoma Slovenije je padal hitreje od uvedbe ERT naprej, kar ja razvidno iz kvartalnih podatkov Agencije, stanje priključkov Telekoma Slovenije pa je kljub temu naraščalo do uvedbe ERT modela, z uvedbo ERT modela pa je začelo padati zaradi znižanja cenovne konkurenčnosti maloprodajne ponudbe, kar je razvidno iz grafa iz priloge k odgovoru Telekoma Slovenije na Analizo trga in prikazanega negativnega NETO prirasta priključkov.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije navaja odgovor Agencije iz predhodnega javnega posvetovanja, da Telekom Slovenije razpolaga z zadnjo verzijo ERT modela Agencije, ki ga tudi uporablja v nadzornih postopkih Agencije. Agencija model ERT sproti prilagaja v primerih spremembe vhodnih podatkov (maloprodajne ponudbe, prodajni »downstream« stroški, veleprodajne ponudbe, ipd.) in ga tudi vedno v postopkih posreduje Telekomu Slovenije v izjasnitev. Agencija dodatno pojasnjuje, da se Telekom Slovenije ni obvezan poslužiti modela ERT Agencije in lahko v kateremkoli trenutku sam preveri, ali bi opravil ERT, tako, da preveri, ali obstaja zadostna razlika med veleprodajno in maloprodajno ceno, in sicer da od maloprodajne cene ustreznega vodilnega maloprodajnega proizvoda, vključno s popusti, odšteje prodajne (downstream) stroške in veleprodajne cene NGA vložkov in tako ugotovi, če je razlika pozitivna. Telekom Slovenije se ne strinja z navedbo Agencije, da se ni obvezan poslužiti modela ERT Agencije in lahko v kateremkoli trenutku sam preveri, ali bi opravil ERT, tako, da preveri, ali obstaja zadostna razlika med veleprodajno in maloprodajno ceno, in sicer da od maloprodajne cene ustreznega vodilnega maloprodajnega proizvoda, vključno s popusti, odšteje prodajne (downstream) stroške in veleprodajne cene NGA vložkov in tako ugotovi, če je razlika pozitivna. Dokončni model ERT, ki ga bo v konkretnih primerih uporabila Agencija, je bistven in nujen za pravilno in zakonito izvršitev navedene naložene obveznosti. Agencija sicer v predvidenih ukrepih obrazloži posamezne ključne parametre modela ERT, vsi relevantni parametri preskusa pa so vsebovani šele v modelu ERT, ki mora biti Telekomu Slovenije kot operaterju s pomembno tržno močjo predložen. Določitev cen, ki bodo gospodarsko ponovljive v smislu naloženih obveznosti, terja uporabo modela ERT, saj drugače Telekom Slovenije ne more zagotoviti izpolnjevanja navedene obveznosti. Bistvena je namreč konkretna metodologija izračuna. Šele z jasnimi, transparentnimi in končnim modelom ERT, bi bilo zadoščeno

regulatorni predvidljivosti. Ob upoštevanju nedoločnosti, nejasnosti in nerazdelanosti modela ERT, je brez modela Telekomu Slovenije onemogočeno vnaprej predvidljivo in določno izpolnjevanje obveznosti, kar Telekom Slovenije postavlja v znatno negotovost glede načrtovanja prihodnjega poslovanja. Telekom Slovenije zato poziva Agencijo, da mu v upravnem postopku in kot del odločbe posreduje dokončni model testa ERT skupaj z navodili, ki je bistven za v celoti pravilno in zakonito izvrševanje obveznosti cenovnega nadzora.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

T-2 Agencijo poziva, da Telekomu Slovenije v okviru obveznosti zagotavljanja preglednosti naloži objavo podatkov, ki se nanašajo na izpolnjevanje obveznosti cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva. Trenutno veljavna regulacija trgov 3a in 3b je z vidika preverjanja obveznosti izpolnjevanja modela gospodarska ponovljivosti — ERT, neučinkovita. Postopki nadzora se izvajajo z velikim zamikom, zato bi bilo potrebno tudi operaterjem iskalcem dostopa omogočiti način, da bi lahko sami izvajali ocenjevanje gospodarske ponovljivosti. Za ta namen bi morali biti objavljeni podatki o vodilni produktih Telekoma Slovenije oziroma NGA veleprodajnih vložkih, pri katerih se skladno z regulatorno odločbo mora upoštevati gospodarska ponovljivost. T-2 navaja, da je v metodologiji za izvedbo predhodnega preskusa gospodarske ponovljivosti (osnutek) (Economic Replicability Test - ERT), št. 38241-7/2015/12 (str. 10) Agencija zapisala: »Agencija bo objavila „javno“ različico modela ERT za vse operaterje. To bo operaterjem brez pomembne tržne moči omogočilo, da sami izvajajo ocenjevanja gospodarske ponovljivosti ustreznih maloprodajnih proizvodov, ki jih ponuja operater s pomembno tržno močjo. Tako bodo lahko zbrali in Agenciji predložili dokaze o primerih, v katerih je rezultat obstoječega ERT po njihovem mnenju nepravilen. Operaterji brez pomembne tržne moči bi morali upoštevati, da morajo, če se odločijo za vložitev uradnega postopka pri Agenciji zaradi cenovnih škarij, povezanih z enim ali več ustreznih maloprodajnih proizvodov, ki jih ponuja operater s pomembno tržno močjo, kot dokazilo poslati izpolnjen model ERT Agencije.« T-2 meni, da bi moralo biti tako orodje operaterjem iskalcem dostopa omogočeno, za njegovo uporabo pa bi potrebovali podatke o vodilnih proizvodih operaterja s pomembno tržno močjo. Objava teh podatkov ne more in ne sme biti onemogočena s sklicevanjem na poslovno skrivnost, saj tako razkritje Telekomu Slovenije ne bi povzročilo nobene škode. T-2 Agenciji dodatno predlaga, da Telekomu Slovenije v okviru obveznosti zagotavljanja preglednosti (ali v okviru obveznosti cenovnega nadzora) naloži objavo podatkov o vodilnih proizvodih oziroma NGA veleprodajnih vložkih, na katere se nanaša obveznost upoštevanja gospodarske ponovljivosti.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba Telekoma Slovenije ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

Telekom Slovenije v pripombah naproša za pojasnilo spodaj zapisane obveznosti:

Najkasneje do 31. 12. vsakega tekočega leta, bo moral Telekom Slovenije Agenciji posredovati poročilo pooblaščenega revizorja o uporabljenem modelu stroškovnega računovodstva, ki ugotavlja njegovo skladnost z naloženimi obveznostmi, z veljavnimi priporočili Evropske komisije, priporočili BEREC ter zakonodajo na področju računovodstva. Hkrati bo moral izjavo o skladnosti objaviti na svojih spletnih straneh, skupaj z opisom modela stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov.

Telekom Slovenije razume, da gre v primeru objave krajšega opisa modela stroškovnega računovodstva dejansko za opis dodatnih kalkulacij, kar po trenutni obveznosti predstavlja objavljeno Metodologijo, model kalkulacij pa je predmet revidiranja zunanjega revizorja, katerega poročilo se javno objavi na spletnih straneh. In kot razumemo do konca leta te dodatne kalkulacije revidira tudi revizor, objavi pa se poročilo revizorja.

Agencija v zvezi z navedeno pripombo ugotavlja, da se le ta opredeljuje do tistih delov analize, v katerih ni bilo sprememb. Ne glede na navedeno, Agencija odgovarja, da Telekom Slovenije pravilno razume, da gre v primeru objave krajšega opisa modela stroškovnega računovodstva za podoben opis, kot ga po trenutno veljavni regulatorno odločbi predstavlja objavljena Metodologija izračuna veleprodajnih cen v Telekomu Slovenije, in pravilno razume, da je model kalkulacij predmet revidiranja zunanjega revizorja, pri tem pa bo moral Telekom Slovenije poročilo pooblaščenega revizorja o uporabljenem modelu stroškovnega računovodstva objaviti na svojih spletnih straneh in ga posredovati tudi Agenciji.

Po oceni T-2, Telekom Slovenije neupravičeno zaračunava določene postavke pri postavki »zakup kapacitet za storitev internet — dostop na MSAN — 1 Gbit/s« (trenutno trg 3a), saj so povezave operaterja na lokalnem nivoju v večini primerov zaključene direktno na GPON OLT napravi Telekoma Slovenije, zato nobene dodatne kapacitete za ta namen niso potrebne. Prav tako je po mnenju T-2 neupravičeno zaračunavanje kapacitet za regijski dostop (trg 3b). Navedeni način zaračunavanja »kapacitet« tudi ne omogoča gospodarske ponovljivosti širokopasovnih storitev in njenega preverjanja, saj gre za postavke, ki jih končni uporabniki Telekoma Slovenije ne plačujejo, hkrati pa iz objav na spletni strani nasprotnega udeleženca ne izhajajo izračuni oziroma dokazi, da je gospodarska ponovljivost ob plačevanju teh postavk mogoča. T-2 Agenciji predlaga, da v odločbi za trga 1 in 3b prepove zaračunavanje (variabilnih) postavk na veleprodajni strani, katere se ne upoštevajo pri cenah maloprodajnih storitev Telekoma Slovenije.

Agencija odgovarja, da se zgornja navedba T-2 ne nanaša na spremembe v analizi, ki so predmet ponovnega javnega posvetovanja, zato se Agencija do navedbe ne bo dodatno opredeljevala.

6.6 Obveznost ločitve računovodskih evidenc

Telekom Slovenije navaja, da Agenciji v okviru rednega letnega posredovanja LRE posreduje prihodke in stroške ločeno po reguliranih trgih, kar po njegovem mnenju že predstavlja izkaz poslovnega izida Telekoma Slovenije za posamezen trg. Prav tako so v datoteki Results of CCA Valuation po našem prepričanju prikazana vložena sredstva. V kolikor bi Agencija podatke želela v drugačni obliki, Telekom Slovenije Agencijo poziva, da to obliko ustrezno in natančno definira. Glede dokumentiranosti modela LRE in informacijske podpore Telekom Slovenije Agencijo tudi naproša, da pojasni, kakšno dokumentacijo pričakuje glede programske opreme glede na to, da je model izdelan v Excelu. Različice modela nastajajo v fazi, ko se podatki zbirajo in še ni vseh podatkov ali še niso končne vrednosti (npr. pred posodobitvijo za tekoče leto). Telekom Slovenije meni, da različice niso del končne dokumentacije LRE, ki bi se letno posredovala Agenciji, jih bodo pa hranili in bodo na voljo za dodatne preglede in zahteve. Telekom Slovenije meni, da enako velja tudi za popis izvornih informacijskih sistemov.

Agencija na navedbo Telekoma Slovenije odgovarja, da neodvisno od letnega posredovanja LRE Telekom Slovenije posreduje Agenciji tudi izkaz poslovnega izida, ki omogoča bolj agregiran in celoten vpogled v poslovanje Telekoma Slovenije. Agencija pri tem ne bo objavila podatkov Telekoma Slovenije, ki bodo predstavljali poslovne skrivnosti. Agencija ponovno navaja primer dobre prakse

---

irskega nacionalnega regulatornega organa za elektronske komunikacije ComReg¹¹, ki redno objavlja izkaze poslovnega izida in druga poročila po posameznih upoštevni trgih na transparenten način ter s tem povečuje zaupanje operaterjev v delovanje operaterja s pomembno tržno močjo in pravilno razporejanje stroškov na posameznem upoštevni trgu. Glede dokumentiranosti informacijske podpore modela LRE, je potrebno dokumentirati vse spremembe in dodatne dopolnitve v modelu, ki predstavljajo spremembo metodologije LRE in vplivajo na končni rezultat LRE ter o tem obvestiti Agencijo. S to predlagano obveznostjo želi Agencija omogočiti tekočo sledljivost in preverljivost teh sprememb v beleženju poslovnih dogodkov. Model LRE je zelo obsežen in kompleksen ter v kolikor želi Agencija biti bolj učinkovita pri preverjanju modela LRE, mora biti o teh spremembah sproti obveščena.

---

¹¹ https://www.eir.ie/opencms/export/sites/default/.content/pdf/regulatoryinformation/hca_fy_1819.pdf

---